

PETITA CRÒNICA (DEL MEU TEMPS)

Ricard Salvat

PRIMERA PART

Veu primera

En sortir del bar, topà amb tota una riuada d'estudiants que entre esporuguits i riallers fugien com esperitats, i es va arrecerar contra la paret, per no anar per terra. I allí es va quedar, juntament amb dos altres més. Va pensar que si corria seria un dels últims i, per tant, que es trobaria en una situació desavantajosa i, a més, no en va tenir ganes. Va pensar que era a la Universitat, que hi havia anat, en principi, per seguir les classes, i que no tenia cap motiu de córrer ni d'escapar-se.

Varen passar un «gris» i tres de paisà, amb vestit negre i bigoti. Un dels tres va anar on era ell i va cridar-li:

—*No quiero a nadie en los pasillos. ¡Todos a la calle!*

Va mirar els altres companys i, en veure que se n'anaven cap al vestíbul, els va seguir. Però, un cop va ser davant el jardí, va decidir que no tenia cap ganes d'anar-se'n i que volia ser allí, amb tots els altres. Per això va mirar darrere seu i, en veure que els policies es giraven d'esquena a ell, es va esquitllar cap al jardí. Sense pensar-hi, impellit per no sabia quin reflex, va donar gairebé corrent la volta a una ala de l'edifici i va entrar al pati de Lletres. Al jardí tot eren corredisses. Com que sabia que durant aquells dies qualsevol company d'una mica d'edat i vestit de fosc podia ser un policia, va retornar a l'interior, perquè mal que mal, allí estava més protegit i podia seguir la marxa de les coses.

En entrar no va veure ningú i va dubtar entre quedar-se al costat de la porta o continuar. Se sentien crits i plors. Va veure com passava un noi plorant i gemegant mentre es debatia entre dos homes que l'arrossegaven, tot donant-li puntades de peu. Es va amagar darrere una porteta i s'hi va quedar una estona fins que va sentir soroll de vidres, veus castellanès, curses i cruixir de branques trencades.

Li va semblar d'entendre un «¡no dispares, no dispares!» imperatiu. Sense saber com, potser per por que realment disparessin, es va trobar caminant cap a dins, cap al pati. Va veure que de les escales del bar i del vestíbul, en sortien, espaordits, escamots d'estudiants que l'empaitaven. Per això, va córrer cap a les escales. De bon matí, quan tot havia començat, havia estat dalt i s'havia sentit més protegit. Es va afegir als primers del grup. Al començament de les escales es van trobar amb tres policies armats amb tralles. Això els va desconcertar. Alguns recularen. Ell, impellit per la seva mateixa embranzida, va continuar amb d'altres fins al fons, on la paret els va

parar: Va sentir com alguns picaven desesperats a les portes de les aules. Va veure com una noia queia a terra, i com un policia li donava amb tota la força un cop de peu al pit que va fer que es desmaiés; com un capellà corria a alçar-la i com un altre policia el rebatia contra la porta; com al capellà li queia el barret i la cartera; com la cartera la recollia un noi i la tirava amb fúria a la cara d'un policia; com el policia amania una tralla de cüiro folrada amb làmines d'acer. Va sentir crits i gemecs, i va veure com se li apropava un policia que cridava:

—*Hijos de puta, hijos de Stalin, ya os pasarán las ganas, tanta radio extranjera. Ya os meteremos en cintura, ya.*

Se'l va trobar cara a cara. Li va veure bromera a la boca i uns ulls desconeguts, una expressió mai no vista en un home. Varen estar uns segons mirant-se fit a fit. Va sentir:

—*¡A la calle, maricón!*

Això el va revoltar i li va contestar:

—*Sé sortir sol.*

Aleshores, es va sentir agafat pel braç i rebutat amb força contra la paret. Com que l'havien agafat per sorpresa, no va tenir ni temps de protegir-se del xoc amb l'altre braç. El dolor i la ràbia el varen fer reaccionar; es va girar i va anar a tornar-s'hi com fos, a pegar aquell home no gaire més fort que ell, però el va aturar un cop dur, fortíssim, de tralla a l'esquena. Li va semblar com si se li partís el cos i, en l'exaltació de dolor, acorralat, perdut, va anar a donar un cop de peu on fos, si podia a l'entremig d'aquell home, millor. El revoltava com mai jugar amb tant desavantatge. Però, veure una pistola que l'encanonava el va fer tornar a la realitat d'aquella lluita. Es va sentir acorralat, es va girar i va veure dos homes més amb pistoles a les mans. Es va quedar parat, fins que el van obligar a caminar, tot estrenyent fort les pistoles a la seva esquena.

—*Llévóoslo* —va sentir que deien.

Li costava de caminar, sentia una buidor estranya, com si aquell cos que caminava no fos el seu. Es va preguntar si seria la por. Li semblava que en aquell moment no podia ni pensar. Perdia la vista i no sabia per on anava. Les cames li tremolaven.

De sobte, es va trobar en un passadís fosc. Va sentir crits molt forts i una veu exasperada que deia:

—*Venid aquí, de prisa.*

El feien parar, i una altra veu ordenava:

—*¡Mételo ahí, corre!*

I l'empenyien cap a una porta, el feien entrar, i el deixaven en una habitació.

Li va costar molt d'adonar-se del que li passava. Li va semblar que algú l'agafava i el feia seure. Tenia una forta, una intensa, sensació de mareig. Premia fort les mandíbules, tancava amb ràbia els ulls i engolia la saliva que li emplenava la boca. Ningú no li pegava ni li deia res. Sentia unes veus estranyes, en castellà, però d'accent i de to catalans. Semblava com si també hi haguessin dones.

Tenia por d'obrir els ulls. No volia saber on era. Tenia por que, si els obria, el mareig l'assaltaria amb més força. Suposava que era en algun lloc que feien servir de calabós, qualsevol lloc —una aula, una oficina— habilitat amb rapidesa per a aquest ús en aquells moments d'exaltació i de pèrdua de control.

Les cames li tremolaven. Era una sensació desconeguda, estranya. Premia amb força les mans a les cuixes, perquè li feia vergonya que li notessin la por. Volia reduir, fos com fos, aquell moviment convulsiu.

Li semblava sentir moltes veus de noia i la paraula *àngel* tot sovint. «Potser estan resant?», es preguntava. Però no tenia el to de les pregàries ni recordava de la seva infantesa que en les oracions es repetís tant *àngel*.

Va començar a obrir els ulls i li va semblar d'entendre una veu d'home que deia aquestes paraules:

—¿Y ustedes cómo creen que hablan los ángeles?

Es va fer un silenci llarg i penós, almenys per a ell, i el va aprofitar per mirar aquella gent. Va veure un home grasset, assegut de cara a una taula, mirant cap a on ell era, i els altres asseguts a les grades. Es va girar i va veure noies, moltes noies, i algun noi. Tenien llibres sobre els bancs. Es va tranquil·litzar en comprendre que no estaven empresonats, que allí s'hi feia classe. No hauria pogut suposar mai que, en dies com aquell, la vida de la casa continués amb normalitat. No ho podia comprendre. És clar que un dia com aquell tot era incompreensible. En pensar que potser s'havia pogut desfer dels policies, va agafar seguretat. Fins i tot li semblava que es trobava millor. Només temia que el tornessin a cercar. No hi volia pensar i es volia distreure escoltant.

—Pues, yo, doctor, creo que los ángeles no necesitan hablar. Como que ven a Dios directamente, ya les basta. No necesitan comunicación, porque poseen el fantasma típico.

Per la cara d'aquell home va comprendre que no acabava de trobar encertada la contesta. No devia ser molt encertada, perquè li va semblar que sentia rumors de desaprovació, fins i tot com si hi haguessin discussions entre els assistents.

Es preguntava què podien estudiar aquells nois. Va mirar les noies, no les va trobar gaire boniques: millor dit, gens. Ara parlava una amb ulleres, semblava molt segura d'ella mateixa:

—Naturalmente, los ángeles hablan entre sí. Son espíritus puros y hablan por universales. Como en sí mismos agotan una especie, sólo pueden utilizar categorías. Claro que el hablar no se puede entender en el sentido que nosotros lo entendemos. No hay emisión de voz ni vibración de aire. Con sólo la intención de comunicarse, se comunican.

No, no devia ser una classe de religió, perquè el professor no era capellà i el tractaven amb molt de respecte. No entenia res, però tampoc no l'hi preocupava. L'irritava de veure aquella indiferència per les coses de fora. Xerraven i xerraven. La noia amb ulleres estava radiant. Li havien dit que allò que deia era la veritat. Un malestar l'envaïa, fet d'indignació i de por.

Devia ser tard, passada l'hora, perquè aquell senyor grasset va dir:

—Hoy nos hemos extendido más de lo debido. Es muy tarde. Creo que lo mejor que pueden hacer es salir todos conmigo. Así nadie les molestará.

Es va alçar i tots l'imitaren. Recolliren llibretes i altres objectes de damunt les taules. El senyor grasset s'esperava i, tots ja preparats, van sortir. Ell s'hi afegí. Ningú no li va dir res.

Els passadissos estaven deserts, i això el va tranquil·litzar. Només temia que hi haguessin aquells policies a la porta. Volia recordar-ne el rostre i no podia; per arrencar a córrer si calia, perquè ara sí que correria. Les cames li tremolaven més que mai, el mareig li tornava, li feia molt de mal l'estómac. Pensava que potser se li havia tallat la digestió, perquè havia esmorzat poc abans del cop i de la por. Per sort eren molt a prop de la porta. L'aclaparava la llum forta, intensa, del sol. Va intentar de barrejar-se amb les noies i de sortir entre elles.

Va caminar per la vorera i van travessar la Gran Via. A la plaça hi havia molta gent. Li va semblar que veia tot de camionetes amb policies, però no ho podia veure bé, perquè el cap li rodava. Va veure com el senyor grasset donava la mà a aquelles noies. Va pensar que li havia de dir alguna cosa, almenys que li havia de donar les gràcies, però no ho va poder fer. Era més fort que ell: no li podia donar la mà.

El mareig el dominava; va proferir una mena de «bon dia» i va arrencar a córrer cap als vàters subterranis. Va baixar les escales mig trontollant, com si anés a caure.

Dintre, l'olor dels desinfectants i dels betums el van trasbalsar més del que ho estava. Va buscar l'encarregat i no el va veure. Sense poder aguantar més, va córrer cap al lavabo i va vomitar.

Veu segona

—Lletja, més que lletja, requetelletja! Que se't pot dir lletja fins que una se'n cansi. Mira qui parla! I se li acut d'anar de compres al mercat i se'n du el moneder de plata de la seva àvia, sabeu? I ara ve, i em retreu que jo em vulgui pintar les ungles. I si les haguéssiu vistes totes les venedores com ens miraven. De compres amb el moneder! S'aixecaven i tot de les cadires. Mireu-lo que discret. Fixeu-vos quin gata maula. El que la seva àvia duia per anar al Liceu!

Havia agafat el portamonedes de damunt la taula i l'ensenyava a les altres. Un moneder fet de rodones de plata que penjaven, i un obridor de plata. Hi havia Damià, Ramon, Pedrito, i baixaven de les cambres Àlex i Claude, amb revistes a les mans, tots estranyats i mirant-se entre ells. Claude va dir un: «Que c'est qu'il y a, mes enfants?», com a pregunta, no volent donar-hi cap importància, però es veu que sí que en tenia, d'importància, i molta, perquè sense fer-li cas van seguir cridant. Però ara era l'altre qui contestava.

—I mira que n'ets de peixatera, sempre t'ha agradat el baqueteig. Apa! Ja els tens a tots reunits, ara ja ets al mig de la festa, corre, crida, fes escàndol, corre, fes un espectacle. Si el teu paper és fer de puta cridaire pel carrer de les Tàpies!

—Ooooooh! I que n'ets de lletja! Per això tens tan mala llet, per això ets tan desagradable, perquè ja n'ets, ja, de lletja, refotre! Però és que si només fossis lletja, no res, el mal és que ets petita i baixa i grassa. Si ni tot just sí se't veu de tan baixa com ets. Si tota tu fas olor de peus de tan baixa com ets, com el del xisto. Per això vas tan envejosa, per això et fa ràbia que em pinti. Com que tu no tens res per pintar! Si tens unes mans de negre... Mireu-li bé les mans, què se'n pot fer d'aquestes mans? I els peus, heu vist quins peus? S'hi pot dormir dret.

—Mira, Josep, ja no puc aguantar més, saps? Ha estat massa aquests dies amb tu. Així que ja us ho fareu.

A Claude veure que Ernest deia Josep a en Josep, Josep així, a seques, sense cap diminutiu, no li va fer cap gràcia. Volia dir que la cosa anava molt seriosament. I, francament, pensar que havien passat els pitjors dies i que ara s'apropava el Dilluns de Pasqua, el dia de la gran festa i que es farien morros... No, això a Claude no li feia cap gràcia. Per això li va saber tan de greu que en Josep, com si encara no en tingués prou, cridés a l'Ernest, que se n'anava escales amunt.

—De passada netegi's, *madame*!

En Josep se'l va mirar com volent trobar ajuda, però a Claude no li va fer cap gràcia, cap. No, allò portaria males conseqüències.

Com que Claude no li va dir res, l'altre, en Josep, encara va dir:

—Una bona dutxa, això és el que li cal, *madame*.

L'únic que va riure va ser Pedrito. Pedrito, però, val a dir que reia de seguida. Segons ell, s'avorria tant a l'oficina, davant de la màquina calculadora, que quan sortia havia de riure i al preu que fos. Reia, reia sempre, tant si anava bé, com si no. Ell reia, mira, i ara, és clar, va riure. Però aquell riure seu va posar nerviós a en Josep. Ell volia fer riure a en Claude: si Claude reia era una altra cosa. Claude tenia sempre raó. A més, era l'amo de la masia, i potser no l'invitaria a la festa següent. Havia dit allò del «netegi's *madame*» per fer-se de bo amb Claude, perquè Claude ho havia importat de París, del seu període de *valet de chambre*, quan cansat d'anar saltant d'una feina a una altra, i cansat d'aguantar *gamberros* d'oficina, se'n va anar cap a París, per veure si allí el comprenien. Aquesta expressió es veu que la usaven tots els espanyols que feien de *chacha* a París: n'era el crit de guerra. Quan s'enfadaven amb les *madames* franceses, que pel que es veu són d'una mala llet que esparvera, es venjaven tot dient-los el «netegi's, *madame*!». Claude ho deia amb una gràcia especial, i per això ho havia dit ara. Tenia por que el renyés, perquè Claude, quan volia se sabia posar molt en el seu lloc, i a en Josep li feia com una mica de por. Potser sí que n'havia fet massa, aquesta vegada potser sí.

En Josep, en Damian, en Ramon, Pedrito, Àlex i Claude es van quedar sense saber què fer ni què dir. Ara, en moments com aquell, és quan més necessitaven estar tots plegats, i és aleshores que en Claude va preguntar on era en René. Pedrito va dir que havia sortit, després de fer la cuina, al camp a buscar fruita.

—Quina altra boja, aquesta, anar a buscar fruita en plena Setmana Santa.

—Doncs ell ha dit que ja és temps de prunes i que fins que no en trobi, no tornarà. Mira, ha tingut aquest desig. Potser en tindrem noves, perquè fa una temporada que és tot desitjos.

Decididament, Pedrito no estava encertat, ningú no va riure. Es més, va notar com si Claude es molestés.

Claude i René havien tornat plegats de París, s'havien conegut al Café de Flore, a la penya dels espanyols. René i Claude, malgrat que eren espanyols, havien trobat feina com a *valet de chambre* a París. No havien fet cap cas dels anuncis que sempre pregaven d'abstenir-s'hi als espanyols. Ells, amb tota la cara, hi anaven i deien que no eren espanyols, que eren catalans, i això feia efecte. René, com que París li havia costat molt en els primers moments, se n'havia anat a la Costa Brava amb un senyor molt ric i que li pagava molt bé. Ara, això sí, s'havia de fer tants tips de brunyir la plata, que un bon dia se'n va tornar a París i és aleshores que va conèixer Claude. Aquest el va recomanar i li va ensenyar allò del «netegi's *madame*!» que havia de dir en veu molt baixa i al més ràpidament possible perquè semblés un «Oui, *madame*!», i que tant servia per descarregar-se de tot, tot el que s'havia d'aguantar de la *madame*. René, mal acostumat com estava amb el senyor de la Costa Brava, no sabia què era haver de servir un *monsieur* casat. Servir els senyors feia goig, mai no es posaven amb un, i si a més eren *guapos*, ja no es podia demanar més. Però les dones, vinga voler posar-se amb el que no s'havien de posar, sempre volent entrar a xafardejar a la cambra del senyor. Mig calentotes. Vaja..., dones!

Ni Claude es deia Claude, ni René, René. Quan Claude havia arribat a París havia fet la gran descoberta. Aquells francesos, com arribaven a ser de refinats! No sols no et miraven mai de cua d'ull, sinó que s'havien inventat uns noms que anaven bé per a tothom, igual servien per a noia que per a noi. Allò era una delícia. Els tips de xalar que es feia dient el seu nom per telèfon amb veu estranya. De vegades el prenien i tot per l'*ama de llaves*, bé, per la *gouvernante*, que és una paraula més càia. Per això va aconsellar a René que es posés René, perquè si fa no fa no ve d'una e, i si no ho pronuncies del tot bé, pot servir per a tot. És qüestió de fer veure que no saps pronunciar.

Ara bé, ells no eren com Àlex, que es canviava de nom quan canviava de feina. Ells se l'havien canviat una vegada i prou; i es veu que l'havien encertat, tant que, segons Claude deia, quan necessitava, per al que fos, el nom que els seus pares li havien posat, havia de consultar el pasaport. Com Claude deia molt bé, allò que feia Àlex no era seriós; ja ningú no se'l prenia de debò quan ballava pel Paralelo. Es feia passar per rus, tan aviat es deia Alexandre Alexandrof, com Alexandra Alexandrova, Ivan Tolstoiwsky o Tamara. Diu que un cop que feia *bolos* per una ciutat de fabricants de teixits, va entrar en una taverna de xarnegos i va començar a parlar rus. Ell deia que tothom se l'havia cregut i que fins i tot li van preguntar per la Pasionaria. Però vaja, a Claude li hauria agradat veure què va passar, perquè hi ha versions i versions, com aquella pel·lícula tan *very exciting* que havia vist a París, on els protagonistes eren dos nois maquiíssims, i després l'havia vist aquí i eren dos germans.

—Ai, nenes! Ne... nes —deia el ne primer molt llarg i el nes ràpid i tallant. —Nines, veniu. Tinc una cosa boniquíssima per explicar-vos.

En Josep ja no podia aguantar més aquell silenci. En Damià havia anat dalt, a les cambres, a veure què li passava a l'Ernest, però la cambra era tancada amb clau i no havia volgut obrir. En Ramon havia preguntat si plorava, i l'altre li va dir que li semblava que no, que sentia com si arrossegues coses. Josep, en sentir-ho, es va posar molt nerviós. Estava preocupat, ja no pel que passaria amb l'Ernest, que ja s'ho arreglaria, sinó, sobretot, perquè temia que la seva baralla amb l'Ernest portés males conseqüències per a la gran festa de diumenge a la nit i tot Dilluns de Pasqua. S'havien passat tot Dijous i Divendres Sant cosint, arreglant les disfresses, fent-se vestits, si l'un fantasiós l'altre encara més, tant, tant, que se'ls havia acabat la tarlatana, i no havien volgut fer cap festa abans perquè en Damià i en Ramon, sempre tan prudents i mirats, com a bons treballadors de banca, havien dit que hi anaven amb la condició de respectar els dies sants, no fos que els vingués un càstig. I tenien raó, perquè s'han de respectar; aquestes coses, perquè mira una és com és, però això no vol dir que no es cregui en res. Sí, sí, tenien raó, però, vaja, pensar que ara se'ls podria fer malbé la festa amb el tip de cosir i de sentir música de missa a la ràdio que s'havien fet... No, això no podia ser. És que ni tan sols el tocadiscs havien fet anar. I ara, l'altre era a dalt. Què hi devia passar? I... si es penjava? Només de pensar-ho de poc que es desmaia. Però no, no, no ho va fer perquè va trobar que per aquell dia ja n'hi havia prou de fer escenes. I mira, va decidir de distreure els altres per veure si de passada també es distreia ell. S'havia recordat del que els havia passat a ell i a l'Ernest quan encara eren amics, feia poc, al poble, quan havien anat de compres.

—Nenes, n'hi ha per *desconyar-se*. Hem anat a un *colmado*, *bueno* la botiga que venen de tot, i nosaltres vinga a dissimular, molt modosetes nosaltres. Com que aquesta —assenyala Pedri-

to— s'ha volgut fer un vestit de cua i ens va acabar tota la tarlatana, i m'havien encarregat comprar-ne... Beeeeeno! Al gra. Primer, per dissimular hem comprat dos-cents grams de pernil per esmorzar. I després, tot fent veure que no sabíem què era, hem començat a preguntar si tenien allò que serveix per tapar els aliments, aquell teixit que serveix perquè no hi vagin les mosques. Per fi la dona ens ha dit: «Els senyors el que busquen és tarlatana». Senyors i tot ens ha dit, ens ha fet una il·lusió! Aleshores ens l'ha ensenyada, tot dient que és la que tenia encarregada per a la festa major. Era un somni! Semblava seda natural, i aleshores m'he deixat anar i en veure-la tan maca no m'he pogut contenir i vinga comprar i comprar. Primer cinc metres de groga, tres de blava, dos de vermella, vuit de blanca... La dona ens mirava estranyadíssima, i vinga dir «sí que en tenen, de mosques; si no n'és temps encara». L'Ernest, com sempre, patia, però jo, filles, ha estat més fort que jo, l'he comprada tota, tota. Aquí la tinc, voleu que us l'ensenyi?

I va començar a desembolicar paquets que havia deixat a una cadira vora la llar. Va començar a trencar cordills amb una rapidesa i habilitat que a Pedrito li va recordar «La Respondona», la màquina de calcular. De seguida va tenir el cos ple de tarlatana de tots colors, i quan no n'hi va caber més la va anar posant al coll dels altres.

Havia començat a interessar-los. Pedrito reia, però ara a tot riure. Havia estat de sort perquè fins i tot Àlex l'imitava tot fent passos de ballet i posant-se la tarlatana blanca com a tutú. Però va interrompre l'alegria la sobtada arribada de l'Ernest, que va començar a baixar les escales, a poc a poc, segur de l'efecte que produïa. Portava una maleta i un sac de lona. En arribar a baix, va anar amb lentitud estudiada on era Claude i va dir amb veu forta i segura:

—Perdona, Claude, però me'n vaig. Les coses han arribat a un extrem que no puc aguantar més. Ho sento per si us faig una mica malbé la festa, però si em quedés encara seria pitjor. No tens ni idea de com m'ho he passat de malament aquests dos dies. Ho sento molt per tu, Claude, i per tots, però, creieu-me, és millor que me'n vagi. Ja ens veurem aviat, oi?

Aleshores, en Josep, en veure que l'Ernest agafava les maletes, no es va poder aguantar i li va dir:

—I així te'n vas, sense dir-me res, i em deixes sense parella... Aquesta me la pagaràs, saps? Me la pagaràs. No ho facis, encara hi ets a temps, perquè si te'n vas, et costarà car. Quan tornis a mi et faré pujar les escales de genolls, davant de tothom, i no entraràs a casa meva si no és arrossegant-te per terra com una gossa.

Ernest se'l va mirar de dalt a baix i se'n va anar cap a la porta. En Josep s'havia posat entre Claude i la porta, però l'Ernest no en va fer cas, va passar pel seu costat sense dir-li res, tot anant-se'n. Ni es va girar en sentir-lo de nou:

—Si això havia de passar-me a mi! Si tothom m'ho deia, tothom. No, amb aquest cos que tinc, anar a fer cas d'aquest, d'aquest...

Claude va intervenir amb un «calla!» ràpid i tallant.

—Passar-me a mi, tan buscada com sóc, si ningú s'ho explica. Agafeu-me, correu, agafeu-me. És que si no l'escanyaré, és que si no el mossegaré. Agafeu-me!

Ni ningú el va agafar; ni ell es va moure. Els parilitzava veure l'Ernest camí enllà, marxant ràpid cap a l'estació sota el sol esmorteït de la tarda.

I de sobte, el silenci. Ells allí, sense saber què podrien fer, desaxats i perduts. I el silenci pesant sobre en Josep, que encara no s'acabava d'adonar que l'Ernest se n'havia anat. Primer va pensar

que era un pas de comèdia que ni a la porta no arribaria. Després, un cop al camí, se'l va quedar mirant una bona estona, llarga i buida, segur que tornaria. Però caminava, i cada vegada més ràpid, com si corregués. De ben segur que volia agafar el tren de mitja tarda. Volia donar-los explicacions, justificar-se, però no sabia com fer-ho. Ni ell mateix no sabia com havia passat tot. Ramon i Damian remenaven la llar, car la tarda queia i volien encendre foc perquè trobaven la masia humida i freda. Aquells dos no el preocupaven, aquells dos mentre poguessin estar plegats ja eren feliços. Aquells sí que eren ben bé com Josep i Maria. Els pobres treballaven al mateix banc i al mateix departament, però perquè mai pogués passar res feien veure que ni es coneixien. És més, segons deien, al banc tothom creia que es tenien una antipatia fortíssima, fins i tot, perquè quedés més manifesta, Damian deia que era del Madrid, i Ramon del Barcelona, quan tots dos eren del Barcelona i admiradors, amb fotografies dedicades i tot, del mateix futbolista. Aquells no el preocupaven; ni Pedrito, que era un bona fe, i com que havia pogut riure ja estava servit. Àlex sí, Àlex era una altra cosa, Àlex en el fons se n'alegrava, n'estava segur. És que Àlex no li perdonava el seu èxit com a model, el fet de sortir als diaris, haver fet una pel·lícula, i sobretot la col·lecció de jerseis que tenia. De ben segur que alguna n'hi diria, i el pitjor és que sempre es quedava tallat, i això és el que li feia més ràbia. Mai no sabia contestar-li. A Claude és que ni gosava mirar-se'l, i per fortuna René no era allí, com ho agraià!

Claude, però, no pensava el mateix; que René no fos allí el posava més nerviós del que ja ho estava, sempre el deixava en els moments en què més el necessitava. A més el sentiria: dir que aquells eren bons per fer *surboum*, sí, sí. Si haguessin vingut ell i René, molt millor que s'ho haurien passat. Com l'haurien fet quedar davant del poble! Ja tremolava pensant en els crits del seu pare. Amb les altres festes havia tingut sort, havia preguntat a la masovera, tot despistant, que en deien d'ells pel poble, i li havia respost que tothom els trobava tan simpàtics i sobretot tan educats. I si tan sols era això, per ara, encara en sortia ben lliurat; però des de l'escena de la tarlatana i del monederet al mercat, ja ho veuria.

Claude pensava i pensava, fent tota mena de catúfols, ara sí que es veia amb la festa a l'aigua, se'ls mirava a tots i l'ànima li queia més als peus encara, del que ja la hi tenia. Com que no volia fer crits, es va donar la culpa ell mateix. Si quan tot havia començat els hagués fet callar, les coses estarien altrament.

Si quan després de dinar i fer la casa, quan en Josep havia decidit de pintar-se les ungles per guanyar temps, i l'Ernest, que devia anar ple de l'escena de la tarlatana li havia dit: «I que n'ets de marica, és que no saps estar un moment quiet!» Si ell hi hagués intervingut, potser ho hauria pogut arreglar. Els havia sentit prou bé des de la seva cambra, però com que el peixet li agradava, quan havia baixat, en lloc de fer-los callar havia dit, intrigat, allò de «Que c'est qu'il y a mes enfants?»

De sobte, Claude ja en va tenir prou de pensar; de fer-se retrets, de veure'ls a tots amb cara de mala setmana, i va pensar que havia de fer alguna cosa i que allò s'havia d'acabar. I sense saber on aniria a parar va començar a parlar.

—Venez, venez, venez, mes enfants. Venez, venez... vite, vite! Això s'ha d'acabar, hem de fer alguna cosa. No veieu que la joventut ens passa, correu, aprofiteu-la, correu.

Damunt la taula hi havia les revistes franceses que havia baixat, les que mirava quan la baralla. A la portada hi havia la reina anglesa i en veure-la se li va ocórrer...

—Hem de fer una festa reial. A veure què podríem fer; una recepció, això, sí, una recepció; una gala d'artistes. Jo seré la reina i vosaltres sereu artistes i dames de la cort.

En Ramon i en Damian se'l miraven estranyats, i ell, per si anaven a parlar, els va fer callar dient:

—No, eh! No em vingueu que encara és dia sant; això del dissabte és un invent d'ara. Abans d'anar a París, al migdia es ressuscitava i la tarda la tenies lliure. Així m'ho van ensenyar i així ho he fet sempre, jo. Són modes d'ara que aviat no ens deixaran ni respirar. Ens hem quedat sense les estrenes del Còmic. Recordeu aquells Dissabtes de Glòria al Còmic? Allí sí que ens hi trobaven tota l'elit, allò tenia classe. I pensar que ja no tindrem més estrenes de Dissabte de Glòria..., no sé què m'agafa.

Pedrito, mentrestant, ja havia agafat totes les agulles que havia pogut trobar i la meitat de la tarlatana del matí. Àlex havia volgut agafar-ne i es barallaven, però rient.

—Aquests vestits ens els embastem, oi?

—I ves, no voldràs cosir-los com els altres, la festa és ara.

—Jo seré, Tamara Towmanova —deia Àlex—, i acabo d'actuar al Covent Garden. La reina m'haurà dit que puc anar a veure-la al seu *palco*.

—No, farà una recepció al *hall* i hi haurà altres dames i artistes.

—Jo seré Bette Davis —deia Ramon.

—I jo la duquessa de Kent —deia en Damian.

—I jo, jo, jo... —dubtava en Josep.

—Noia, no em copiïs com sempre, eh? De ballarina, no —li va dir Àlex.

—Quina ballarina? Això és per a les seques com tu, amb un cos com el meu, jo seré... la Marylin.

Doncs mira, aquesta vegada li havia contestat, és que ja estava excitat, allò es posava bo, l'ambient, ja estava *cachondo*, na, na, na, na....

Va començar a agafar les revistes i a retallar les fotografies per copiar els vestits. Va agafar les tisores, fils, betes, tot el que s'havien portat per confeccionar els vestits de dilluns, però que ara ja no tenia importància. Ara era la festa reial la que valia. I tot va ser moviment, pujar i baixar escales, nervis. René va arribar i tan sols Claude li va fer gràcia. Li va explicar una mica què passava i de seguida es va posar a to. Va decidir que seria Michele Morgan.

Quan tota la tarlatana va ser distribuïda, Claude va dir que tenien vint minuts per arreglar-se. Cadascú a la seva cambra, i sense ajudar-se els uns als altres. De dos en dos i prou. I que quan sentissin trompetes i campanes, que baixessin, que la reina es dignava a rebre'ls. En Josep se'n va anar a l'habitació que havia compartit amb l'Ernest i s'hi va tancar.

Amb l'animació havia oblidat l'Ernest, però una vegada allí, va ser com si li donessin un cop aquí dintre. Ell no hi era, aniria sol, tot sol a la festa. Va anar cap al llit i va veure el fulard, aquell fulard de seda natural tan preciós que l'Ernest s'havia comprat i que li havia costat vora les mil, i que tantes vegades l'havia festejat sense èxit... Un dia tan sols l'hi havia deixat posar per anar al Còmic. No era possible que se l'hagués deixat, no, no era possible, tant com se l'arribava a estimar. El va agafar i en anar a posar-se'l al coll li'n va caure un paper. El va collir i va reconèixer la lletra de l'Ernest. Deia: «Esta vez no volveré. Tómalo como último regalo y en recuerdo de los buenos momentos. Tuyo. Ernesto.»

Allò sí que el va desmuntar; allò sí que va ser més fort que ell. Ja eren massa coses. Es va tirar damunt el llit i va començar a esgarrapar-lo i a mossegar el coixí. Ai que li agafaria un atac d'histèria, ai mareta que sí! Ai, que no li agafés, que no li ho perdonarien.

Van trucar a la porta, es va aixecar ràpidament i va obrir. Era Pedrito. Segons deia estava cansat que Àlex no el volgués ajudar, que era un antipàtic, però de seguida va veure que anava per una altra cosa.

—Que plores?

—Jo? De què? És que m'ha entrat rímel amb els nervis.

—Ai, mona, deixa'm un dels teus sostens amb pits de goma, deixa-me'n uns.

—Agafa, agafa. Tot és teu. Ja saps que jo sempre tinc de tot i a la disposició de les bones amistats.

El va deixar remenant la maleta i se'n va anar al mirall. De segur que l'Àlex l'havia enviat a xafardejar. Ja no tan sols van ser sostens, *engañós*, sinó mitges, perles, de tot li va agafar. El va deixar fer i no li va dir res perquè volia que se n'anés aviat i que el deixés tranquil. Un cop sol va tirar la balda i es va posar a plorar, però ara no era histèria, no, ara era un plor que li venia de dintre, de molt dintre, dolç i amarg.

Va pensar de no baixar, de dir que estava malalt, però va pensar en Claude i tant com fruiria. A contrapèl es va envoltar de tarlatana com si fos un vestit llarg de tub, es va posar el fulard com una *écharpe* i es va enganxar trossos de paper de plata a la tarlatana. Plorava, no hi podia fer més, no. Ara sí que no hi podia fer més. Es va mirar al mirall, se li notava tant que havia plorat! Recordant un film de l'actriu que imitava es va posar ulleres negres, així dissimularia.

A baix es va sentir soroll de llauna i tot seguit corredisses pel passadís. Es va rentar tres cops seguits la cara, i es va posar colònia. Va agafar la perruca feta amb retalls de llana i jerseis vells i se'n va anar cap a baix.

Claude seia a la taula i tots els altres en fila esperaven que digués alguna cosa. Ell, tot fent-se el cec, va anar a la fila; tots reien i això el tranquil·litzava. I es va quedar dret, esperant que Claude baixés del tron i digués alguna cosa. Tenia els ulls clucs perquè no li caiguessin les llàgrimes.

Per fi, va dir com a última instrucció:

—Recordeu bé el protocol, eh? Recordeu que les americanes no fan reverència, donen la mà i prou. A veure si fareu el ridícul.

En sentir-lo, en Josep va passar de la mà dreta a l'esquerra el paper de l'Ernest, el va agafar molt fort, fins que les ungles se li clavaren a la càrn, al mateix temps que cloïa fort, també, les parpelles.

Poc després, en el silenci de l'acte i de la nit que arribava, es va sentir el xiulet del tren. El mateix xiulet de cada vespre, quan el tren pujava la costa de l'hort dels xiprers. En Josep va preguntar-se si se'n duria l'Ernest per sempre.

Veu tercera

Gerard havia pujat a remolc d'un 56. No hi anava gaire gent, i va dubtar si seia. Però, després de pagar, es va decidir a fer-ho, perquè li agradava d'anar mirant els anuncis dels teatres de revista, dels cinemes, tota l'animació del carrer, aquell Paral·lel del qual tant havia sentit parlar al seu pare quan eren a l'estranger.

Va anar a seure. Pensava en el servei, estava preocupat perquè havia de fer la feina de tarda i no es podia quedar a dormir a casa. Des de feia dues setmanes que els obligaven a dormir al quarter; i havia de fer tota la feina durant l'estona curta de la tarda. Eren lleis noves, rigorosíssimes, lleis del nou i rigorós capità general, això deien. Però, fossin de qui fossin, ben poca gràcia que li feien, perquè va passar com sempre: els dos o tres primers dies tothom anava com boig; i de nit, al quarter; a l'hora de dormir, hi havia una gentada. Hi va veure gent que mai no havia vist o que ni tan sols havia vist el primer dia, de revisió. Els «camuflats». Després, havien anat desapareixent els *favoritos* dels capitans, i dels capitans per amunt i, també, cosa inexplicable, els dels *sargentos*. Havien quedat els de sempre. Els qui sempre tenim les de perdre, els assistents dels tinents, dels alferes de milícies, dels brigades, i els qui feien oficis al quarter, com ell, que feia de mecànic. I, és clar, això no cal dir-ho, la tropa, l'autèntica tropa, la que era de fora de Barcelona, de la qual hi havia tan poca, perquè aquell era un quarter de nens aviciats, de voluntaris i de nens de Barcelona, i gairebé tothom tenia un papà que es tutejava amb un oficial.

El fet és que abans anava al quarter tan sols al matí, feia la feina, que no matava, i a dinar a casa, i fins l'endemà. Així podia treballar tarda i nit, sempre, és clar, que no tingués servei, perquè si li tocava guàrdia o vigilància havia de fer-la, i com que, per sort o per desgràcia, havia anat a caure en una quinta de nens «macos» no gaire nombrosa, perquè era dels nascuts durant els anys de la guerra, doncs vet aquí que els qui no coneixen ningú vinga fer-se tips de fer servei.

Però aquell dia tenia lliure i anava a fer feina al taller de l'oncle. S'havia entretingut dinant i escrivint a la promesa i ara arribaria tard. Després no es podria quedar, perquè a les nou havia de ser de tornada al quarter. Li sabia greu: massa que feia l'oncle, i ell no el podia ajudar.

Amb la cama esquerra va sentir el calent contacte de la carn d'una dona. I la va mirar; era una dona d'uns trenta anys, almenys així li ho va semblar. Va trobar estrany que portés els llavis pintats tan fort i la cara sense color; blanca, d'un blanc gairebé malaltís.

Va prémer la cama contra la de la dona, per veure què passava. Ella no la va retirar. Això el va sorprendre i la va tornar a mirar. Com que era de cara al carrer, es va trobar amb el cabell negre de la dona, net i perfumat, amb un perfum fort i penetrant. Va mirar després al seu entorn i va veure que no hi havia gent, tan sols un parell de vells dos o tres seients més enllà. Aleshores va pensar que valia la pena d'intentar-ho i va posar el braç entre la seva cama i la de la dona. Com que no va notar cap moviment, li va anar acariciant la cama, mentre amb el colze buscava la cintura de la dona. No la mirava, perquè estava pendent de la gent del davant. Va semblar, per un moment, que la dona es movia, però no, fins i tot hauria jurat que se li apropava. Aleshores, ja disposat a encarar-se amb el que fos, es va decidir a continuar i va començar a posar els dits sota la faldilla. Va notar amb les ungles la tibantor de la mitja al genoll. Continuava sense mirar-la i hauria dit que ella feia semblant de mirar encara al carrer, com si defugís de trobar-se'l amb la mirada. Es va preguntar si ella no ho notaria, però després va somriure per haver-ho pensat: com

podia no notar-ho? Es va sorprendre. D'ençà que va arribar del Midí, Gerard se sorprenia de moltes coses. La majoria no les comprenia, però s'hi divertia i ja en tenia prou.

A la parada següent la dona es va aixecar, no va dir res i, en passar davant d'ell, va notar que es recolzava al respall del seient de davant, per no tocar-lo. Gerard es va quedar un moment confós, sense saber què fer. Va suposar que la dona havia preferit baixar i no fer cap mena d'escàndol. La va mirar, i ella va esperar que el tramvia fos ben parat per baixar. Ella no el va mirar. Li va semblar, d'esquena, que anava ben guarnida, ell no entenia gaire d'això, però no era una dona del *montón*, no.

Quan el tramvia va parar la va veure dreta al mig del Paralel, sense moure's, i es va preguntar si ell també no hauria hagut de baixar. Va pensar en l'oncle i en el temps que feia que no havia anat pel taller. Tampoc no hi podria anar l'endemà, perquè tenia guàrdia, i a Montjuïc, que no és *paja*, i de segur que quedaria tan aixafat, que l'endemà, si hi anava, tampoc no serviria de gran cosa. Es va anar dient tot això per no baixar. Però, en parar poc després el tramvia, perquè el trolley havia sortit del cable, sense ni adonar-se'n va baixar, va travessar el carrer i vorera amunt va anar a veure si trobava la dona.

La dona baixava a poc a poc, tot mirant els aparadors, i es va parar, en veure'l, davant un cinema. Ell va anar al seu costat i es va quedar també mirant les fotos que hi havia. Varen estar un moment parats, un al costat de l'altre, sense dir res. A en Gerard li va semblar un moment molt llarg. La dona era al seu costat, molt a prop, i ell no sabia què dir-li. Per fi li va sortir un: «Anem al cine».

Ella no va contestar, i aleshores se'l va mirar cara a cara. Li va semblar com si estigués esporuguida, com si en trobar-se amb ell es tirés cap enrere. Ell, gairebé sense adonar-se'n, li va agafar el braç i se la va endur voravia enllà.

Gerard es feia retrets de la seva manca de paraules, estava perplex pel seu silenci. Tot allò l'havia agafat tan de sobte que no s'hi podia encara acostumar. Premia fort, molt fort, els dits a la carn d'ella i la trobava dura i tensa. Va pensar que, anés com anés i passés el que passés, el millor era entrar al barri Xino. La va portar per un carrer petit i estret, no il·luminat encara, sense gaire gent, i a la primera entrada fosca que va trobar la va fer entrar.

La dona va anar fins a la paret i ell la va mirar. Tenia el cap baix i, com que no es va moure, la va prendre i li va buscar els pits sota una mena de jaquetó que portava. Després va anar baixant buscant-li les cames, però aleshores ella va parlar:

—No, aquí no.

I en anar-li a fer un petó, se li va esquitllar i se'n va anar cap al carrer. Ell la va seguir una mica emmurriat, però ara la va agafar per la cintura. Varen caminar. Uns nens varen parar els jocs i se'ls miraren.

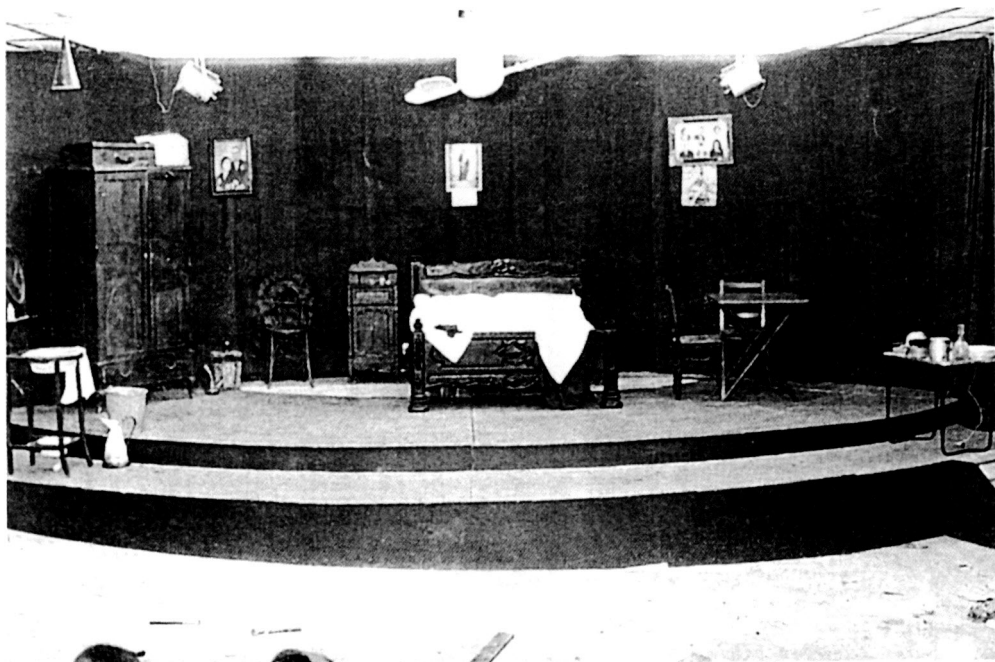
Quan Gerard va trobar un anunci on deia «Habitaciones» es va parar i es va buscar la cartera per veure quants diners portava.

—Si no en té prou, jo en tinc —li va dir la dona.

—No, em sembla que ja n'hi haurà prou.

I sense dir res més pujaren les escales. Un cop dalt, mentre ell ensenyava els papers, ella es va quedar mig d'esquena en un racó. Després varen passar a la cambra que una dona els va ensenyar i hi entraren.

Ja dintre, la va prendre en els seus braços i li va fer un petó a la boca. Ella, impassible, va deixar fer. En anar-li a acariciar el cos es va fer enrere, es va treure el jaquetó i digué:

Escenografia d'Allí on neixis tant se val, de Ricard Salvat, posada en escena pel grup Art Viu de Manresa. Direcció: Lluís Calderer. Intèrprets: M. Dolors Garriga i Francesc Bozzo. Narradors: Joan Sala i Montserrat Margarit. Es va estrenar als Magatzems Jorba de Manresa l'11 de juny de 1966.

—Li sabia greu de tancar el llum?

Ell el va anar a tancar i, en tornar on ella era, se la va trobar ja gairebé despullada. Ell també es va despullar i després se la va emportar cap al llit. Li va treure l'última roba, va estendre el cos de la dona sobre el llit i després, sense més, se li va posar a sobre. Li va costar d'entrar-hi, perquè no la coneixia i sobretot perquè ella es retirava inconscient, esporuguida i tremolosa. Quan hi va entrar d'un cop segur, ella va fer un xiscle llarg, com d'animal ferit, i Gerard va anar sentint després com la dona es convertia en un tremolor nerviós i en un gemec que augmentava i augmentava.

Geraïd tenia vint-i-dos anys i feia molt de temps, des de l'últim permís d'estiu, que no havia anat a Sant Pol a veure la promesa, aquella noia que havia conegut un diumenge al xalet de l'oncle. Per això, Gerard, com que la dona no va dir res, li va poder tornar a entrar dues vegades més, gairebé seguides.

Després la dona li va parlar i el va tutejar sense més.

—Deus estar una mica estranyat.

Gerard va tardar una mica a contestar:

—No ho sé. L'únic que sé és que ha estat bonic. Ja en tinc prou.

Aleshores la dona li va preguntar d'on era, perquè trobava que tenia un accent una mica estrany, i Gerard li va explicar que era fill d'una família de refugiats que, en acabar la guerra, havien hagut d'anar-se'n al sud de França. Allí havia crescut, i el seu pare, quan es va apropar l'època del servei militar, el va enviar al seu país. Volia que el fill no en perdés la nacionalitat i, a més, per anar a Alger, mal que mal valia la pena de tornar a Espanya. El pare, però, l'havia enviat uns mesos abans d'entrar en quintes, perquè quedés molt més dissimulat o perquè no li busquessin gaire les pessigolles. Gerard mai no havia explicat això al quarter. Tan sols ho havia dit al seu company de llit, un noi estudiant amb el qual s'avenia molt. Als altres, res. I ara es va estranyar que ho expliqués amb tanta naturalitat a aquella dona. Va témer per un moment que no li portés dificultats. Però després se'n va riure. De vegades li sortia encara l'espant que li havien inculcat, allò de «Que ve Franco!», en lloc de «Que ve l'home del sac!», com havia descobert que deien als nens del seu oncle.

Havia vingut a Espanya folrat de recomanacions i consells de tota mena, consells i recomanacions que no li varen servir de res. Eren uns consells fets tenint en compte un moment de feia vint anys, com si el temps, per a aquesta Espanya nova, no hagués passat. I aquí van començar les sorpreses per a Gerard. L'havien pujat amb una visió del seu país feta de referències parcials i apassionades, i aquesta visió no li va servir de res. Ell s'ho va haver d'anar fent tot, aprenent-s'ho tot. Els militars, almenys al seu quarter, no mataven els soldats a cops, no, molt al contrari. Una vegada que un *sargento* va pegar un noi, el noi va anar al coronel a protestar i el *sargento* va ser arrestat i li van clavar un esbronc del qual encara ara es recordava. Però això sí, a les maniobres, prop del canó on ell era, varen morir cinc nois, cinc companys, perquè el material estava mal fabricat o en males condicions, i sobre això, el silenci. Ningú no en va parlar; ni els nois mateixos, i varen continuar les maniobres amb els mateixos canons i obusos i amb aquell silenci i aquella por. El silenci i la por que a Gerard li feien comprendre aquell món nou i estrany que el voltava. El silenci i una mena de por, una por estranya, inexplicable. Ell, per exemple, mai no havia sentit parlar als seus coneguts del Midí, els seus amics francesos, amb aquella manca de respecte pels seus governants. Els d'aquí deien coses monstruoses, coses que l'astoraven, i feien tota mena de bromes, així que es reunien més de quatre, fos a la bateria, un cop al quarter o a les tendes de campanya, quan eren al campament. Ningú no tenia por que el sentissin, malgrat que tots sabien que existia un servei d'espionatge; però, com que ja s'havien encarregat d'assabentar-se de quins eren els soldats que el feien, deien que res no passaria. Però això sí, aquells mateixos nois, quan l'època dels exercicis espirituals, quan els varen fer per la Comunió Pasqual, tots varen anar a combregar; malgrat que Gerard sabia que tot allò per a la majoria dels seus amics i coneguts no representava ni tenia cap valor. Tan sols ell, l'August, el noi que estudiava Filosofia, i un altre noi valencià, es varen quedar al seu lloc a l'hora de combregar. Des que era al quarter, i anava coneixent aquella vida, va decidir no intentar comprendre res ni ningú. Per això, ara deixava que la dona li anés fent preguntes, però ell ni tan sols una pregunta no li va fer; ni pel seu nom li va preguntar; perquè es va suposar que no li diria la veritat. Aquella mateixa dona, la qual feia unes hores ni coneixia, ara, si li fessin descriure com era, no ho sabia fer. Quina cara tenia en realitat aquella dona a la qual havia entrat tantes vegades? Qui era aquella dona que amb recel i por se li havia anat donant, sense ni haver parlat una estona, d'aquella manera tan freda i precipitada? I no semblava una dona del carrer, de cap manera, molt al contrari. Gerard ja tenia força expe-

riència de l'amor, del seu temps a França, i mai no s'havia trobat amb una dona com aquella. Semblava com si no conegués res de l'autèntic trobar-se d'una dona i un home. Va pensar si seria una conca que resolía la seva vida amb topades com aquella. Però, aleshores, per què aquell tremolar nerviós, aquell panteix i aquell agafar-la per sorpresa la seva pròpia manera d'arribar al plaer, quan ell ja era a la tercera vegada? Després d'una estona de silenci, durant la qual ell havia parat de parlar, guanyat potser pels seus pensaments, li va dir:

—Sóc casada, saps?

Gerard no es va poder estar de dir-li:

—Ho dius de veritat?

—Sí. Però fa tres mesos que ens hem separat —ho va dir amb molta rapidesa. Tanta, que Gerard es va pensar que mentia.

Aleshores ho va comprendre menys encara, però ho va deixar córrer. Li era ben bé igual que fos qui fos, que estigués allí pel que volgués. Dintre d'ell, però, somreia, perquè pensava en la fama que les dones del seu país tenien. Els seus companys de quarter sempre ho deien. I sempre estaven preguntant-li com eren les dones franceses, si era veritat que eren tan *catxondes*. Gerard, tenint allí al costat aquella dona, va dir-se que, o ell o el seu país on s'havia educat eren una gent estranya, o els d'aquí no eren com els altres. Sí, devia ser això, no eren com els altres. Els seus companys de mili no eren com els de França, sempre parlant de dones i del sexe. Semblava que només vivien per a allò. I vinga *farolejar*, i això que li constava que una gran part d'ells encara no havien conegut cap dona. Vinga parlar, vinga fer veure que ho sabien tot i, sobretot, voler demostrar que eren molt homes, però això sí, quan els campaments es varen allargar més del que esperaven i no els van donar permís els últims diumenges, a la seva tenda, on la colla es feia més el valent, una nit no va tenir cap mena de miraments. Un dissabte a la nit que anaven mig trompes, varen agafar el més esbojarrat dels tres o quatre maricons que corrien pel campament i força que el varen xalar. Era un noi que venia xurros a una parada del Paral·lel i que li deien «la Xurros». Segons ell afirmava, «en la cama es donde más mujer soy». A aquest mateix tipus, l'última que li havia tocat, també se l'havien endut a viúres, l'havien emborratxat i molt es temia que, pel que varen dir en tornar i per la mena d'entesa i les mirades que entre tots hi havia, la cosa no va acabar allí. Decididament, Gerard no els podria comprendre mai, ni els seus companys ni aquella dona; per això va acceptar les coses com venien i, com de costum, va pensar que el millor que podia fer era divertir-se.

Se'ls havia anat fent tard. Els va semblar com si a la ràdio de la cambra veïna deien que eren les onze de la nit. Gerard va pensar que ja devia ser a la llista i no se'n va preocupar. Arrestar-lo no l'arrestarien, perquè l'endemà tenia guàrdia a Montjuïc i la gent s'escapava que donava goig de veure. De tota manera, en arribar aniria a l'oficial de guàrdia amb alguna excusa, i, si la llista la tenia encara el primer de guàrdia i no l'havia passada a l'oficial, no hi hauria dificultat, perquè els coneixia a tots. Fos com fos, com que si alguna cosa li havia de passar igualment li passaria, no se'n va preocupar més. Diria al seu oncle que no havia anat a la feina perquè l'havien arrestat a última hora per qualsevol bestiesa. I què carall! Havia valgut la pena, feia tants dies que ho necessitava! La dona semblava que s'impacientava, volia realment saber si era aquella hora. Gerard es va aixecar per anar a mirar-ho al rellotge. No recordava on l'havia deixat i va haver d'encendre el llum. La dona, agafada per sorpresa, es va tapar amb rapidesa i li va dir alguna cosa mig enforollada que no va poder entendre. Poc després li va dir:

—Ja et pots vestir, si vols. Després t'agrairé que surtis, perquè així em podré vestir.

Gerard se la va mirar. La dona s'havia girat de cara a la paret, d'esquena on ell era. Aleshores ell ho va trobar tan extraordinari, però tan extraordinari tot, la manera de ser de fer d'aquella dona, que es va descuidar que buscava el rellotge, i no li va importar d'arribar al quarter a l'hora que fos i que l'endemà tingués guàrdia a Montjuïc, en plegar de la qual estaria aixafat. Va tornar al llit, i va pensar que, fos com fos aquella dona, allò de voler-lo fora quan es vestia era massa. Després d'haver estat aquelles hores plegats que li sortís amb aquelles, no, eh?

De sobte, li va tornar a agafar ganes d'estar amb aquella dona i de donar-li una lliçó.

Se la va mirar una estona i, com que ella no es va moure, li va arrencar els llençols d'una forta estirada i, en girar-se la dona, espantada, es va llançar amb fúria sobre el seu cos. La dona li va pregar moltes vegades que tanqués el llum i la deixés, però ell no li'n va fer cas, és més, no sols va deixar obert el llum de la cambra, sinó que va obrir el que hi havia sobre el llit. Li va agafar la cara entre les mans i se la va mirar. No li importava de saber qui era, però volia saber quina cara tenia. Els ulls, potser per la brillantor, entre espaordida i excitada, li varen semblar bonics. La va obligar a obrir els ulls i que el mirés. El nas era una mica massa gros, però en la boca, de llavis tous, donava gust d'enfonsar-se. I ho va fer diverses vegades. Volia veure si ella podia arribar de nou a la plenitud del seu trobar-se, i si també ara l'agafava pèr sorpresa. Va haver de lluitar amb el cansament de tots dos i amb la sobreexcitació de la dona, però ho va aconseguir. La dona li va clavar les ungles a l'esquena i va fer un crit llarg i ofegat. Després quedaren un sobre l'altre, una estona, sense dir res. Gerard es va preguntar per què l'havia tornat a agafar i no va saber què contestar-se. Després es va aixecar i es va vestir a poc a poc. La dona el va imitar, es va rentar i també es va vestir. Gerard, però, era al seu davant i, encara que la dona defugia de trobar-se amb la mirada d'ell, no es va moure ni va dir res. Quan varen estar, sortiren.

Al carrer els va sobtar la humitat freda de la nit. La dona es va pujar el coll del jaquetó i ell es va pujar el nus de la corbata: amb les presses li havia caigut el botó del coll. Varen anar fins al Paral·lel. Gerard li va preguntar si volia menjar alguna cosa, i ella va dir que no. Se'l mirava amb una mirada dolça i humida i es refregava com buscant l'escalfor de l'home. Gerard es va adonar que de nou no sabien què dir-se.

Es varen adonar que baixava un 56 i la dona va dir que l'agafaria. Gerard se la va mirar i li va dir:

—Bé, adéu —amb un to una mica interrogatiu.

—Adéu, espero que algun dia ens tornarem a trobar.

Això el va sobtar i ho va saber què dir. El tramvia era a la parada, i la dona, sense dir-li res més, va arrencar a córrer i el va deixar. Un cop dalt, Gerard es va esperar per veure si ella el miraria, però no. La va veure dreta, tot pagant, però no es va girar.

Gerard va començar a caminar i va pensar que, en arribar al quarter, despertaria l'August i li explicaria l'aventura. A veure què li deia, ell que sempre tenia una explicació per a tot. A veure què li deia aquesta vegada.

Veu quarta

Li deien la Pàmpols. Almenys li ho havien dit feia temps quan treballava per a la Quima. Li deien així, feia força temps, en una època que no li agradava recordar: Una època en què havia fet diners, potser sí, però s'havia avorrit tant, tant, esperant, esperant els dissabtes al matí, l'únic dia en què s'ho passava bé, que ara ni se'n volia recordar. El dissabte al matí era el dia dels estudiants, dels estudiants de l'Institut, que pujaven tots nerviosos a fer una «visita», entre picardiosos i atabalats. Almenys ho deien la primera vegada. Encara que ben bé no sabien per què ho deien, perquè, el primer dia, «visita», el que pròpiament se'n diu «visita», no la feien. I tant que no la feien, si ho sabia ella! Els primers dies es quedaven mirant i gràcies. Era molt estrany que algú es decidís a fer-la el primer dia: miraven com els altres la feien i prou. Calien dos o tres dissabtes, de vegades molt més, o alguna anada entre setmana, perquè es decidissin. I no sabia per què, ella que sempre era l'última a ser llogada, en les aglomeracions de la nit del dissabte, era la primera a ser buscada per aquells noiets, i això li agradava, no hi podia fer més. Les altres se'n burlaven, n'hi deien de totes, de *tutti colori*, però vaja!, tant se li'n donava. Un dia, però, allò que li va dir la Quima no li va agradar. Li hauria agradat tant de poder-li contestar! Però, és clar, amb la Quima, tan grassa i tan plena d'autoritat, qualsevol s'hi atrevia. Encara que ella, la molt puta, com que era l'ama, tot s'ho permetia:

—Pàmpols, i que n'ets de *tonta*. Només tractes bé aquests barbamecs, tant, que d'entrada ja t'escorres. Després a la nit ja no ets bona per a res, i tot són protestes. Vaja, que ets al món perquè hi hagi de tot. Mai no foteràs un brot, noia.

Les altres es varen posar a riure, se'n burlaven, perquè, mira, ella es deixava anar quan el noi o l'home li agradava. No feia com les altres que tot s'ho guardaven per passar-s'ho bé amb el *pelendengo*. Ella, de *pelendengos*, no en necessitava, gràcies a Déu. Preferia qualsevol d'aquests noiets. Bé, això de «qualsevol» és un dir, després se'n va adonar: Aquell noiet que fumava ros, a qui els companys de curs havien portat per força perquè s'executés i a qui havien fet estar amb alguna de les altres sense cap resultat, va ser diferent. Ella se'l va emportar pel seu compte, i tot va anar com una seda. Tan bé que, en acabar, ell, que es deia Jaume Rogent i volia ser químic, li va donar, mig amb llàgrimes als ulls, una medalleta d'or, com a record d'ell i de tot el que aquella estada amb ella comportava. Es veu que l'havien fet sofrir molt aquelles bromes dels companys, dels quals ella sabia que també els havia costat molt el primer dia, o no ho havien pogut fer: Però, és clar, els agradava de fer passar una mala estona al pobre Jaume, tot fent-se els homes. Quan li ho va xerrar, es va posar tan content de saber-ho, que va haver de demostrar-li-ho d'alguna manera. Ella potser hauria preferit un petó llarg a la boca, però, vaja, la medalleta també li va agradar. Li va agradar d'una altra manera, és clar: volia dir diners.

De petons, aquells noiets no en feien, no s'hi atrevien, tenien com una mena de por. Prou que anaven els dissabtes al matí a veure-les, perquè era l'*ensondemà* dels divendres del metge, i per això elles estaven molt més a punt i amb molt menys perill. Però, malgrat tot, de petons no en feien. Es veu que un dels seus mestres, el qui els ensenyava els noms dels animals, els va explicar que no ho havien de fer. Ho havia sabut després, quan, un bon dia, ja no van pujar més els estudiants de l'Institut, i la policia, sempre aquella *ditxosa* policia, ja es començava a cansar de fer els ulls grossos, perquè es veu que els pares i el mossenye de l'Institut havien començat a moure-ho

i a remenar-ho tot. De tot això ella no en sabia gaire, perquè, en aquella època, se la varen emportar a Castelló. Perquè la Quima, que havia començat venent a la Boqueria, havia organitzat una xarxa que donava carn a les places de la baixa província de Tarragona, a les d'alguns trossos d'Aragó i a les de tot Castelló. Però a ella només se l'en duien de tant en tant a Castelló. Quan no era així, me la tenien en aquella ciutat sense poder sortir-ne. No podien sortir del seu barri, què dic del barri, del carrer i gràcies. Fins i tot per anar al cinema necessitaven permís de la policia i ni pels carrers podien anar, ni a comprar-se roba. Era la Quima qui s'encarregava de comprar roba per a elles, i sempre havien d'anar al gust de la mestressa. A més, estava segura que no sols les robava en els tants per cent, sinó també amb les robes o amb les llepolies. Ben segur que ella feia, amb tot, el seu agost. Perquè, si no, a sant de què es va posar d'aquella manera quan la Pàmpols va encarregar a la mossa que els rentava la roba que li comprés aquelles barretes de caramel de colors? Bé, fos el que fos, les robés o no, ara estava molt contenta de no haver de veure més la Quima. A la mestressa, que les tinguessin arraconades en aquell carrer costerut la deixava indiferent. A ella, plim! Millor, a ella tot li era millor, és clar. Tancades com estaven, sense que ningú les veiés mai pels carrers, la policia podia fer els ulls grossos en altres coses. A la Quima, allò de tenir-les tancades li anava de primera, saps? Així, després li deixaven que hi anessin nois dels cursos mitjans de l'Institut, i podia tenir en el seu comerç nenes menors d'edat. Bé, comerç: indústria, perquè la Quima deia unes paraules totes estranyes. Sobretot quan estava ben pimplada, perquè la Quima, els dilluns o els dimarts a la nit —vaja, els dies que no hi havia gaire feina—, s'omplia el cos, com d'aquí a l'altra vorera, d'un aiguardent fort, que feia venir d'un lloc, que ella deia que era molt bo, i li sortia la seva època de bacallanera a l'engròs a Barcelona. Aleshores deia unes paraules estranyes i amb un accent d'allà que ella no comprenia. Ara, que, quan anava plena, la Quima digués indústria de la seva feina, a la Pàmpols li feia gràcia. No hi podia fer més. Potser en deien així a Barcelona o per un dels molts llocs on la Quima havia fet mal. Mentre esperaven, els dies de poca feina, sempre explicava coses i coses, tant si tenien ganes d'escoltar-la com si no en tenien. I de tant sentir parlar de viatges, ella, que només havia arribat a Castelló, perquè tot i les ganes que tenia d'anar cap a l'Aragó sempre s'havia hagut de quedar amb les ganes (contaven cada cosa dels *manysos*!), quan va acabar els tractes amb la Quima, quan es va cansar que se'n burlés o que li donés el cap de be més petit a l'hora de repartir els plats, quan se'n va cansar ben cansada, se'n va anar per les seves.

Aleshores, tipa d'estar sempre tancada al mateix carrer i d'haver de demanar permís a la policia per anar al cinema o a ballar, es va decidir a treballar sola, ben independent i ben a l'aire lliure. Va anar a parar, és clar, a Barcelona, i, també, és clar, a la Terra Negra. I com a *pajillera* va haver d'aguantar tota mena de coses, pluges i baralles amb les altres dones que no volien competència. Tantes baralles, que els va deixar el camp lliure i va agafar un bon dia el tren, sense bitllet. Era un dia amb molta aglomeració, i va pensar que, molt seria, i fos pel que fos, fos perquè en arribar a la primera ciutat tenia por que passés el revisor, fos perquè ja no podia més d'aquell correu ple de gent, va resoldre, així per les bones, baixar i anar-se'n cap al moll a fer-se un bon tip de peix. Qui sap, potser allí li aniria bé.

I com li havia anat? Ara no es podia estar de preguntar-s'ho. Ara que era allí, en el fred d'aquella nit d'hivern, esperant, com sempre, no podia deixar de preguntar-s'ho. Malament, allò que se'n diu malament, no li havia anat. Anava tirant, i almenys podia córrer per la ciutat.

Es passejava per tota la ciutat, amunt i avall. Donar un tomb per les muralles era el seu passeig preferit. El port i els envolts dels *cuartels* eren el seu lloc de treball. I quan no treballava o passejava, dormia a la pensió o se n'anava al cinema. De tants de tips de passejar com es feia, molta gent ja la coneixia i li deia coses. Sobretot, els homes, però no els feia cas. Ella tenia dues maneres de passejar, el passeig de treball i el passeig passeig, i, quan feia aquest, volia que la deixessin tranquil·la. Com també quan anava al cinema. De vegades hi anava a treballar, però d'altres hi anava perquè li agradava, i aleshores, si li posaven mà al damunt, no li feia cap gràcia.

Ara que, quan ell, l'Antonio, li va posar la mà als palpissos, el va deixar fer, no va dir res, malgrat que era un dia que havia anat al cinema per veure la pel·lícula. Una de *cante*, d'aquelles que, diguessin el que diguessin, a ella li agradaven. No hi podia fer més. Tenia com una mena de tirada per la gent del sud i pels seus encants. Doncs aquell dia que fins i tot havia anat a *asientos* fixos perquè la deixessin tranquil·la, l'Antonio, un noi jovenot, es va asseure al seu costat, li va fer uns quants comentaris de la pel·lícula, i de seguida, pof!, mà al damunt. Però, malgrat el seu interès per la pel·lícula, ell ho va saber fer tan bé i li va agradar tant, que, sense fer-se pregar més, ella el va calmar de seguida, allí mateix, ni temps no va tenir d'anar-se'n a dalt, a les últimes files de galliner. I li va dir unes coses tan boniques, tan boniques, que va deixar la pel·lícula a mig començar i se'n va anar carretera enllà, amb ell, fins a la platja.

L'Antonio era de cap al sud, de Múrcia, és clar. Tothom del sud, per a ella, més o menys, era de Múrcia. Ell li va dir que no ho era de Múrcia, però ella no li'n va fer cas. Com que allò, aquell poble que li va dir, no el sabia, va continuar essent de Múrcia. Fos d'on fos, ella s'ho passava bé amb ell. Era un passar-s'ho bé distint de quan anava amb en Jaume Rogent. Aquest d'ara, l'Antonio, era més gran, feia el servei i ja estava a punt d'acabar, però, com que era assistent, no vestia de soldat. Portava anys de *cuartel*, i segons ell, allí dintre feia el que volia. Varen anar diverses vegades cap a la platja. Hi anaven després de dinar, quan ell acabava de servir al seu capità i la família, ben ràpid, per aprofitar una mica el solet, perquè, si no, més tard cada cop feia més fred i hi havia perill que passés la parella de la guàrdia civil que feia la costa.

Tot havia començat —per això es trobava allí— quan ella li havia dit que li agradaria de veure'l vestit de soldat i va insistir molt perquè s'hi vestís. Ell, però, no volia, de primer perquè deia que, complet, d'uniforme no en tenia. Quan fos l'hora de la llicència, quins tips es faria de prendre coses als reclutes! I d'altra banda tampoc no ho trobava bé. Perquè, què dirien al *cuartel* quan el veiessin sortir de soldat, què dirien si algun capitost el veiés, ell que havia aconseguit de no haver de posar-se'l mai, i quan hi havia tanta gent que lluitava, sense resultat, per anar de paísà? Li havia dit que anés al *cuartel*, que ell ja s'enginyaria per fer-la entrar, tot fos tan fàcil! I un cop allí, ell es vestiria de soldat i, qui sap, potser podrien passar a una bateria abandonada, sense haver d'anar a la fredor i a les incomoditats de la platja.

Tot s'ho havia organitzat l'Antonio. Bona la va fer de dir-li que allò era impossible, perquè, com que era tan caparrut, fins que no ho va tenir organitzat, no va parar. I ara era allí, esperant feia més d'una hora, mig enrabiada d'haver-se deixat enganyar i mig vençuda pel fred, volent d'una part que l'Antonio no l'anés a buscar i de l'altra sabent-li greu, perquè allò de veure'l de soldat podia més que ella —i poder estar amb ell, sense el vent humit, la por de la guàrdia civil, la sorra i la duresa del terra—. Deuria ser tan bonic!

L'Antonio no la va anar a buscar, però va enviar-hi un dels seus companys. Ella esperava lluny del *cuartel*, i això no li va acabar d'agradar. A l'Hermenegildo prou que el coneixia, però ella volia veure l'Antonio, per dir-li que no s'atrevia a fer-ho. Però l'Hermenegildo li va dir que el seguí i no va fer cas de la seva por. L'Antonio s'havia quedat organitzant-ho tot i l'esperava. Se la va endur cap als darreres del *cuartel*, allí, al camp ras on havien de construir les cases dels oficials. L'Hermenegildo, que portava tant de temps com l'Antonio al servei, li va dir que sempre ho havia vist així. A ella, l'Hermenegildo la va fer esperar davant una porteta de la tàpia, ell va saltar i després va obrir la porta. Sense gairebé ni adonar-se'n, es va trobar dintre. L'Hermenegildo li explicava que per aquella porta entraven les dones dels oficials, les oficiales. Anaven a proveir, a *suministros*. Però ella no l'escoltava, tenia por. Aquell conjunt d'arcs, fosc i canons li havia fet agafar por. Un o dos cops la va arrambar a la paret, perquè passava algú o tenia por que passés. Després la va fer pujar unes escales molt amples i molt llargues. Eren de ferro. No ho comprenia. Mai no se li havia acudit que hi haguessin escales de ferro i es va haver de treure les sabates per no fer gaire soroll amb els talons. Sense adonar-se'n, va arribar a una porta que l'Hermenegildo va obrir amb molta facilitat. És que l'Hermenegildo tenia les claus de tot arreu?

La va fer entrar en una gran habitació, plena de llits de dos pisos, i li va dir que de seguida arribarien tots. A ella, això de «tots» la va escamar encara més. Què volia dir «tots»? No va tenir temps de preguntar-li res més, perquè va venir l'Antonio amb quatre o cinc soldats, o potser més. L'Antonio anava de soldat, com els altres, com alguns dels altres, perquè també n'hi havia que anaven de paisà, com l'Hermenegildo. Ella no veia res, perquè els soldats, en entrar, havien tancat la porta per on entrava la poca llum amb la qual havia vist que tot allò eren llits. De tant en tant encenien mistos, i va veure que portaven mantes i draps i una galleda amb aigua.

L'Antonio se la va emportar mentre els altres s'organitzaven. Cada cop tenia més por i, quan va preguntar a l'Antonio què volien, li va dir:

—*Son amigos, mujer. También tienen derecho a divertirse. Aquí nos ayudamos todos.*

No li va deixar dir res, perquè li va fer un petó a la boca, la va arrambar a la paret i li va començar a refregar els pits amb les dues mans i després a passar-li el bigoti per la cara, tal com sabia que li agradava. Li deia que els altres l'havien ajudat, que sense ells l'haurien tancat al calabós o potser l'haurien enviat a Montjuïc, i que era lògic que ell volgués correspondre al favor. Que després ells vigilarien, i s'ho arreglarien perquè poguessin estar tota la nit, ben bé fins a les quatre o les cinc. Que mai no havien pogut estar tant de temps junts, que s'ho passarien tan bé. Ella tenia por i ganes d'anar-se'n, però ell deia que era impossible, que ara ja era allí, i que no el podia fer quedar malament. I, a més, que si ella no es quedava, serien capaços d'anar-ho a xerrar tot a l'oficial de guàrdia. Ella volia plorar de tanta ràbia com tenia, però no podia. Varen parlar de diners, i ell va dir que alguna cosa arreglarien.

Llavors es va recordar d'una que treballava al «Pati Verd», una pobra noia que es va deixar enredar per un de la ribera que se la va endur a les seves finques canal avall. Amb el trenet no podia ser, perquè no la veiessin. I ella, la pobra, se'n va anar amb ell, el Gall, li deien. El coneixia perquè també havia anat per ca la Quima i l'havien tret d'allí. Se la va endur dient-li que faria una pila de diners amb tots els seus amics de l'horta. L'havia fet caminar molts quilòmetres i, després, l'havien posada en un tancat, amb les gallines, i hi havien passat ell, el Gall, i tots els amics. Tots deien que li pagarien al final. I al final ningú no va pagar i encara, per fotre-la ben fotuda, la van

tirar al riu per rentar-la, deien, i així, mullada, cansada i sense un ral, va haver de tornar-se'n canal amunt, fins al «Pati Verd».

Ara la Pàmpols ho veia ben clar i ni s'atrevia a dir-ho a l'Antonio. Ell no parava, saps? Vinga paraules, raons i mans als pits i petó darrere petó. Ella ho veia ben clar. Ell li donava una ampolla de colònia, mig buida: d'on l'hauria treta? Bon *pelendengo* li havia sortit al final! Vinga parlar de Montjuïc i del perill, i que era tan valent, vinga fatxendejar, però de diners, res. Perquè estava bé que ell no; però, i els amics? Per què no havien de pagar? Que no, que no en tenia ganex, allò era un *timo*, un abús.

Es veu que els altres es van impacientar, van venir: «Menos hablar y más juego». Alguns anaven ja despullats, però amb botes, pel fred. Amb una llanterna, de tant en tant, feien llum, pels cossos d'ells, i li enfocaven la cara. Van començar a voltar-la i a barallar-se per veure qui començava. L'Antonio deia que ell seria l'últim, i que acabessin aviat.

L'Hermenegildo se la va endur a un llit ple de mantes, i els altres la van despullar de qualsevol manera, i ella, potser excitada ja, potser vençuda, els va deixar fer.

I van anar passant. Ni sabia quants, hauria dit que en van sortir més que no n'hi havia al principi. Va endevinar que també hi havia aquell noi, del qual l'Antonio tant es burlava, l'assistent del capellà. L'Antonio deia que era molt estrany, i el va sentir cridar, i sí que tenia la veu com de noia, però tampoc tant. Vaja, com sempre, així que hi ha més de dos homes, tots sempre amb les proves que si ho són o si no ho són.

Estaven tots ocupats amb aquell xicot, i ella es va poder alçar i mirar què passava. Li havien posat un drap a la boca, perquè no cridés, i li feien la broma de salar-lo. Després el varen despullar. Tots anaven despullats, menys l'Antonio, que portava el control, i el sentia repetir que res, que allò no era el *rancho* i que allí, de *reenganche*, res. No el volia mirar; però el sentia. Ell manava, i tots feien el que ell volia. Fins i tot ella, la primera, badoca d'ella, però ja era al ball i ballava, què podia fer? Volia estar enfadada, però no podia, li sentia la veu i no podia. A més, també li agradava, però, com que l'Antonio era allí, volia esperar que li arribés el torn d'ell. I era difícil, perquè ja no era sols el que tenia damunt sinó les mans dels altres, dels altres que s'esperaven o que no n'havien tingut prou.

Per fi li van posar a sobre, plorant, embolicat amb les flames de l'infern i els remordiments, l'assistent del capellà. Volia cridar i li sortia una veu fosca i poc clara, perquè duia el drap a la boca, però s'entenia que deia que no, i que no i que no. Quan el noi li va veure la medalleta que li havia donat en Jaume i que ella s'estimava tant, que mira si n'havia estat, de necessitada, i mai no l'havia venuda (això no vol dir que en un moment de necessitat no ho fes, però *vaja* que encara s'havia pogut aguantar), doncs l'assistent, en veure-li la medalleta, que brillava amb la llum de la pila, amb un gest ràpid la hi va apartar i la hi va posar a l'esquena. Això la va posar furiosa, tant, que li va donar dues bufetades, així mateix, i per poc que no li omple el cos d'esgarrinxades si l'Antonio no es posa pel mig. I després no va voler fer veure que havia complert, sinó que el va obligar a fer-ho. Ja va saber com, què caram!, que d'experiència no li'n faltava.

Després l'Antonio es va impacientar i els va fer marxar a tots. Li va costar i, mentrestant, li va dir que es netegés a la galleda. Havia posat draps nets per tota la vora, perquè no es fes mal, i això la va emocionar: allò de segur que era obra de l'Antonio.

Després ja va perdre el pensament del temps, després amb ell ja no va saber si hi havia estat moltes hores o uns pocs moments. No ho sabia. Com podia ser això?

Quan, al matí, tornava cap a la pensió, s'ho anava dient. Dintre, al *cuartel*, sonava la corneta del matí. Allò de «quinto levanta, quítate la manta»: devien de ser les cinc o les sis. Estava cansada, molt cansada. Ara aniria a la pensió, també entraria pel pati del darrere, perquè no la veiés ningú, i a dormir tot el dia. Tenia gana i va començar a rossegar un *chusco* que ell li havia donat i unes preses estovades de xocolata. Portava el «moneder» ple. Li havien posat tot el que havien pogut arreplegar: una llauna de tonyina, una ampolleta de colònia (plena), espillets, pasta de dents. L'assistent del capellà també li havia donat coses: tres pastilles de sabó i una novel·la. L'havia anat a esperar quan sortia. I li havia dit... Què li havia dit? L'Hermenegildo li portava el «moneder.»

Menjava i pensava en la valenciana del «Pati Verd», que pujava mullada pel canal, i pensava també en l'Antonio. No sabia per què plorava. No sabia si estava enrabada o què, se sentia cansada. Per què havia de plorar? Allò tan sols li podia passar a ella. Només. Les llàgrimes li queien, i no feia res, ni se les torcava. Dintre, en el cap, molt endins, sentia les paraules de la Quima:

—Ets un carallot, noia, mai no foteràs un brot. És que ets un carallot com una casa.

Veu cinquena

Al meu departament no hi havia ningú, feia estona que anava sol i tenia ganes de xerrar amb algú, ho trobava a faltar. Aquests vagons de tercera em solen servir molt per conèixer a fons molta gent, per sentir-me menys sol durant els viatges, i fins i tot, el que em sembla més important, de vegades per servir d'alguna cosa a la gent amb qui em toca compartir el temps del canvi. Hi ha en la gent senzilla, de poble, una capacitat de donar-se i d'ajut que no he trobat en els altres, per això, com deia, procuro servir-los d'alguna cosa quan faig viatges llargs, com el de Xan-gai, per exemple. Podria explicar moltes, moltes coses. He tingut diverses ocasions de conèixer gent i fins i tot de conèixer-me a mi mateix en veure com reaccionava davant seu. Aleshores és quan intento, potser de manera ingènua, d'ajudar-los. Intento de no ser espectador, sinó d'estar amb ells i com ells, però, és clar, comptant sense voler, amb la meua perspectiva d'home estudiat i treballat en altres camps, que tot sovint m'enganyaven. Crec que aquesta petita experiència que tinc em serveix per a alguna cosa, i aquest servir per a quelcom que crec que té la meua manera de ser, procuro posar-la al seu abast. Podria explicar moltes, moltes coses, potser algun dia ho faré, però d'ençà d'aquella tarda se me n'han anat les ganes i per això ara prefereixo limitar-me al que em va passar aquella tarda, en què no hi havia ningú al meu departament i en què esperava que entrés algú per deixar una mica d'estar sol i en què em vaig demostrar a mi mateix la meua radical incapacitat d'ajut.

A ... va pujar una dona amb un cistell gros tapat amb un davantal de ratlles amb una forta olor de peix. Es va asseure davant meu i s'hi va quedar com paralitzada, hieràtica i perduda en ella mateixa. Amb una expressió dura i reservada.

Poc després va venir el revisor. Vaig sentir un cop fort a la porta, que no era lluny d'on nosaltres sèiem. Jo, que estava d'esquena, el vaig reconèixer. Ja era la tercera vegada que passava, i ja m'havia habituat a la seva manera enèrgica de tancar la porta. La dona, però, no es va adonar que l'home era allí, continuava allunyada. Vaig fer un gest vague, com si anés a passar-li el bitllet, però l'home em va donar a entendre que no calia. Va restar dret, davant la dona, amb el foradador

davant la seva cara. No li va dir res, però esperava amb una actitud que em va molestar; i aleshores vaig voler dir a la dona que busqués el seu bitllet, però ella ja se n'havia adonat i l'hi donava.

Va foradar el cartró i es va quedar mirant el cistellet que mig sortia per sota el seient, i amb un gest dur va dir-li:

—¿Y esto?

—¿Qué? —va contestar ella.

—¿Y esto, que no paga?

—¿Por qué ha de pagar? Es una cesta, va conmigo.

—Pero es de pescado.

Sense esperar que la dona digués res més es va ajupir, va estirar el cistell i va aixecar el davantal. Va tornar a tapar-lo de qualsevol manera i es va incorporar. Va treure's un bloc i va començar a escriure. Després va donar-li un paper i va dir:

—Son siete pesetas.

—¿Siete pesetas? Pero si he pagado veinticinco por el billete. Si hoy me ha costado el billete más que nunca.

—Es el recorrido mínimo en expreso.

—Pero yo no lo sabía, al llegar a la estación me lo han dicho. Hoy han cambiado el horario y yo no lo sabía, es la hora del otro tren, el de todos los días. ¿Qué culpa tengo yo si hoy lo han cambiado? A mí nadie me lo avisó. Si hubiera estado en mi pueblo, alguien me lo hubiera dicho.

—Haber esperado el siguiente. El de las ocho y media.

—No, con el próximo no me da tiempo de llegar a la subasta y tengo que vender hoy este pescado, si no ¿qué comeremos mañana? Podría ayudarme. ¿Qué más le da a usted hacerme pagar como no? Es todo lo que me queda. Hombre, por Dios, que ya he pagado veinticinco pesetas por diez minutos de tren, para ir de una estación a otra. Me parece que esto no es ir contra la ley, además, yo no llevo equipaje y todo el mundo lleva.

Em va mirar perquè digués que sí, que ella tenia raó. Però no sé per què no hi vaig intervenir: què podia dir-los? Tenia raó ell, és clar, però aquella pobra dona també, a la seva manera. Per fi ell li va dir:

—Pague de una vez las siete pesetas. Tenga en cuenta que todos los españoles tenemos que colaborar con el gobierno para ayudar a España.

La dona va furgar a les butxaques i li va donar un duro, una rubia, i una pesseta amb moneda menuda. Mentre l'hi donava va dir, sense poder amagar el seu menyspreu:

—Muy bien, me parece justo, lleva usted razón, pero que unos colaboren tan poco y otros tengamos que colaborar tanto. Esto sí que no es justo. No hay derecho.

El revisor se'n va anar i jo em vaig quedar amb les ganes de dir-li..., jo què sé, de parar-li una mica els peus, almenys, per la seva actitud dura i insolent, per solidaritzar-me d'alguna manera amb ella, però no vaig poder. No sé per què no vaig poder. Va ser més fort que jo, fins i tot ara no acabo d'explicar-m'ho. Vaig pensar, potser, que no valia la pena?

La dona va prescindir de mi. Va començar a parlar amb ella mateixa i amb el seu Déu. Em va sorprendre aquell seu oblit total. Ella estava en ella mateixa, dintre l'embranchida de les dificultats caient sobre ella i la seva família. Jo ni comptava, molt em temo que ni hi era, allí. La dona parlava:

—Dios, ¿por qué me habéis hecho tan despierta? ¿Para qué me habéis abierto tanto los ojos? Si es mejor, para vivir así, no comprender las cosas, mejor no ver cómo son. Por qué tenemos que pagar

nosotros, Dios, siempre nosotros. No hay derecho al sudor y a las angustias que todo nos cuesta. ¿Tú sabes cómo pusiste ayer de mala la mar, tú lo sabes? Y tu sabrás por qué lo hiciste. Ya sabes cuánto padecí, lo que sufrí. La mar estaba mala, muy mala y arisca. Mi hombre y mis dos hijos fueron a ella, de los pocos del pueblo en ir. Pero fueron, porque si no hoy no comíamos, y mi Juan se quedaba sin medicinas. Llevo veinte años en esta tierra, oyéndote charnego y mort de gana. Trabajando a reventar de sol a sol, y en veinte años sólo hemos podido comprar la barca y los aparejos. Hemos trabajado y sufrido mucho y para qué. El Juan ha caído enfermo, dos meses así lleva y el médico dice que será largo. Ahora voy a la subasta y de cada cien pesetas que saque, quince para el seguro. Me parece bien tener que dar tanto. Pero, ¿por qué no me paga el seguro todas las medicinas? ¿Por qué? ¿Por qué la medicina que le cura, la que le cura es la más cara, y por qué no me la da el seguro? ¿Tú crees que a esto hay derecho? ¿Tú crees que hay derecho a que no me la dé el seguro? ¿Entonces para qué sirve todo?

El tren va disminuir la marxa i la dona es va aixecar sense dir-me res. Continuà parlant amb ella mateixa, se'n va anar i ni tan sols em va mirar:

Jo, que estava confós i mig avergonyit de mi mateix, vaig anar a la finestra i vaig treure el cap. Vaig veure com baixava i poc després va passar davant meu. Em va veure i em va mirar durament, una estona, un petit moment que a mi em va semblar llarg, exageradament llarg. Aquella manera seva de mirar-me, de persona desesperançada, amb els ulls plens de retret, em va deixar fred per dintre. No vaig saber què fer; si amagar-me o quedar-m'hi encara allí. Hauria volgut donar-li diners, dir-li alguna cosa, però de què hauria servit?...

*M. Dolors Garriga i Francesc Bozzo a Allí on neixis tant se val, de Ricard Salvat.
El muntatge el va dirigir Lluís Calderer amb el Grup Art Viu de Manresa.*

INTERMEDI

Allí on neixis tant se val

ALLÍ ON NEIXIS TANT SE VAL, EL QUE VAL ÉS ALLÍ ON ES FOLLA
(ADAPTACIÓ D'UNA DITA DELS EMIGRANTS ESPANYOLS A VENEÇUELA)

Personatges

TÒNIA: *Dona d'uns vint-i-dos anys*

SALVADOR: *Home d'uns vint-i-cinc anys*

NARRADOR 1

NARRADOR 2

Pròleg

Abans de començar l'obra, surt el narrador, vestit de carrer, i es dirigeix al públic.

NARRADOR 1: A Barcelona, que és una ciutat d'uns dos milions d'habitants, una ciutat industrial per excel·lència, conviuen de fet diverses ciutats. La ciutat important, aquella en què vivim tots nosaltres, la que visiten els turistes, està regida i governada per la burgesia, que ha anat abandonant les seves velles cases dels barris antics, i ha pujat, passeig de Gràcia amunt, Diagonal enllà, cap a les parts altes, assolellades i més ben ventilades de la ciutat, prop de la falda del Tibidabo i dels turons de Collserola. A l'entorn d'aquest nucli ciutadà, encara avui rector, uns nous conglomerats humans es van definint. Aquest cinturó de ravals està habitat per una gent immigrada del sud, els anomenats xarnegos, perquè xarneguegen, o sigui, que usen una parla diferent de la del nucli rector. Fins ara, aquests grups humans es comunicaven, d'una manera directa o indirecta, amb la vella ciutat. Fa pocs anys, l'afluència d'immigrants és tanta i la defecció de la burgesia devers les necessitats de la seva ciutat és tan exagerada, que aquests ravals tenen vida independent, absolutament xarnega, al marge. Aquestes constants onades de gent del sud es fonen, en canvi, en la gran massa del proletariat barceloní i, de fet, el creen. Al mateix temps, l'obrer del nostre país, en una escalada paral·lela a la de l'home del sud, busca en els camins d'Europa més alts nivells de via. Els joves immigrants del sud segueixen aquest exemple, com també les dones que no tenen en el nostre país cap especialització en el treball. Aquesta història que veureu ara o, més ben dit, aquestes paraules que sentireu són les paraules que diuen aquests desarrelats. Les solen dir sempre en xarnego, però el que no pensen els catalans és que també es poden dir en català.

Primera part

Habitació d'uns rellogats en un suburbi de Barcelona. Hi veiem un gran armari, una palangana, un fogó de petroli i un fognet elèctric. Hi ha pertot arreu un amuntegament de maletes, paquets i objectes de tota mena. S'ha de notar que la gent que viu en aquella cambra hi ha reunit tots els mobles i objectes amb els quals ompliria un pis. En el centre hi ha un llit a mig desfer, i en el llit, mig ensopit encara, hi ha SALVADOR. És un home jove, d'uns vint-i-cinc anys, una mica gras. Està despullat. TÒNIA, la seva dona, en començar l'acció, escalfa una olla d'aigua en el fogó elèctric. Se la nota molt nerviosa, té a la mà una resistència Siemens i es veu que no sap com fer-la anar.

SALVADOR (*mig obrint els ulls*): Què, funciona bé?

TÒNIA: Ai, m'has espantat! Què, ja t'has despertat?

SALVADOR: I quina calor, però quina calor! Ara, això sí, la calor d'aquí dóna goig!

TÒNIA: Ja te la regalo. Quan una porta aguantant-la des de maig... Però mira que arriba a ser calorós l'estiu d'aquest any!

SALVADOR: Sí, però dóna gust poder suar. Saps què és passar-te tot un estiu sense suar?

TÒNIA: Però no hi fa mai calor?

SALVADOR: Oh, quan surt el sol sí, i molta, però és una calor molla, molt molla. La roba se t'enganxa al cos. Però com que el sol no surt mai i plou sempre, és molt difícil.

TÒNIA: Però això és veritat, que plou sempre?

SALVADOR: Sí, plou molt.

TÒNIA: És que, noi, no parlaves de res més. En les teves cartes només parlaves d'això, de la pluja i de les patates. Com que deus tenir tantes coses que més val que no en parlem...

SALVADOR: Res de res, noia, res de res!

TÒNIA: Sí, res, ja m'explicaràs! Vinga, home, que et penses que no m'ho afiguro?... Ja veig que has après moltes coses allà. Abans d'anar-te'n, no en sabies pas tantes, de coses d'aquestes. (*Es miren. Ella, molt violenta.*)

SALVADOR: Ja has fet el que t'he dit. Has escalfat l'aigua?

TÒNIA (*molesta, no volent parlar d'allò a què ell es refereix*): Mira, passo que em facis fer aquestes coses, però després no em preguntis res.

SALVADOR: Mira que ets carallot!

TÒNIA: Calla. A sobre, encara te'n burles.

SALVADOR (*defugint*): Anirem a buscar el nen?

TÒNIA: No, la teva mare va dir que se'l quedaria tot el dia. A la nit, si vols, anem a buscar-lo i ens el portem.

SALVADOR: Encara que només sigui veure'l. Passarem per casa de la mare. Encara que penso que seria millor que es quedés amb ells una altra nit. Així estarem més tranquils i més a gust. (*Mira detingudament l'habitació.*) I on dormirà el nen, les altres nits?

TÒNIA: Doncs amb nosaltres. Amb qui ha de dormir?

SALVADOR: Amb nosaltres? Aquí al llit no el vull.

TÒNIA: Li diré a l'Eugènia que em deixi el catre, aquell que li sobra. I el posarem allí, al racó.

SALVADOR: I si no, que la meva mare es quedi amb el nen totes les nits, fins que... (*Es queden mirant-se. Ella, desafiadora, espera que ell continuï la frase. Ell desvia la mirada. Una petita pausa.*)

TÒNIA: Em sembla que no li agradarà gens. A més, ahir... Quines ganes de donar-li un disgust!

SALVADOR: Disgust, jo?

TÒNIA: No li has portat un pensament de res. També és massa, això.

SALVADOR: I què volies que li portés?

TÒNIA: Doncs qualsevol cosa. De vegades sembla que et sobri el diner i d'altres sembla que t'ho passis pitjor que aquí. Que no hi ha manera d'entendre't, vet-ho aquí. Que no t'aclareixes fill, que no t'aclareixes! Com si ho veiés, la teva mare anirà dient per tot el veïnat que vaig ser jo qui et vaig dir que no li portessis res.

SALVADOR: Valia més portar coses per a tu i per al nen.

TÒNIA: És que tu no ho saps, el que diu la teva mare per l'escala. Com si la sentís. Ja l'estic veient: em deixarà com un drap brut. I les veïnes... Ja veuràs, ja, com resultarà que hauré estat jo qui et vaig dir que no li portessis res.

SALVADOR: La mare és la mare, i ja ho saps, dona!

TÒNIA: Home, és clar, com que tu, facis el que facis, sempre seràs el seu fill i com que les culpes sempre són meves...

SALVADOR: No voldràs que ens barallem ja?

TÒNIA: És que m'ha tocat aguantar-ne tantes! Sola, aquí, tants mesos. És massa Salvador, és massa! Que em passo les nits plorant...

SALVADOR: Pensaràs en mi, no?

TÒNIA: Doncs amb qui vols que pensi? *(Pausa.)* Això no és vida, Salvador, això no és vida. Jo em vaig casar per viure amb tu, per estar amb tu.

SALVADOR: Ja veuràs com ara s'arregla tot. Què vols que faci? Acabo d'arribar. Demà sortiré a buscar feina. Parlaré amb en Joan.

TÒNIA: I creus que trobaràs alguna cosa que et convingui? Com que has tornat amb aquests fums!

SALVADOR: Ja veurem què passa. Amb una mica de sort, surt una ganga.

TÒNIA: Ganga, sí! Gangues, aquí estaran esperant-te! Si no et mous...

SALVADOR: Hi ha temps per tot. Tinc tot un mes per anar buscant. I avui, vull passar-lo amb tu.

TÒNIA: És que...

SALVADOR: És que res! Que avui no surto, si no és amb tu!

TÒNIA: Però si estem aquí tancats des d'ahir a la tarda! Estic cruixida de tant estar al llit. *(Mira el llit, es troba violenta i molesta. Envermelleix.)*

SALVADOR: Vull jeure panxa al sol i descansar tot el que vulgui. Estic tip de tanta pluja i de tantes patates, i de no entendre ningú, i sobretot de no ser a casa. Les tardes dels diumenges, les passava mirant com els nens jugaven als jardins, i em recordava del meu fill.

TÒNIA: I de mi no?

SALVADOR: No. *(Riu.)* Doncs sí, apa, però no tant.

TÒNIA: Ja et deu haver encaterinat més d'una, ja, per aquelles terres! Que no m'arriba la camisa a la pell, vet-ho aquí. Expliquen cada cosa d'aquelles dones! És veritat allò que diuen, que viuen amb els homes sense casar-s'hi.

SALVADOR: I tant!

TÒNIA: Quina poca vergonya. *(Corre vers ell.)* Jura'm que ni te les mires, aquestes donotes!

SALVADOR fa unes riallades de mascle satisfet, i ella aixeca la mà com si anés a pegar-li. Ell l'agafa fort pels braços, l'atreu devers ell i la besa. TÒNIA se separa ràpidament, es queden mirant-se, i SALVADOR torna a besar-la, amb un petó llarg, buscant-li el cos. SALVADOR es decanta cap a un extrem del llit, com per indicar-li que es quedi amb ell. TÒNIA s'aixeca, ràpida.

TÒNIA: Que no, que no, que ja n'hi ha prou.

SALVADOR: Jo no t'he dit que vinguessis, has estat tu.

TÒNIA: Sí, i a sobre, encara, conya! (TÒNIA comença a preparar l'esmorzar, mentre ell s'estira al llit. Se senten veus al replà de l'escala.)

VEU 1: I quina calor que fot!

VEU 2: Tanta, que no sé si ho aguantarem. Noi, tinc tot el cos moll.

SALVADOR (que les ha escoltades, aixecant una mica la veu): Que no és veritat! Vosaltres què sabeu, saberuts! Mira que poder tornar a suar, tornar a sentir que el cos és teu, que sues! Això sí que és bo.

TÒNIA: Tu rai, que totes et ponen! I a mi em va tocar la rifa, quan em vaig casar amb tu.

SALVADOR (molt seriós): Jo tinc ganes de viure amb tu i amb el nen. Però no vull viure com vivíem abans. Ara haurà de ser tot diferent, per al nen, per a tu i per a mi.

TÒNIA: Sí, quan te'n vas, tot són promeses, i tornes igual que vas marxar. Que has de fer estalvis, que quan tornis ja tindràs prou diners per comprar un pis, i quan tornes, ja ho veus. Quatre regals i les mans buides.

SALVADOR: Dona, els viatges són cars.

TÒNIA: Si són tan cars, per què no esperaves més a tornar? Valia la pena esperar i tornar quan ja tinguessis algun diner estalviat. La darrera vegada, l'últim Nadal, vas dir que tornaries amb diners per comprar un pis, i, amb el que has portat, no en tenim ni per pagar el traspàs.

SALVADOR: Dona, és que allí tot està molt car. No puc fer més del que faig. Tu també has gastat molt, amb això de l'operació del nen.

TÒNIA: I és culpa meva que el nen es posés malalt? I és culpa meva?

SALVADOR: I qui et diu res? T'ho fas tot tu.

TÒNIA: El vaig portar a la clínica, perquè vaig tenir por. Quan te trobes sola amb un cas com aquest...

SALVADOR: I vas fer molt bé de portar-lo a la clínica, no facis cap cas del que digui la mare. A més, ja està fet, no en parlem més.

TÒNIA: Si haguessis estat tu aquí, tu hauries hagut de decidir. Pobre de mi que li hagués passat alguna cosa! L'escàndol que m'hauríeu clavat tots plegats. La teva mare, la primera, com si ho veiés.

SALVADOR: Però qui ha dit res de tot això?

TÒNIA: No volia que li passés res. Per això el vaig portar a la clínica, encara que perdéssim el pis. En aquells moments, és quan més et vaig trobar a faltar. Tu tan lluny, sense cartes, i el nen a la clínica. Mira, em diràs el que voldràs, però no em diguis mai que em vaig equivocar. La teva germana vinga dir que no n'hi havia per tant i que al Clínic també curen bé la gent. I que tenen els millors metges. Però a mi, a l'hospital no. El meu fill no el porto a l'hospital. Si ens vam gastar els diners, ja els tornarem a recollir. Em fa una ràbia sentir-li a dir això! Quan la sento, la macaria a mormes de dalt a baix. Si té por que ens quedem el pis de la teva mare, que es quedi tranquil·la, ja se'l pot ben confitar. Que es casi d'un cop i que es quedi amb el pis, i amb aquell home bavós que té.

SALVADOR: Deixa tranquil·la la meva germana.

TÒNIA: Sí, ja la deixo tranquil·la, ja, per mi no es perdria. És ella i ta mare que no em deixen viure. Quan tu ets aquí, no obren la boca. Però, així que has pujat al tren, ja comencen a dir el que haig de fer: Mira, amb lo del nen va ser..., no vull ni pensar-hi.

SALVADOR: Però tu no la vas avisar.

TÒNIA: No, per què? Ho varen saber després. El nen és meu, no?

SALVADOR (*tallant-la*): I meu.

TÒNIA: És clar, home, de tots dos. Però que elles no es posin allí on no les demanen.

SALVADOR: Doncs no en parlem més. Acabo d'arribar i no vull més raons ni queixes. No vull tornar a sentir parlar de tot això.

TÒNIA: I qui ha començat?

SALVADOR: Jo no, jo ni t'he parlat de lo del nen.

TÒNIA: No n'hauràs parlat, però prou que es veia que en tenies ganes. Mira, Salvador, jo no puc treballar i tenir cura del nen i la casa. Vaig anar a comprar un parell d'ous a la botiga de la cantonada, i el nen es va quedar jugant com sempre. Qui podia arribar a pensar que agafaria els mistos.

SALVADOR (*de mal humor*): Però si no ha estat res! Gairebé no se li nota la cremada, com dèieu ahir, si el pentineu cap a l'esquerra. Vas fer molt bé de portar-lo a una clínica. Tot plegat, això és molt complicat. A més, com que som a l'estiu, el portarem cada dia a la platja, a Castelfels, i es posarà tan negre, que ni se li veurà el senyal.

TÒNIA: I amb lo maco que és! No sé per què li ha hagut d'anar a passar al nostre. Em vaig espantar, si ho sabessis! Ja me'l veia cec. Has de quedar-te. Mira, escriu avui mateix a la fàbrica i digues que no hi tornes més. Així t'hauràs de quedar aquí, per força. Trobaràs feina, n'estic segura, n'has de trobar.

SALVADOR: A set-centes setmanals, no. Això no s'ha fet per a mi.

TÒNIA: Doncs demana més. Ara pots dir que t'has especialitzat a Alemanya.

SALVADOR: Això és el que faré, dona, això és el que faré: et penses que sóc un carallot? Ja ho veuràs.

TÒNIA: Doncs ho vull veure avui. Has de començar avui a buscar feina. T'has de quedar, jo ja no puc aguantar més. Hi ha dies que, quan torno a casa i em poso a fer el menjar, si no fos pel nen, no el faria. Si l'hagués de fer per a mi sola... Ni gana tinc. Els primers dies, no m'hi podia acostumar. Comprava de tot per a tots dos, i el menjar es quedava sencer.

SALVADOR: Estic tip de sentir-te dir això.

TÒNIA: Em vaig quedar tan prima! Després una es va fent a tot.

SALVADOR: No hi tornem a ser, mira que ets pesada.

TÒNIA: I què vols que faci? Quants cops hauré de dir-te, quants, quants cops t'hauré de preguntar per què em vaig casar amb tu? Per estar amb tu, em penso, per viure amb tu, diria jo. Ho vaig deixar tot, ho saps, ho saps molt bé. Vaig trencar amb els de casa i vaig deixar el poble per tu i per viure amb tu. Però tu, al cap de dos anys, te'n vas, i aquí t'has quedat amb un fill i a campar-te-les com pugués. No, que no, que no. Aquest cop no te'n vas.

SALVADOR: Escolta noia, es pot saber per què t'embales tant? Qui t'empeny, que tant rodoles?

TÒNIA: Qui? Vols que t'ho digui? Doncs tu. D'ençà que has arribat, no fas més que parlar d'anar a la platja, a Castelldefels. I de sortir a buscar feina, aquí ni se n'ha parlat.

SALVADOR: Escolta, escolta, tu estàs boja o què, filla?

TÒNIA: Ja fas bé de dir-ho, ja. Si de vegades penso que acabaré boja, sola com una vídua, morta de fàstic, en aquesta ciutat tan gran i tan antipàtica. Quan surts al carrer no saps on anar, no tinc cap amiga ni tinc família. Estic cansada d'aquesta vida i me'n vull anar a casa.

SALVADOR: I la meva mare i la meva germana?

TÒNIA: Te les ben regalo, no les vull ni veure. Si no hagués trencat amb el pare, ja me n'hauria tornat al poble. Si no fos que n'hi hauria tantes que se n'alegrarien, de veure'm arribar sola amb el fill... Mira, només et diré que vaig pensar escriure el pare i fer-hi les paus.

SALVADOR s'aixeca, es posa els pantalons, s'estira, es renta la cara. TÒNIA se'l mira, molt irritada per la seva indiferència.

TÒNIA: No em fas cap cas, ja ho veig. T'ho juro: o tu et quedes o jo me'n torno al poble o me'n vaig a Alemanya. A mi, trobar feina a Alemanya no em costarà gens. Em poso a fregar, i ja veuràs. Si no puc viure amb tu a l'habitació perquè dius que la patrona no ens deixarà, n'agafo una per a mi sola.

SALVADOR: I el nen, què?

TÒNIA: Doncs el nen amb mi o el deixem a la teva mare.

SALVADOR: No en vull tornar a sentir parlar, de tot això. Vaja, s'ha acabat. *(Pausa molt tibant.)*

TÒNIA: Però escolta, no podria viure a la teva habitació?

SALVADOR *(molt sec)*: La patrona no ho deixa. Quantes vegades vols que t'ho digui? No ens deixa entrar a la cuina. Només un cop al matí, abans d'anar a la fàbrica, per preparar-nos el cafè. Allí les lleis són les lleis i les coses no són com aquí. Tot va molt en seriò, i quan et diuen una cosa l'has de fer.

TÒNIA: Però si jo hi vaig, una dona és una altra cosa. Vés a saber si li resulto simpàtica.

SALVADOR: Les dones sí que... No vol ni veure-les. Va despatxar un company meu italià que va portar-se uns dies la seva dona... I tot això a sant de què? A veure, ja m'ho explicaràs. No en vull sentir parlar més, sents? Vaig arribar ahir i ja t'he dit i repetit que vull descansar i passar tot el dia, amb tu i el nen, a la platja.

TÒNIA *(mirant-lo fixament, com desafiant-lo)*: Salvador, jo avui no aniré a la platja. Vull que vagis a buscar feina.

SALVADOR *(cridant, gairebé desassenyat)*: Hi ha dies de sobra. A més, aquí no es diu ni una paraula més. Et vesteixes ara mateix, i ens n'anirem a la platja. *(Ella va a parlar, i ell la talla amb un gest, com si anés a pegar-la. Es queden mirant-se tots dos. Salvador està molt nerviós i no vol que ella li noti que ho està. Canvia el to de la veu.)* Va, deixem-ho córrer. *(Pausa.)* Jo tinc vacances, tu també, i avui anem a la platja.

TÒNIA: Per què no hi anem diumenge?

SALVADOR: Ni una paraula més. Avui anem a la platja.

Ell es posa la camisa i surt. Ella es queda sense saber què fer. Mira l'habitació i intenta posar-hi una mica d'ordre. De fet només vol distreure's. Després es queda parada, pensant una mica, i acaba decidint que el millor que pot fer és vestir-se. Va fins a l'armari i en treu uns vestits de bany destenyits.

Intermedi

Entre la primera i la segona part, mentre a la vista del públic es canvien alguns elements accessoris del decorat, les veus de dos narradors han d'anar donant estadístiques dels espanyols emigrats a l'estranger, de la gent del sud i xarnegos immigrants a Catalunya; dels preus del salari d'un obrer mig en els principals països europeus, en relació amb el nivell de vida, i la retribució, els sous d'un obrer espanyol i el seu nivell de vida. Per acabar, s'han de donar les xifres dels estrangers que vénen cada any, en qualitat de turistes, al nostre país.

NARRADOR 1: L'autor ens ha presentat uns quants personatges. La història que viuen no ha acabat encara. Ells han de resoldre la seva anècdota personal. Abans, però, d'iniciar la nova escena, volem posar-vos en coneixement de diverses dades. Unes dades que fan possibles els condicionants que actuen sobre els personatges que els actors us mostren.

NARRADOR 2: Emigració interior. L'any 1960, Barcelona es compon de 594.960 immigrants i 938.590 catalans. O sigui, a Barcelona hi viu un 40% de no-catalans.

Andalusia, Aragó, València, Múrcia i Galícia són les regions que han aportat major nombre d'immigrants. Andalusia sola: 157.796 persones.

NARRADOR 1: Emigració exterior. Des del 1959 fins el 1963 han abandonat Espanya, segons xifres oficials, 711.901 persones.

Al costat de l'emigració oficial existeix una forta emigració no controlada. Alguns investigadors seriosos estimen que cada any surten sense control unes 100.000 persones.

NARRADOR 2: Una xifra orientadora: en el període 1946-1962 han emigrat 1.437.840 persones.

En aquests darrers anys han emigrat en qualitat de treballadors controlats: 479.666; dels quals, la majoria eren homes. De 15 a 25 anys, edat entre la qual es troba el nostre protagonista, n'havien emigrat 122.316.

NARRADOR 1: El país fonamentalment receptor d'emigrats nostres és França, fins el 1962. Entre els emigrats a França n'hi ha un 58% de casats.

NARRADOR 2: La procedència dels emigrats espanyols és: 61,88% procedeix del camp, 35,21% procedeixen de la indústria, 2,97% procedeixen dels serveis.

Van a parar, tots ells, al camp, a la indústria, a la mineria, als serveis com a peonatge no qualificat.

NARRADOR 1: Aquestes xifres fan referència al període 1946-1962, però el moviment continua i s'incrementa fortament.

NARRADOR 2: Al setembre del 1965, s'oferien 8.690 llocs de treball per part dels països receptors. La contraoferta va ser de 93.926 obrers espanyols.

NARRADOR 1: Al gener del 1966, la població total espanyola és de 32.271.000 persones. Població activa: 12.271.000 persones. No treballen: 20.000.000 persones. D'aquests darrers, en atur forçós, s'estima que n'hi ha unes 195.291 persones.

NARRADOR 2: Vegem ara algunes de les causes que ens poden explicar aquest corrent migratori.

NARRADOR 1: Ingressos per càpita en diverses nacions, l'any 1962:

Estats Units: 145.294 ptes.

Canadà: 90.414 ptes.

Alemanya: 74.497 ptes.

Anglaterra: 71.204 ptes.

Bèlgica: 66.760 ptes.

Espanya: 22.496 ptes.

NARRADOR 2: Baix nivell de salaris en relació amb altres nacions. Un 87,5% dels espanyols tenen una renda mensual inferior a 6.000 pessetes.

La mitjana anual dels salaris-hora, per categories professionals, l'any 1964, era la següent:

Peons: 14.95 ptes./hora

Obrers qualificats: 23.54 ptes./hora

Administratius: 30.31 ptes./hora

Tècnics sense titular: 34.70 ptes./hora

Tècnics titulats: 64.75 ptes./hora

NARRADOR 1: El salari mitjà anual per persona, en pessetes, el 1964, està distribuït de la manera següent segons els sectors:

Sector primari:

Agricultura: 28.733 ptes.

Sector secundari:

Indústria:

Extractives: 56.631 ptes.

Fabrils: 48.409 ptes.

Construcció: 37.259 ptes.

Sector terciari:

Serveis: 62.190 ptes.

NARRADOR 2: Al sud d'Espanya hi ha 1.400.000 bracers, dels quals, solament 400.000 són fixos. Els altres treballen una mitjana de 90 dies a l'any, i obtenen una renda de 4.000 a 5.000 ptes.

NARRADOR 1: A Manresa, com una de les causes de subtreball i, per tant, motiu d'emigració a altres llocs, s'ha de tenir en compte la crisi tèxtil. D'uns 10.000 treballadors ocupats en aquest ram, la crisi arribà a ocasionar la pèrdua de 4.000 llocs de treball.

D'aquests treballadors, un miler, aproximadament, han hagut d'abandonar la ciutat per instal·lar-se a altres importants centres productors tèxtils, com, per exemple, Sabadell i Terrassa.

NARRADOR 2: Mentre tants espanyols surten del país, n'entren en qualitat de turistes.

NARRADOR 1: L'any 1952, que és el primer any en què hi ha dades sobre l'entrada de turisme estranger a Espanya, el nombre d'aquests és d'1.480.000.

Fins el 1959, el nombre de visitants augmenta acumulativament en quantitat mòdica. A partir d'aquest any, que és el del pla d'estabilització, el turisme experimenta una alça ràpida i progressiva.

El 1960, la xifra és de 6.110.000. Per arribar en cinc anys a 14.250.000.

La corba d'entrada de divises a Espanya per concepte de turisme és molt semblant a l'anterior. També a partir del 1959, els milions de dòlars augmenten vertiginosament.

El 1952 varen entrar 58,4 milions de dòlars.

El 1959 varen entrar 128,6 milions de dòlars.

El 1965 varen entrar 1.159,9 milions de dòlars.

NARRADOR 2: Els dos factors que ajuden a equilibrar la balança comercial espanyola són: les divises dels estrangers i, en segon lloc, les remeses de diners enviades a Espanya pels emigrants.

L'any 1962, foren de 146 milions de dòlars.

L'any 1963, foren de 200,86 milions de dòlars.

L'any 1964, foren de 234,96 milions de dòlars.

NARRADOR 1: Terrassa, que a l'any 1940 tenia 45.081 habitants, ha passat a tenir-ne prop d'uns 120.000 en l'actualitat.

En la desena del 1940 al 1950 l'increment total de la població fou de 13.799 persones, de les quals 1.963 corresponien a l'augment vegetatiu, que s'obté de restar el nombre de defuncions del nombre de naixements, i 11.836 era la xifra corresponent a l'increment migratori. D'aquí s'obtenia que el 84,29% de l'increment de la població era degut al moviment migratori i sols el 15,22% al vegetatiu.

En la dècada següent, del 1950 al 1960, Terrassa ha vist augmentada la seva població en 33.454 persones, que significa un augment desenal del 56,81% en contra del 21,50% que preveia Manel Baldrich Tibau en un estudi urbanístic sobre la ciutat.

NARRADOR 2: Dels 92.234 habitants que tenia Terrassa el 1960, solament el 37,194% havien nascut a la ciutat.

El 17,753% provenien d'altres llocs de Catalunya, el 29,141% d'Andalusia i el 15,912% de la resta d'Espanya.

Del 1960 al 1963 inclòs, aquesta ciutat ha rebut 14.834 immigrants.

NARRADOR 1: Els dos problemes més importants que ha creat aquesta recepció d'immigrants ha estat sens dubte el de la vivenda i el de les escoles.

A Barcelona s'haurien de construir 250 escoles cada any.

A Terrassa el dèficit de vivendes era l'any 1964 de 5.370.

Segona part

TÒNIA, molt nerviosa, camina per l'habitació buscant les coses per posar a la maleta. Se la nota molt malhumorada i cansada. SALVADOR seu al llit i mira la seva dona. TÒNIA, entre anada i tornada, observa de reüll el seu home. Sembla com si volgués donar la sensació que està més atrefegada del que realment ho està.

SALVADOR: Acaba ja! Deixa-ho d'una vegada, vine aquí! M'estàs posant nerviós. Ja has posat a la maleta tot el que havies de posar. Ja l'enllestiràs demà, al matí.

TÒNIA (*triga molt a contestar*): Sí, demà, te'n vas tan de matí, que estaré jo bona per fer-te la maleta. Suposo que no pretendràs que, amb lo cansada que vaig, m'aixequi una hora abans. De totes maneres, com que tampoc no dormiré... Imagina't si dormiré, en una nit com aquesta! Estic rebentada de cansament, ja no puc més. Però ja veuràs, ja, com no dormiré.

Pausa llarga, molt incòmoda. SALVADOR intenta diverses vegades de parlar i no ho aconsegueix. Mentrestant, TÒNIA, que, de fet, no té res a fer, es posa a netejar uns gots.

SALVADOR: Mira que són ganes d'empenyar! No em diràs ara que això no pots deixar-ho per demà. *(Ella no contesta ni el mira, continua rentant els gots i després els desa.)* Vols acabar ja?!

TÒNIA: Això és cosa meva, no t'hi fiquis.

Un cop rentats els vasos, TÒNIA es troba que no sap què fer. Va a l'armari i comença a arreglar la roba. Mentrestant, SALVADOR s'ha aixecat i ha intentat d'anar devers ella, però després no s'ha atrevit, torna al llit i comença a despullar-se, en concret a treure's la camisa, molt lentament, perquè ella compregui. TÒNIA el mira durament i més malhumorada que mai. Aleshores ell, més incòmode encara, no sap què fer. Llança una mena d'esbufegada, com un sospir desesperat, i es torna a cordar la camisa, que ara queda amb el faldons fora.

SALVADOR: Però és que no puc ajudar-te?

TÒNIA: Ara ho dius. Ara que ja has fet tard, maco. Mira que t'has tornat fi, eh? De sobte. Te'n recordes quan ja és tard. Per si això t'interessa, et diré que m'ha tocat de carregar amb tots els trastos de la teva mare. El petate i tot, l'he hagut de portar jo.

SALVADOR: Dona, és que ho deia...

TÒNIA: Fa tres hores que ho podries haver dit, i no haver-te'n anat al cafè.

SALVADOR: Bé havia de dir adéu als amics!

TÒNIA: Sempre seràs igual, primer els amics, i de la dona ni te'n recordes.

SALVADOR: Oh, ves, si no estiguessis sempre amb aquests morros de pam que poses, potser me'n recordaria més, de tu. Però per no veure't quan estàs així... Mira, quan a casa hi ha malhumor, no hi ha res com anar a prendre l'aire.

TÒNIA se'l mira de dalt a baix. Ell està més incòmode que mai. Es nota que està fent un esforç per no esclatar.

TÒNIA: Oh, és clar, tu has de fer sempre el que et rota. El senyor ha de fer sempre el que li dóna la reial gana.

SALVADOR: I si fos així, què passa?

TÒNIA: Però és que és així. I et juro que serà així fins que una se'n cansi. Fins que em cansi d'aguantar-te a tu i els teus viatges. I això arribarà aviat, molt més aviat del que tu et penses. Un d'aquests dies, no podré més i ho enviaré tot a rodar.

SALVADOR: I a sant de què ve tot això, ara?

TÒNIA: El que sents. Que tot s'acaba, i això nostre s'està acabant.

SALVADOR *(violent i furiós)*: Escolta, Tònia. Sigui el que sigui el que m'has de dir, fes-ho, com més aviat millor; perquè jo vull tenir la festa en pau.

TÒNIA *(llança amb fúria una camisa dintre la maleta)*: I què vols que et digui? *(Tanca la tapa de la maleta amb ràbia i amb el palmell de la mà dóna uns quants cops a la maleta tancada.)* Aquí, aquí tens l'explicació, perquè ho sàpigues. Tu t'has sortit amb la teva, i com vols que estigui jo?

SALVADOR: Mira... *(Fa un gest d'impotència i ràbia alhora.)*

TÒNIA: M'ho havies promès... M'havies promès pel teu fill i per mi...

SALVADOR: Jo no he jurat mai res.

TÒNIA: Tu vas dir que aquest cop et quedaries. Tu ho vas dir.

SALVADOR: Però de prometre ni jurar, res, noia. D'això, ni se'n va parlar.

TÒNIA: Sí, ets ben bo, per fer promeses. Amb la paraula que tens, mira que se les creuria algú, les teves promeses! Però la veritat és que ho vas dir.

SALVADOR: Però que no has vist que aquí no hi ha res a fer? Que no ho has vist? Sàvia, més que sàvia! És que ets una desgraciada morta de gana, que amb qualsevol cosa en tens prou. T'ho vaig dir, aquest cop t'ho vaig dir molt clar. O un mínim de dues mil per començar o res. I d'aquí no passo. Si no, aquí ho planto tot, perquè el meu fill no es mor de gana. I el meu fill estudia en un col·legi de *pago*. Però quantes vegades t'ho hauré de dir, imbècil? Quantes vegades t'ho hauré de dir que això no s'ha fet per a mi? Que no ho aguanto més i que en tinc els...

TÒNIA (*molt seriosa i molt segura; tallant*): Salvador, aquí la que no passo un hivern més tota sola, sóc jo. Que no ho aguanto, vaja. I jo no faig promeses, t'ho juro. T'ho juro pel meu fill, t'ho juro pel record de la meva mare, per tu, per mi, per mon pare, per tothom, t'ho juro. (*Es posa a la boca l'índex i el polze en creu, amb un gest violent.*)

SALVADOR: I em vols dir ara a sant de què ve tot això?

TÒNIA: Doncs està més clar que l'aigua. T'ho vaig dir quan vas arribar. Et vaig dir que fessis tot el que poguessis per quedar-te, anant-te'n no arregles res. Sí, ja sé què em diràs, que allà guanyes molt més. Però després resulta que t'ho gastes tot en viatges, en la pensió, i en tu sabràs què, noi. I jo ja no puc més. Per a tu tot és molt còmode, ja t'ho he dit molts cops. Tu te'n vas i aquí et quedes tota sola, amb la casa i un fill per tirar endavant. El meu fill també és teu, no? I qui s'ocuparà d'ell? Qui li farà de pare quan tu siguis fora, ja em diràs, qui?

SALVADOR: Escolta, saps que he buscat feina, que he estat cinc setmanes a prova, però jo no podia aguantar més. Quan estàs acostumat a guanyar un bon sou, no et pots acostumar amb lo d'aquí. Per tornar a fer cap al lloc que vaig deixar quan me'n vaig anar, no calia que me n'hagués anat. I escolta, escolta bé, escolta... Ben bé que hi vas estar d'acord, el primer cop que me'n vaig anar a Alemanya. Si em mataves el cuc de l'orella!

TÒNIA: Home, uns mesos per provar-ho és una altra cosa, però ara això ja s'està allargant massa. Ja són massa mesos.

SALVADOR: Jo vull un pis del Congrés o d'allí on sigui, però un pis. Estic tip de viure en aquestes quatre parets. Estic tip de tantes coses!

TÒNIA: Maco! Tu estàs molt tip. Tan tip, que ho arregles tot anant-te'n. En lloc d'arreglar les coses aquí, te'n vas a arreglar-les fora. Ja m'explicaràs, noi, ja m'explicaràs. Saps? És a casa d'un on s'han d'arreglar les coses. No s'ha d'anar a casa del veí a arreglar-les, ja tens prou feina a casa, tu.

SALVADOR (*mirant de resoldre la situació*): Tònia, dona, que me'n vaig demà. Comprenc que... És clar, però. Però, per què plores ara? No és el moment ara, dona. És la darrera nit que ens queda, i m'agradaria veure't alegre, saps. No veus que estarem molt de temps sense veure'ns? (*Va vers ella, li posa la mà a la cintura, i s'apropa com per besar-la.*)

TÒNIA: Deixa'm, fas una pudor de vi que em regires.

SALVADOR (*furiós*): Si et torno a sentir dir això, et trenco la cara.

TÒNIA (*s'adona que ha anat massa lluny; vol dir alguna cosa, però no sap què*): Salvador, Salvador! (*Mig plorosa. Pausa difícil.*)

SALVADOR: Què passa?

TÒNIA: Que has begut massa i se't nota. Sempre beus massa. *(Molt suaument. Es miren una estona, ell molt dolgut, ella molt nerviosa, però molt preocupada.)*

SALVADOR: A tu te'n passa alguna.

TÒNIA: Què vols que em passi? *(Es queden mirant-se, com intentant d'endevinar cadascú el pensament de l'altre. Ella comença a plorar molt calladament, de manera molt profunda. SALVADOR, preocupat, se la queda mirant, sense saber què fer. Pausa. Per emplenar aquesta pausa, ell comença a mirar tot el que ella ha posat a la maleta.)*

SALVADOR: Hi has posat la camisa de niló?

TÒNIA *(entre plors)*: Sí.

SALVADOR: I el conyac?

TÒNIA: Sí, al fons de tot. He mirat de tapar-lo bé perquè no es vegi.

SALVADOR: I el regal de l'Eugènia per al seu nebot?

TÒNIA: També.

SALVADOR: I els melons?

TÒNIA: En el *petate* els trobaràs, junt amb el vi del teu avi.

SALVADOR mira i ho comprova tot, sense convicció.

SALVADOR: Ah, sí!

TÒNIA: Hi és tot, home, no hi falta res, no et preocupis. Tu no t'has de preocupar per res.

SALVADOR: Bé, noia, parlem clar, a tu te'n passa alguna. *(SALVADOR s'asseu al costat d'ella i comença a fer-li petons, de manera inhàbil, però també emocionat. Ella es posa a plorar nerviosament, frenètica.)* Però què et passa, Tònia, què et passa?

TÒNIA: Tu no t'adones mai de res.

SALVADOR *(una mica preocupat)*: Però què passa?

TÒNIA: Passa que no m'ha vingut...

SALVADOR *(li costa de reaccionar)*: Però és que no vas fer el que et vaig dir?

TÒNIA: És clar que ho vaig fer.

SALVADOR: Doncs no pot ser.

TÒNIA: Doncs ho és.

SALVADOR *(aixecant-se irritat)*: Però tu ets tonta.

TÒNIA: Aquestes coses no sempre van bé.

SALVADOR: I tant que van bé, prou que ho sé, jo. *(SALVADOR es queda tallat, amb la sensació que ha parlat massa.)* No ho vas fer, Tònia. No ho vas fer, estic segur que no ho vas fer.

TÒNIA: Massa segur n'estàs, tu.

SALVADOR: Doncs sí, n'estic segur. Ets una tonta desgraciada, això és el que ets tu.

TÒNIA: I el que tu ets m'ho callo. Apa, vés-te'n a Alemanya, vinga, home.

SALVADOR: I és clar que me'n vaig. Per quedar-me aquí, a omplir aquesta casa de morts de gana...

TÒNIA: Fes el que vulguis. Però jo et dic una cosa: jo no passaré l'hivern aquí tota sola. Me'n vaig amb el pare. Demà mateix li escriuré i me'n tornaré al poble. Jo no passo un hivern sola, amb el nen i tot el que vingui.

SALVADOR: Tu no faràs res que jo no t'ho digui.

TÒNIA: Tu vés-te'n i ja veuràs. A ta mare i a ta germana les aguanten tu. Aquesta casa l'aguanten tu. El que vingui no naixerà sense pare. Allí on tu faltis, hi haurà el meu pare.

SALVADOR: Tu no te'n vas, si jo no t'ho mano.

TÒNIA: I qui ets tu per manar-me, digues, qui ets tu. Tu te'n vas, i jo em quedo. Tu no ets ningú.

SALVADOR li dóna una morma molt forta, que la fa caure sobre el llit. Ella es posa a plorar intensament i ell se li llança a sobre.

TÒNIA: Deixa'm, deixa'm, deixa'm.

Ell segueix petonejant-la i acaronent-la.

TÒNIA (*comença a cedir*): Salvador, digues que no te'n vas, digues-m'ho, digues-m'ho.

SALVADOR: Va, dona, va, calma't. Ara vull estar amb tu.

TÒNIA: Ara ja...

SALVADOR: Ja veuràs, dona, ja veuràs, tornaré quan neixi el nen. Després s'arreglarà tot. No tornaré a marxar més.

TÒNIA: No, després no, ara. Comença a arreglar les coses a casa teva. Comença ara, Salvador, ara, ara, ara.

SEGONA PART

Un narrador i set veus

NARRADOR:

Saragossa, 5 d'abril de 1937. Carta d'Olegario Coll Canadell al Sr. José Hostench Cardellach. Grand Hotel. Saragossa.

VEU PRIMERA:

Mi querido jefe: Deseo que Vd. siga bien, lo mismo su distinguida familia.

Perdone, si molesto su delicada atención.

El sábado 3 cte., al ir a recoger el carnet de Refugiado, el Jefe de policía de dicho departamento me preguntó, ¿es Vd. el inspector viajante de la casa Sociedad General Española de Azúcares y Derivados Möricke S.A.?, a lo que contesté afirmativamente diciéndole que desde el 18 de Julio de 1936 ppdo., hasta la fecha, no había tenido noticias del despacho, ni de mis familiares, y que estaba muy preocupado, por las noticias pesimistas que me habían dado, de mis queridos Jefes, por la suerte que habían podido correr.

Me contestó que él había sido cliente de su papá y que lo vio en Génova y que en la actualidad estaba en Sevilla, con su hermano y que Vd. estaba en ésta hospedándose, en el Grand Hotel. Tuve una inmensa alegría por tan fausta noticia, a pesar de no saber nada de los míos.

¿Qué sabe Vd. de mis queridos y buenos amigos Sres. Colell y Roure y demás compañeros del despacho?

Seguidamente me apresuré en ir a visitarle para saludarle, manifestándome en el hotel, de que Vd. estaba ausente.

Ayer estuve dos veces en el citado hotel, diciéndome que Vd. no había llegado y que no sabían cuándo Vd. regresaría a ésta.

En vista de que no sé cuándo podré saludarle me he decidido a formular la presente.

Mi querido jefe, mi odisea ha sido grande y pido a Dios y la Virgen del Pilar hagan el milagro para que pueda regresar a Barcelona para poder ver a mis familiares y amigos.

A mí me cogió el Glorioso Movimiento Nacional el día 18 de julio a las 9:30 de la noche en Teruel.

El día 22 del mismo mes me enrolé en la Falange Española de las J.O.N.S., de dicho pueblo, en donde presté mis servicios como Sub. Jefe de la Oficina de Información en donde actuaba de juez y mi vida por nuestra querida Patria, hasta el día 15 de diciembre ppdo., que tuve que trasladarme a ésta.

Tuve una angina de pecho, y los médicos me recomendaron me trasladase a ésta.

Continúo siendo de la F.E. [Falange Española] de Teruel, en donde me extendieron un certificado, que pocos Falangistas poseen, por mis inestimables servicios. También estoy enrolado en la F.E. de Zaragoza.

Como es natural, debido a la falta de comunicaciones, me encontré y me encuentro sin dinero, sin ropa y pasando toda suerte de penalidades.

Ricard Salvat presentant la representació que es va fer de la seva obra No importa dónde se nace a Can Clos, Barcelona, el 1966. Hi actuaren Maria Jesús Andany i Julià Navarro, com a protagonistes, i Julià de Jodar com a narrador. Direcció: Josep Anton Codina.

Tuve que dejar sin pagar la factura del Hotel Turia de Teruel y cuando la aviación roja lo destruyó perdí la poca ropa y equipaje que poseía.

En esto, he tenido que ir molestando a mis buenos amigos pidiéndoles dinero, para atender mis perentorias necesidades, y no sabiendo ya a quién recurrir.

Suerte he tenido de que nuestro común buen amigo D. Pablo Compte Sauret de Palma de Mallorca, al enterarse de mi situación me remitió doscientas pesetas, lamentándose, que sentía en el alma, no poder remitirme mayor cantidad. También me envió un traje nuevo.

Ahora dicen que la Comisión de Pagos Intervenidos asignará un subsidio a los viajeros, cuyas casas tengan créditos pendientes en ésta, y según su cuantía, será el subsidio. Desgraciadamente para mí, son pocos los créditos que tenemos en esta plaza. Por tanto son poca cosa lo que me asignarán a mí.

Yo he procurado defenderme corriendo a la comisión algún artículo, que me han ofrecido, pero agotadas las existencias me he visto privado de tal defensa.

Recurro a Vd. como jefe, para que se haga cargo de mi situación y vea de ayudarme en lo posible, ya que no hay medios para que desde el despacho me remitan fondos.

Sólo tengo el vestido que llevo y éste dentro de poco ya no podré ponérmelo, por su estado lamentable.

Ruego pues de su amabilidad, me conceda una entrevista, primero para saludarle y ponerme a su disposición, así como para darle más detalles de mi odisea.

Cuando escriba a su papá, le ruego le envíe muchos recuerdos de mi parte, así como a la demás familia, deseándoles a todos toda suerte de venturas.

Espero sus gratas noticias y Vd. reciba un fuerte apretón de manos de su affm s.s. que le saluda muy atentamente.

Olegario Coll Canadell

De la casa Azucral

Arriba España. S/c Falangista. Olegario Coll Canadell. Calle San Juan y San Pedro n. 73 segundo. Zaragoza. Viva España.

NARRADOR:

Saragossa, 14 de abril de 1937. Carta d'Olegario Coll Canadell al Sr. José Hostench Cardellach. Grand Hotel, Saragossa.

VEU PRIMERA:

Viva España.

Mi querido jefe: Confirmando mi anterior 5 cte., sin que hasta la fecha haya recibido contestación, lo que me hace suponer que mi citada no obra en su poder.

Yo he estado unos días en Teruel, en F.E., y a mi regreso hice preguntar al hotel si Usted había llegado, diciéndome que no, extrañándome mucho.

Espero pues de su magnánimo corazón, me concederá una entrevista, como creo lógico, que a quién puedo recurrir mejor que a mi jefe, para que me preste su ayuda moral y material en estos momentos, ya que debemos practicar Por la Patria, El Pan y la Justicia.

Deseándole que todos los suyos, así como Vd. sigan bien, espero sus noticias indicándome día y hora que podrá recibirme.

Con esta confianza quedo de Vd. Afectísimo s.s., que le saluda muy atentamente.

Olegario Coll Canadell

Viajante Inspector de Azucral Arriba España. San Juan y San Pedro 73 segundo. Falangista. Zaragoza.

NARRADOR:

Saragossa, 15 de juliol de 1937. Carta d'Olegario Coll Canadell, Falangista, a José Hostench Tintorer, Sevilla.

VEU PRIMERA:

Viva España.

Mi querido jefe: Deseo que tanto Vd. como los suyos sigan bien y que no les haya ocurrido ninguna novedad.

No puede Vd. imaginarse la alegría que tuve, de que Vd. estuviese en ésta, sano y salvo, con sus familiares.

Yo por ahora sigo bien de salud, después de un año que estoy separado de mis seres queridos.

Mi odisea, ha sido grande.

Enterado de que su querido hijo D. José estaba en ésta, fui a visitarle en el Grand Hotel, sin haber podido conseguir encontrarle. Le escribí dos cartas, cuyas copias le adjunto, sin haber recibido hasta hoy contestación a las mismas. Yo creo D. José que soy acreedor de que se me contestasen, máxime, sabiendo quién soy yo.

Si no conociese el magnánimo corazón de Vd. y de sus queridos hijos, no lo hubiese sentido tanto.

Espero pues mi querido jefe, de que Vd. hará por mí, lo que humanamente pueda, ya que todos debemos practicar nuestro hermoso lema Por la Patria, El Pan y La Justicia.

El 9 de abril ppdo. escribí a D. Fermín Azar representante en esa plaza preguntando por VDs. y aun estoy esperando su contestación, cosa incomprensible.

No dudo que esta vez seré atendido y que Vd. me ayudará moral y materialmente.

Con esta confianza y con recuerdos para los suyos, Vd. los recibe de este su affmo. s.s. Que desea estrecharle muy pronto su mano en Barcelona.

Olegario Coll

Inspector Viajante de Azucral. Arriba España

NARRADOR:

Saragossa, 16 d'agost de 1937. Carta d'Olegario Coll Canadell al senyor José Hostench Cardellach. Villa Santa Eulalia, Fuenterrabía, San Sebastián.

VEU PRIMERA:

Viva España

Mi querido jefe y amigo:

Confirmo la mía del 10 cte.

Deseo que todos VDs. sigan bien y que sus queridísimas hijas estén, cada día, más encantadoras.

Tengo el gusto de comunicarle que en la casa que estaba como realquilado y en donde pagaba 14 duros mensuales por las dos habitaciones, como han decidido tener huéspedes fijos, me han obligado a que me marchase, por lo tanto he tenido que cambiarme a otra casa, en donde pago 18 duros.

Puede dirigirme la correspondencia y muestras a Calle Méndez Núñez nº 17 4º izquierda, en donde tiene una casa y buenos amigos.

Besos a sus queridísimas hijas.

Recuerdos a los suyos de parte de los míos y mías y Vd. los recibe de su buen amigo.

Olegario Coll

Arriba España

NARRADOR:

Saragossa, 26 d'agost de 1937. Carta d'Olegario Coll Canadell, Falangista, Méndez Núñez 17, 4º izda., al senyor José Hostench Cardellach, Fuenterrabía, San Sebastián.

VEU PRIMERA:

Viva España

Mi querido jefe y amigo: confirmo mi anterior 16 cte., y telegrama de hoy que dice «Reciente disposición Comisión Pagos, me ha suprimido pago subsidio acordado para cuatro meses. Stop. Estoy sin dinero y enfermo. Stop. Ruego me remita fondos urgentes. Escribo»

Comisión Pagos Intervenidos. Como hoy era el día que tenía que recoger los recibos para el cobro de las 300 Ptas. del subsidio, me he personado en las oficinas.

Excmo. Sr. Presidente de la Comisión de Pagos Intervenidos. Al llegar D. Antonio Olano me ha llamado, diciéndome, que escribiese a Vd. notificándole que por una reciente disposición, aparecida hoy en la hoja Oficial, se veía en la imposibilidad de complacer a Vd. y a mí, que por lo tanto, no podía concederme prórroga ni pagarme el subsidio hasta que la Junta de Incautación, lo resolviera. Creía que me desmayaba. Ha sido una verdadera puñalada.

D. Antonio Puigramón Director del Banco Zaragozano. Seguidamente he visitado a dicho Sr., para exponerle lo ocurrido. Me ha dicho, que mientras no se conozcan los miembros de dicha Junta no puede resolverse nada. Él por su parte ya expuso a la Comisión de Pagos Intervenidos que no podían dejarnos sin comer, que por lo tanto, tenían que darnos el subsidio señalado y prorrogar.

Mientras esto no se resuelva, imposible cobrar de dicha Comisión.

En su consecuencia, le he mandado el telegrama antes dicho para ponerle al corriente de mi situación bastante crítica.

Son 13 meses de verdadera lucha y cuando creía estar tranquilo me viene este contratiempo.

En pocos días he tenido dos amagos de la dichosa angina de pecho. Todo ello es natural, por los muchos sufrimientos morales y materiales, y el no poderme medicar.

Mi hijo (el médico) por carta que le adjunto (la cual me devolverá), la cual he recibido recientemente, me dice que me medique. ¿Cómo voy hacerlo sin dinero?

Los médicos cobran y los medicamentos son caros. Aparte de esto, falta de ropa, interior y exterior, zapatos, etc.

Más vale que uno se muriese a tener que sufrir tanto.

Si no tuviese 53 1/2 años, me alistaba en el tercio para terminar de una vez.

Son 12 1/2 meses sin cobrar dietas.

Yo confío, que mis queridos jefes no me dejarán abandonado y me ayudarán, en la medida de sus fuerzas.

Yo quiero trabajar y no ser una carga para nadie. ¿Pero en dónde hay trabajo?

A propósito de esto, unos amigos míos, viajeros, han montado juntamente con un técnico, una fabriquita de caramelos, que se están ganando la vida, y me han invitado a formar parte, para su ampliación, y de poder garantizarme 6 a 7.000 pesetas, me ganaría muy bien la vida y no tendría que depender del subsidio. Es un asunto muy bueno. Tiene toda la producción vendida y más que fabricasen.

Unos clientes suyos, de tejidos y sedas, les han prestado el dinero, a cuenta de las dietas que les deben sus respectivas casas.

NARRADOR:

En canviar de full, Olegario Coll Canadell escriu com a encapçalament del foli, Viva Santander Nacional — Viva España.

VEU PRIMERA:

Ellos me conocen y saben lo que valgo como vendedor, actividad y organizador y verían con gusto que yo trabajase con ellos. Esto para mí sería la solución, ya que con mi propio esfuerzo me ganaría la vida.

La devolución de las pesetas sería en breve plazo ya que los beneficios son muchos.

Le pagaría intereses si fuese necesario.

Mientras duran las actuales circunstancias, de veras desearía que viese si me soluciona mi situación, ya que es muy ingrato vivir con esta intranquilidad.

Espero pues sus gratas noticias, envío de fondos, por encontrarme sin un céntimo. Yo cobraba cada 26 de cada mes y el dinero llegaba justísimo para dicho día. Gracias anticipadas.

Besos para sus queridísimas hijitas

Recuerdos a Vds. de parte de los míos y mías y Vd. los recibe de su buen amigo.

Olegario Coll

Arriba España Anexos. I carta a devolver. P.D. No dejen de remitirme fondos ya que no podría comer.

NARRADOR:

Saragossa, 27 d'agost de 1937. Carta d'Olegario Coll Canadell al senyor Antonio Puigramón. Director del Banco Zaragozano, Ciudad.

VEU PRIMERA:

Viva España. Muy distinguido Sr. mío: Disculpe que moleste su delicada atención.

Como continuación de la visita que le hice y con el fin de que Vd. en la próxima reunión de la Comisión de Pagos Intervenidos pueda Vd. hacer mención de mi asunto, voy a exponerle algunos datos.

Mi casa Sociedad General Española de Azúcares y Derivados de Barcelona, tiene presentadas por declaraciones juradas de sus clientes créditos por pesetas 16.000 (diez y seis mil), faltando muchos que no han declarado sus deudas.

Aparte de esto, en atención a la casa y a mi, la Farmacéutica Aragonesa S.A., de ésta, todos los meses, al hacer entrega a los Bancos, del tanto por ciento de sus deudas, en capítulo aparte, ingresan pesetas trescientas, para que sean abonadas a la citada casa Azucral, o sea para que yo pueda cobrar, las pesetas 300 de subsidio que me tiene otorgado la Comisión de Pagos.

Lo que es incomprensible es que teniendo mi casa créditos y habiendo su cliente que cada mes ingresa la cantidad exacta para mi subsidio, solamente éste se me concediese para cuatro meses, habiendo otros compañeros viajeros, que cobrarán el subsidio mientras duren las actuales circunstancias, siendo de lamentar que en la Nueva España haya distinciones,

Ya que de esta forma no se practicaría el hermoso lema de nuestro Generalísimo, Por la Patria, El Pan y La Justicia. Yo quisiera trabajar para no ser una carga para el Estado ni para su casa, pero me pregunto ¿en dónde hay trabajo?

Con la supresión del mencionado subsidio que cobraba cada 26 de cada mes, ahora me encuentro sin fondos y no sé qué voy hacer, ya que de mi despacho ni de mis familiares puedo recibir mi dinero, por las actuales circunstancias.

Es un caso desesperado.

Con el crédito de la Farmacéutica Aragonesa S.A. de ésta de Ptas. 7.550, ya habrá bastante para pasarme el subsidio.

Yo acudo a Vd. para que se lo tome con interés, ya que por la amistad que le une con mi querido jefe D. José, me he atrevido molestarle.

No me queda otro remedio que telegrafiar y escribir a D. José.

Adjunto copia de la carta que D. José dirigió al Exmo. Sr. Presidente de la Comisión de Pagos Intervenidos.

Con el mayor respeto, aprovecho esta ocasión para ofrecerme a sus órdenes y saludarle muy atentamente.

Olegario Coll Canadell

Arriba España. Anexo I Copia carta

NARRADOR:

Justificante de Giro telegráfico, número 1.727.

VEU TERCERA:

Destino: Zaragoza. Remitente: José Hostench. Ha impuesto un giro para Olegario Coll Canadell. Cantidad girada: Ptas. 200. Premio: 2. tasas adicionales 0. Total: 202,10. Sello, fecha y firma del funcionario. P.C. 203,20. 27 de Agosto 1937, San Sebastián. Artículo 1º del Reglamento. El Estado garantiza el pago o reintegro de la cantidad impuesta. Pero no admite ninguna otra responsabilidad. Nota: Presentarse este recibo en caso de reclamación en cualquier estación telegráfica del Estado.

NARRADOR:

Saragossa, 28 d'agost de 1937. Carta d'Olegario Coll Canadell al senyor José Hostench Cardellach. Fuenterrabía, San Sebastián.

VEU PRIMERA:

Viva España

Mi querido jefe y amigo: Confirмо la mía 26 cte.

Hoy he recibido su giro telegráfico de pesetas 200'- (Doscientas), cuya cantidad abono en la cuenta de Azucral.

Le quedo eternamente agradecido, por su citado envío, ya que no sabía a donde recurrir, para pedir dinero.

Como el 26 de cada mes cobraba del Comité de Pagos Intervenidos, repartía cte. entre el alquiler y la comida, y éste me llegaba justísimo hasta el día del cobro. Al no pagarme el día 26 cte., no puede Vd. imaginarse las angustias que pasé.

Adjunto copia de la carta que envié a D. Antonio Puigramón, Director del Banco Zaragozano.

Por la misma verá que conmigo se ha cometido una injusticia, pues parece imposible que en la Nueva España que estamos formando haya privilegios.

Hoy la mayoría de viajeros que cobrarán el subsidio mientras duren las actuales circunstancias cobrando Ptas. 350 y más cada mes y a mí que solamente se me concediese el subsidio para 4 meses, habiendo crédito de mi casa Azucral y una carta de mi querido jefe, Propietario de la misma, siendo una de las más importantes garantías, que un viajante posee.

Sin créditos, con la carta de mi citado jefe bastaba, para que me pagasen el subsidio.

Yo me pregunto ¿y el por qué de esta distinción?

Espero pues que Vd., por mediación del Sr. Puigramón, se interesaría sobre este asunto, para que me concedan el subsidio mientras duren las actuales circunstancias, ya que no hay derecho, en la forma que han procedido conmigo.

Haciéndolo como lo han hecho huelgaría el hermosísimo lema de nuestro Generalísimo Por la Patria, El Pan y La Justicia.

Que la Virgen del Pilar les colme a todos de toda suerte de venturas, por su fino rasgo bondadoso, de no querer que un empleado suyo, sufra.

Besos a sus queridísimas hijas.

Sobre la cuestión del subsidio, ya me pondrá al corriente de las gestiones que Vd. realice.

Recuerdos para todos VDs. y Vd. los recibe de su buen amigo

Olegario Coll Canadell

Arriba España Anexos. I copia carta

NARRADOR:

Saragossa, 3 de setembre de 1937. Carta d'Olegario Coll Canadell al senyor José Hostench Cardellach. Fuenterrabía, San Sebastián.

VEU PRIMERA:

Viva España

Mi querido jefe y amigo: confirmo la mía de ayer.

Con la presente adjunto copia de la carta que dirijo hoy al Excmo. Señor Presidente de la Junta de Incautación de Crédito de Burgos, para que Vd. se entere, y vea que no he descuidado este asunto.

No dudo será de su conformidad.

Besos a sus queridísimas hijas.

Recuerdos a todos VDs. y Vd. los recibe de su buen amigo.

Olegario Coll

Arriba España. Anexos. I copia. 2º Año Triunfal

NARRADOR:

Saragossa, 11 de setembre de 1937. Carta de la Comisión de Pagos Intervenidos Por la Autoridad Militar, 5º Cuerpo de Ejército. Zaragoza. Presidente al senyor Olegario Coll Canadell, Ciudad.

VEU CUARTA:

II Año Triunfal

Muy señor nuestro:

Nos es grato acusar recibo de su carta de 10 de Agosto adjuntada de otra de su gerente Don Jose Hostench Tintorer.

Esta Comisión aún animada de buenísimos deseos por complacerle, se ve imposibilitada de ello por carecer de facultades en virtud de las últimas disposiciones emanadas del Poder Público.

Tan pronto cambiasen las circunstancias, si como esperamos nos autorizan para ello, procuraremos complacerle.

Suyos affmos. ss. ss.q. e. s. m.

Por la Comisión

Zeferino Hormigón (Rubricado)

NARRADOR:

Saragossa, 16 de setembre de 1937. Carta d'Olegario Coll Canadell al senyor José Hostench Cardellach. Fuenterrabía, San Sebastián.

VEU PRIMERA:

2º Año Triunfal. Viva España

Mi querido jefe y amigo, confirmo la mía del 11 cte., cruzada, con la suya de igual fecha.

De la misma separo carta de mi hijo, que le adjuntaba, en una de mis anteriores.

Su carta 11 cte. Quedo bien impuesto, de cuanto me manifiesta en la misma, que contesto.

Por mi citada del 11 cte., ya le daba cuenta de las gestiones verificadas, no habiendo cesado ni un momento en el asunto subsidio, que para mí, es de vida o muerte, ya que no cuento otros medios de vida y al suprimírmelo, me han dejado en la calle (como vulgarmente se dice)

He visitado al Sr. Presidente y Secretario, de la Comisión de Pagos Intervenidos, al Excmo. Sr. Gobernador, y a cuantas personas pudieran influir en la solución de este asunto.

Si su Papá interviene en este asunto, acerca de Salamanca y Burgos, tengo la seguridad, de que pronto, volvería a cobrar el subsidio.

Es cuestión de influencia, a pesar, de ser un caso de verdadera justicia.

Con el Camarada Raurell estamos haciendo gestiones, estando dispuesto dicho camarada, a trasladarse, a Salamanca, y Burgos, [para] visitar, al Excmo. Sr. Capitán General de la 5ª División y a cuantas personas convenga para que se solucione de una vez el asunto subsidios.

Ello demostrará a Vd. mi interés, en no molestar a mis jefes en lo posible, de no presentarse ocasión apremiante como el caso que nos ocupa.

Adjunto copia de la carta, que he recibido de la Comisión de Pagos Intervenidos para que Vd. se entere.

D. José, yo me hago perfecto cargo de la situación por la que atraviesan VDs., pero debe Vd., hacerse también cargo de la mía, que no deja de ser desesperada.

Yo, mientras he podido ganarme la vida, molestar a mis amistades, empeñarme, por dignidad, no he molestado a mis queridos Jefes, a pesar de que en su carta del 21 de Julio ppdo., me decía que me enterase de las cantidades bloqueadas, con el fin de dar ordenes oportunas, para que entregaran cantidad necesaria, para poder vivir como Dios manda, y comprarme la ropa necesaria.

Vd. no ignora que en la visita que me hizo le manifesté que con las trescientas pesetas iba viviendo con apuros, pero que estaba contento. En cuanto al asunto ropa, que lo dejaba en sus manos, a lo que contestó, que cuando regresara su papá, ya daría solución favorable a estos asuntos.

Al despedirse me dijo Vd. amigo Coll, no sufra y cualquier cosa que necesite, telegráfeme, que todos estamos a su lado.

Al suprimirme el subsidio de golpe y porrazo, telegrafíe a VDs., pidiéndoles dinero, habiéndome remitido doscientas pesetas, cuyo envío, agradecí en el alma.

¿Cómo quiere Vd. que con doscientas pesetas puedan vivir tres personas? Creo que sería un caso de inhumanidad tirar al arroyo a mis dos ahijados, sin padre, y sin saber a dónde dirigirse en estos tristes momentos.

Yo no quiero abusar de VDs., lo que sí deseo es que en estos momentos difíciles me presten su ayuda, mientras se resuelve, la cuestión del subsidio.

D. José, Vd., cuenta con medios y amistades para poderme ayudar, por lo tanto, así lo espero, ya que mi petición es justa.

Yo necesito recibir a vuelta de correo dinero para poder terminar el mes, que para mí termina el 26 cte., y tener fondos para el próximo, de lo contrario, no me queda más remedio

que tener que ir a pedir limosna, o de enrolarme en el tercio, si me aceptan. Esta es la realidad de mi situación y no creo que mis jefes, por la cantidad de cuatrocientas pesetas que les pido para terminar el presente mes y para el mes de octubre, mientras se resuelve la cuestión del subsidio, permitan que se agrave mi situación!

Estoy convencido de que si VDs. contasen con dinero, no me remitirían 400 pesetas, sino 1.000, pero yo es que razono y me hago perfectísimo cargo de la situación que están atravesando. Pero a pesar de todo ello, VDs. cuentan con verdaderos amigos, que de llamar a sus puertas, se las abrirían y no les dirían que no. ¿Yo a qué puerta tengo que llamar, sino a la de VDs.?

D. José, se me ocurre una cosa, para mayor facilidad de VDs., es que escribieran a la Farmacéutica Aragonesa S.A. de ésta, como propietarios de la casa Azucral, para que me entregasen pesetas cuatrocientas, para comprarme ropa, cuya cantidad les sería abonada en su día, o a cta. de lo que nos adeudan. De esta forma, creo que se podría dar una solución de momento, esperando se resuelva lo del subsidio.

Se lo digo de esta forma, con el fin de que dichos Sres., no dejen de ingresar en la cuenta de Azucral las pesetas, Trescientas que en capítulo aparte, al hacer las entregas en bancos, hacen mensualmente, para que yo perciba el subsidio que me tienen asignado. De decirles, que me han suprimido el citado subsidio, dejarían de ingresarlas.

Vd. tiene la palabra.

A partir de hoy, no dispongo de un céntimo, y si comeré mientras Vd. dé solución a este desesperado asunto, será por el altruismo y humanitario de mi buen amigo, que me irá dejando el dinero indispensable para ir comiendo, ya que él también es refugiado y no cuenta con sobrante de fondos.

Si el día 26 cte. no pago el alquiler, o como realquilado, tendremos que ir a dormir bajo el puente de piedra.

Debido a mi desesperada situación, tuve que despedir en contra de mi voluntad a aquel pobre anciano, compañero de viaje, que Vd. vio comiendo el día que tuve el honor de recibir su grata visita.

Que la Virgen del Pilar le ilumine para que dé una solución rápida y favorable a este asunto. Hágallo por sus queridísimas hijitas, que Dios se lo premiará y aumentará con creces.

Fabricación de Caramelos. Yo no le pedía nada, sólo le expuse el caso con el fin de ganarme la vida. Suprimir el subsidio, para no ser una carga para mi casa Azucral ni para el Estado. Lo que quería es trabajar, resolver mi situación, y con mis sudores, desvelos, vivir mientras duren las actuales circunstancias y no tener que molestar a nadie. Pero Dios, no lo quiere así, y tengo que verme obligado, a recurrir a mis jefes, quienes no dejarán de reconocer que el verme separado de mi familia y en apuros, motivado, al encontrarme de viaje por mi casa Azucral, no pueden en manera alguna, teniendo recursos o manera de encontrarlos, abandonarme a mi suerte.

Me hacía perfectísimo cargo de que en estos momentos VDs. no podían ayudarme en la cuestión de la citada fabrica. De haber podido, tengo la seguridad de que lo habrían hecho.

¿Por qué no me recomiendan al Sr. Puigramón, Gavasa, etc., o en ésta, a sus amistades, con el fin de ver si pueden emplearme en una oficina, o de viajante, etc., la cuestión sería trabajar?

Sr. Puigramón. Ayer, fue visitado por el camarada Cugat, primo del Sr. Raurell, y éste le dijo que el Sr. Presidente de la Comisión de Pagos Intervenidos estaba en Salamanca para que S. E. El

Generalísimo, aprobase el proyecto sobre los subsidios, y que una vez aprobado, se trasladaría a Burgos, para que el General Jordana lo diese por Decreto y quedar solucionado de una vez este asunto. Aunque así sea, va para largo, ya que no se resuelven las cosas con la rapidez que uno desea.

Ropa. Como Vd. bien dice, sin darnos cuenta, se nos echará el frío encima.

¡Le agradezco con el alma que piense con [sic] la ropa y que sus queridas hermanas me harán un jersey! Les dará gracias anticipadas de mi parte.

De la ropa, podré pasarme de momento, ¡pero de comer y de la casa no!

Sus hijitas. Celebro infinito que éstas vayan aumentando en peso y que Dios se las conserve tan bellas, para la alegría de todos VDs. Les dará muchos besos de mi parte.

Su papá. Tomo buena nota de que salió para Burgos con el fin de ver si puede ser fallado favorablemente este desesperado asunto!

Le ruego me ponga al corriente.

Le deseo un feliz regreso.

No quiero ser más molesto, Vd. sabe mi situación, por lo tanto, en sus manos lo dejo, ya que lo que expongo es la pura veracidad y si pido protección y dinero no es para divertirme, y sí sólo para lo más indispensable de la vida.

Recuerdos a los suyos, y Vd. los recibe de su buen amigo, que aguarda, sus noticias.

Olegario Coll

Anexos. I Copia carta. Arriba España. Viva Franco.

NARRADOR:

Zaragoza, 17 de setembre de 1937. Carta d'Olegario Coll Canadell al senyor José Hostench Cardellach. Fuenterrabía, San Sebastián.

VEU PRIMERA:

2º Año Triunfal. Viva España.

Mi querido jefe y amigo; confirmo la mía de ayer; visita a D. Antonio Puigramón.

Esta mañana le he visitado, con el fin de poder darle más detalles.

Tal como le decía, en la mía del 11 cte., después de la visita que hicimos con el Camarada Raurell, al Excmo. Sr. Gobernador; y al Sr. Presidente de la Comisión de Pagos, en vistas de nuestras manifestaciones, el mentado Sr. Presidente convocó una reunión para las 6 de la tarde de dicho día.

El Sr. Puigramón me ha dicho que en la reunión puso los puntos sobre las i, y le expuso al Excmo. Sr. Gobernador que no era justo que se dejasen abandonados y sin subsidio a los viajeros, que sólo les asignaron el subsidio para cuatro meses, mientras otros seguían cobrándolo.

A pesar de que los citados viajeros que han quedado sin subsidio quisiesen trabajar o encontrar trabajo, es imposible debido a las actuales circunstancias, y en manera alguna por humanidad y por justicia se les debía dejar en el abandono, y sí pasarles el Subsidio, a la mayor rapidez posible. Máxime habiendo Jefes de casas importantes, como verán por la carta adjunta, (se refería a su carta) que trata del caso del Sr. Coll en que su citado Jefe quiere que se le pase el subsidio mientras duren las actuales circunstancias y lo pase lo mejor posible dentro de su infortunio. Quieren más garantía. Y como el caso que nos ocupa hay otros.

La carta que yo dirigí al Sr. Puigramón también fue leída y entregada a la Comisión.

Me han rogado que me enterase cuando regrese el Sr. Presidente de la gestión que hizo en nuestro favor.

Cree el Sr. Puigramón que cuando regrese el Sr. Presidente traerá el asunto subsidios resuelto, ya que se trata de un caso de verdadera justicia.

El Presidente de la Comisión de Pagos continúa ausente de ésta.

Encargo para VD. El Sr. Puigramón me ha suplicado escribiese a Vd. y le dijese que se dejase ver por Zaragoza y que le visitase, ya que Vd. se ha vuelto muy ingrato en no visitarlo. Ya lo sabe Vd.

Besos a sus queridísimas hijas.

Recuerdos a todos VDs., y Vd., los recibe de su buen amigo

Olegario Coll

Arriba España. Viva Franco.

NARRADOR:

San Sebastián, 20 de setembre de 1937. Carta de José Hostench Cardellach (Villa Santa Eulalia, Fuenterrabía) a La Farmacéutica Aragonesa S.A., Zaragoza.

VEU SEGONA:

II Año Triunfal.

Muy Sres. míos: En la ausencia de mi padre, D. José Hostench Tintorer, propietario de la Casa Azucral, les dirijo estas líneas con el fin de rogarles entreguen a D. Olegario Coll Canadell, viajante inspector de la casa, la cantidad de pesetas cuatrocientas, para comprarse ropa, cuya cantidad les serán a VDs. abonada en su día, o en cuenta, de lo que nos adeudan.

Espero me verá complacido por el favor que les pido, y aprovecho esta ocasión para darles las gracias y repetirme de VDs.

Suyo affmo. s.s. José Hostench Cardellach

Viva España! Viva Franco!

NARRADOR:

Sant Sebastià, 20 de setembre de 1937. Carta de José Hostench Cardellach (Villa Santa Eulalia, Fuenterrabía) al señor Olegario Coll Canadell, Zaragoza.

VEU SEGONA:

II Año Triunfal.

Muy Sr. mío y amigo: Recibí ayer sus dos atentas con fecha 16 y 17 de los corrientes, la primera de ellas con una copia de la Comisión de Pagos Intervenidos de Zaragoza. Celebro que el asunto cte. vaya por buen camino, pues según le ha manifestado el Sr. Puigramón se desprende que al regreso del Sr. Presidente de la Comisión estará resuelto favorablemente.

V. Me recuerda que al despedirme cuando le hice la visita en Zaragoza a últimos de Julio le manifesté que si se encontraba en algún apuro nos lo comunicase y que seguidamente le mandaríamos fondos. Creo que el tiempo es el mejor testigo que hemos cumplido con la promesa, y me parece que con 200 Ptas. tenía V. más que suficiente para vivir durante un mes, máxime teniendo en cuenta en el plan de economía que V. está instalado. Estoy de acuerdo con V. que sería inhumano abandonar a sus dos ahijados, pero ¿acaso tenemos nosotros la culpa de lo que está sucediendo actualmente?, y así como con V. tenemos la obligación moral de socorrerle, con estos dos pobres chicos no es este el caso. Además si su caso fuese el único, sería otra cosa,

pero tiene que pensar que como V. tenemos 4 ó 5 personas más, y si a cada uno le pasásemos 300 Ptas. tendríamos que ir a pedir limosna (como vulgarmente se dice). Satisfaciendo sus deseos, le adjunto la carta para la Farmacéutica S.A., redactada en los términos que V. ha indicado, exponiéndome que al regreso de mi Padre de Sevilla me dé un estirón de orejas.

Ruego diga al Sr. Puigramón que agradezco mucho sus saludos, y que si no voy a hacerle una visita no es por falta de ganas, pero como que soy un simple soldado estoy sujeto a las ordenes que recibo y no tengo libertad para desplazarme a mi gusto. Ahora mismo p.e., es muy posible que dentro de pocos días me destinen no sé todavía a dónde y tenga que dejar a mi familia en S.S. sin poder protestar por ello.

Amigo Coll, no me extiende más por no disponer de tiempo, y deseando que este asunto se resuelva rápida y favorablemente, se despide de V. su affmo. amigo.

José Hostench Cardellach

NARRADOR:

Saragossa, 24 de setembre de 1937. Carta d'Olegario Coll Canadell al senyor José Hostench Cardellach. Villa Santa Eulalia, Fuenterrabía, San Sebastián.

VEU PRIMERA:

Viva España. 2º Año Triunfal

Mi querido amigo: Tengo al frente la suya del 20 cte., que correspondo.

Deseo, que todos VDs. sigan bien.

Quedo bien impuesto de cuanto me manifiesta en la misma.

Puigramón. Será visitado y le comunicaré lo que Vd. me indica.

Farmacéutica Aragonesa, S.A. de esta.

Le adjunto la carta que me incluía en su citada, por no haber tenido efecto, ya que dichos Sres. dicen que tienen sus créditos intervenidos y no pueden complacer a nadie, por ser muchos los casos análogos, opinando, pueden y deben ser nuestros Jefes los que les resuelvan mayormente pudiendo.

Con recuerdos para los suyos, Vd. los recibe de su buen amigo.

Olegario Coll

Una Carta. Arriba España

NARRADOR:

Justificant d'entrega d'un Giro telegráfico, número 1.997.

VEU TERCERA:

Destino: Zaragoza. Remitente: Don [no hi figura] ha impuesto un giro para Don [no hi figura]. Cantidad girada: Ptas. 250. Premio: 2,50 Timbre: 0,10. Tasas adicionales 0. Total: 252,60. Sello, fecha y firma del funcionario. 28 de Septiembre. 1937, San Sebastián. Artículo 1º del Reglamento. El Estado garantiza el pago o reintegro de la cantidad impuesta. Pero no admite ninguna otra responsabilidad. Nota: Presentarse este recibo en caso de reclamación en cualquier estación telegráfica del Estado.

NARRADOR:

Saragossa, 28 de setembre de 1937. Carta d'Olegario Coll Canadell al senyor José Hostench Cardellach. Villa Santa Eulalia, Fuenterrabía, San Sebastián.

VEU PRIMERA:

Il Año Triunfal. Viva España.

Mi querido jefe y amigo. Confirmo la mía 24 cte.

En este momento, acabo de recibir por giro telegráfico, Pesetas. 250- (Doscientas cincuenta) cuya cantidad, le abono, en la cuenta de Azucral.

Después de varios días de incertidumbre, mucho me ha satisfecho su buena acción y que se haya portado de tal forma conmigo, pues veo que Vd. se ha hecho perfectísimo cargo de mi verdadera situación, ajena a nuestra voluntad.

No cabía en mí, que conociendo los magnánimos corazones de todos VDs. me dejaran abandonado, mientras se resuelve lo de la cuestión del subsidio, ya que todos mis compañeros que han quedado sin tal subsidio, incluso el camarada Raurell, y otros, que conocen a VDs. me decían, no te asustes, ni estés preocupado, que tienes unos jefes que no te dejaran sufrir mientras duren las actuales circunstancias.

Estos días he tenido la gran suerte que mi íntimo amigo Angelats me ha ayudado en las medidas de sus disponibilidades.

Las buenas acciones siempre encuentran la recompensa de Dios y de la Virgen del Pilar, los cuales se las pagarán a todos VDs. con creces. Así lo pido a la Virgen del Pilar todos los días.

Antonio Puigramón. Le visité y le manifesté lo que Vd. me decía en su citada. Lamento de veras que lo desplacen de ésa y tenga que abandonar a los suyos, y que por este motivo se prive de su grata visita.

En cuanto al asunto subsidio, nada podía decir, por encontrarse aún ausente el Sr. Presidente.

Sr. Presidente de la Comisión de Pagos Intervenidos. Esta mañana he estado en su domicilio diciéndome que continúa aún en Burgos o Salamanca.

A su regreso, ya le comunicaré el resultado.

Colocaciones. Escribí a dos casas que pedían un Contable, y por ser refugiado y Catalán no pude obtener la colocación. En fin mala suerte el haber nacido en Cataluña.

Besos a sus queridísimas hijitas.

Con recuerdos para todos VDs. Reciba un fuerte apretón de manos de su buen amigo.

Olegario Coll

Arriba España.

NARRADOR:

San Sebastià, 28 de setembre de 1937. Carta de José Hostench Cardellach (Villa Santa Eulalia, Fuenterrabía, San Sebastián) al senyor Olegario Coll Canadell, Zaragoza.

VEU SEGONA:

Il Año Triunfal

Muy Sr. mío y amigo; Recibí ayer su atenta carta del 24 de los corrientes juntamente con mi carta del 20 dirigida a la Farmacéutica que Vd. me devuelve por no haber tenido efecto. Entretanto se resuelve lo de Zaragoza le remito en esta fecha y por giro telegráfico la cantidad de pesetas doscientas cincuenta. Espero que para cuando termine esas pesetas se habrá solucionado lo del subsidio o bien se habrá fallado favorablemente la instancia para la clasificación que hemos presentado en Burgos con el fin de poder cobrar los créditos blanqueados y a partir de este

momento ya no iremos tan justos de tesorería como actualmente. Para la buena regla le agradeceré me acuse recibo del envío de fondos.

Mi padre llegó hace unos días de Sevilla y tiene la intención de escribirle así que disponga de tiempo y esté restablecido de una pequeña indisposición que tuvo ayer tarde.

Anteayer regresando de Burgos tuve un accidente de automóvil que a.D.g. no fue nada por lo que podía haber sido. A 3 kilómetros de Burgos, cuando iba a pasar a un camión, éste, sin avisar giró a la izquierda echándoseme encima. Ante la brusquedad de la maniobra no me dio tiempo de frenar; y solamente pude salvar la parte delantera de mi coche, no pudiendo evitar que el camión me diese un fuerte trompazo en la parte derecha de la carrocería, afortunadamente no teniendo que lamentar ninguna desgracia personal. A pesar del trastazo pude continuar el viaje llegando S.S. por la noche.

Las pequeñas siguen bien a D.g., presumiendo con sus cuatro primeros dientes.

Sin otro particular se despide de Vd. su affmo. amigo

José Hostench Cardellach

Viva España!

NARRADOR:

Saragossa, 2 d'octubre de 1937. Carta d'Olegario Coll Canadell al senyor José Hostench Cardellach (Villa Santa Eulalia. Fuenterrabía, San Sebastián)

M. Dolors Garriga, com a Tònia, i Francesc Bozzo, com a Salvador, a Allí on neixis tant se val, de Ricard Salvat. Magatzems Jorba, Manresa, 11 de juny de 1966.

VEU PRIMERA:

Segundo Año Triunfal. Saludo a Franco. Viva España.

Mi querido jefe y amigo. Confirmo mi anterior 28 pasado, cruzada con la suya de igual fecha, que me apresuro a contestar.

Con verdadero pesar leo su carta, enterándome del accidente que tuvo a su regreso de Burgos, pero milagrosamente salió ileso, por lo que tanto mis ahijados como yo le felicitamos y damos gracias a Dios y a la Virgen del Pilar de que le librase del accidente, que hubiese podido ser mortal.

Tengo la completa seguridad de que a los buenos Dios nos protege.

Celebraré que su querido papá, al recibo de la presente, se halle restablecido de su indisposición.

Quedo bien impuesto de cuanto me manifiesta en su citada, y rogaré a la Virgen del Pilar se resuelva lo de Burgos, para bien de todos.

Sufro por VDs, porque me hago cargo de todo. También sufro por los míos y por mí, esperando se haga el milagro, para poder estar tranquilo, que buena falta me hace.

Presidente de la Comisión de Pagos Intervenidos. Llegó ayer.

Hoy visitaré a D. Antonio Puigramón para cambiar impresiones, y tan pronto como regrese el amigo Raurell, que se encuentra en ésa, visitaremos juntos al citado Presidente.

Ya le comunicaré el resultado.

Muy contentísimo de que sus queridísimas hijitas presuman con sus primeros dientes. Le aconsejo, que a las mismas, las distraigan mucho, un dentista que me ha atendido aquí en Zaragoza, y que es especialista de la infancia, dice que la salida de los dientes, etc., es una cosa horrorosa, que ningún ser mayor resistiría, y que la distracción les hace pasar desapercibido el doloroso dolor.

Papá feliz, que contentísimo está, lo mismo el abuelito.

Les dará besos de mi parte.

Con recuerdos para los suyos, Vd. los reciba de su buen amigo.

Olegario Coll

Arriba España.

NARRADOR:

Saragossa, 10 d'octubre de 1937. Carta d'Olegario Coll Canadell al senyor José Hostench Cardellach (Villa Santa Eulalia, Fuenterrabía, San Sebastián).

VEU PRIMERA:

Segundo Año Triunfal. Viva España. Viva Franco.

Mi querido jefe y amigo. Confirmo mi anterior 2 cte.

Presidente de la Comisión de Pagos Intervenidos. Ayer pudimos visitar a dicho Sr., su primo Cugat y yo.

Nos manifestó que todo había quedado resuelto favorablemente, y que tan pronto como lo publicasen en la Gaceta pagarían los subsidios, mientras tanto, nada podía hacer él.

En la conversación que tuvimos, nos dijo, que tanto los dueños de las casas, socios, se les pagaría un subsidio, en relación a las necesidades, categoría y créditos que a los viajeros, agentes comerciales, según los casos les aumentaría el subsidio.

Dios haga el milagro, con el fin de que todos VDs. vayan más holgados y no tengan tantas preocupaciones. Para todos será un bien, ya que de cobrar pronto el subsidio podré comprarme ropa, ya que ya tenemos el invierno encima, y estoy sin ropa.

Además, a los fabricantes que se establezcan en la zona liberada, les entregarán de una vez, todos los créditos que tengan bloqueados en toda España. Las noticias no pueden ser más halagüeñas.

Yo formaré parte de la comisión de viajantes, para que se obre con toda justicia y no ocurra lo de ahora. También formará parte el amigo Raurell.

Para su gobierno, le comunico que he sido nombrado Sub-jefe de F.E.T. de las J.O.N.S. de la Territorial de Cataluña. Todo por Dios, por la Patria y por la revolución nacional Sindicalista.

Deseo que todos VDs. sigan bien.

Besos a sus queridas mellizas.

Recuerdos a los suyos y Vd. los reciba de su buen amigo.

Olegario Coll Canadell

Méndez Núñez 17, 4º Izq., Zaragoza. Arriba España.

NARRADOR:

Saragossa, 21 d'octubre de 1937. Carta d'Olegario Coll Canadell al senyor José Hostench Cardellach (Fuenterrabía, San Sebastián).

VEU PRIMERA:

II Año Triunfal. Viva España. Saludo a Franco.

Mi querido jefe y amigo. Confirmo mi anterior del 10 cte.

Hoy un amigo mío me ha manifestado que se había recibido un aviso del Comité Internacional de la Cruz Roja de Ginebra, fechado en Barcelona, el día 15 de Enero del cte. año, que dice Destinatario.

Nombre. Eugenio

Apellidos. Möricke

Domicilio. Ramblas 95

Pueblo. Barcelona

Autorizamos para que por nuestra cuenta, entreguen a nuestro viajante inspector, D. Olegario Coll Canadell, la cantidad de pesetas quinientas.

Sociedad General Española de Azúcares y Derivados

Por El Director. Víctor Blas

Firmado.

Destinatario.

Nombre. S.A, Farmacéutica Aragonesa.

Pueblo. Zaragoza.

Dichos señores, no han hecho efectiva dicha autorización.

Lo que le comunico para su gobierno.

Asunto Subsidio. A pesar de que en mi anterior les decía que había muy buenas impresiones, hoy al visitar al Sr. Presidente de la Comisión de Pagos Intervenidos, nos ha manifestado que en Burgos ponían algunos reparos sobre algunos puntos de su proyecto, y se teme que el subsidio a los viajantes, lo ve difícil, salvo que cambien de parecer.

Que mientras no aparezca en el Boletín Oficial no nos podemos forjar ilusiones ni esperanzas.

Dicho Sr. saldrá el lunes para Burgos y a su regreso, podrá decirnos lo que haya de cierto.

En una palabra, que después de tres meses no se haya podido resolver un asunto de tan vital importancia.

Mi impresión es del todo pesimista.

El invierno encima, sin ropa, y sin dinero para comprarla. Menos mal que con la ayuda mensual de Vd. puedo ir comiendo, de lo contrario, no sé qué sería de mí.

Espero, D. José, haga todos los posibles de remitirme antes del 26 cte. el mentado subsidio, ya que me hace mucha falta. Gracias anticipadas.

Siento molestarle, pero no dudo que Vd. se hará cargo, que es contra mi voluntad, ya que siempre he sido ajeno a ello.

Espero sus gratas noticias.

Besos a sus queridísimas hijitas.

Con recuerdos para los suyos, Vd. los recibe de su buen amigo.

Olegario Coll

Arriba España.

NARRADOR:

Hi ha una nota autògrafa al final de la carta del receptor on es diu:

VEU SEGONA:

Encargado a Gavasa: le entregué 200 Ptas. 25/10/37.

NARRADOR:

Saragossa, 27 d'octubre de 1937. Carta de Grandes Almacenes Francisco de Goya Antonio Gavasa, Tejidos y Confecciones, Alfonso I, 17, Fuenclara, 5-7-9, dirigida al senyor José Hostench Cardellach (Villa Santa Eulalia, Fuenterrabía, San Sebastián).

VEU CINQUENA:

Muy Sr. mío: Segundo Año Triunfal

Atendiendo a la recomendación que me hace por su escrito 25 de octubre, le cargo en cuenta:

Pesetas — 200 — que he entregado a D. Olegario Coll.

Ya sabe puede disponer de esta su casa, de todo cuanto Vd. desee ordenar.

Un afectuoso saludo de su s.s.

q.e.s.m. Antonio Gavasa

NARRADOR:

A la part lateral del paper es llegeix «C-C. con los bancos de España e Hispanoamericano. Apartado de Correos 97. Teléfono número 4729».

NARRADOR:

Saragossa, 28 d'octubre de 1937. Carta d'Olegario Coll Canadell al senyor José Hostench Cardellach (Fuenterrabía, San Sebastián)

VEU PRIMERA:

Il Año Triunfal. Viva España. Saludo a Franco.

Mi querido Jefe y amigo. Tengo al frente la suya del 25 cte., que correspondo.

Ante todo deseo que tanto los suyos como VDs. sigan bien.

Le abono, en la cuenta Azucral pesetas 200 - (doscientas) que me ha entregado, por su cuenta, D. Antonio Gavasa, de ésta,

Tengo verdadero pesar de que VDs. no hayan resuelto favorablemente la cuestión de los créditos bloqueados y al tener que pedirles dinero me llora mi alma, peor ya sabe Vd. que las circunstancias mandan y que VDs. se harán perfectísimo cargo.

Muy reconocido por sus atenciones.

Lo que yo desearía es que me recomendasen a algún compatriota nuestro de la Junta Técnica de Burgos para exponerle el caso de injusticia que ha cometido el Sr. Presidente de la Comisión de Pagos Intervenidos. Mientras a unos viajeros se les pasa el subsidio y trabajan, a los otros sólo se nos concedió el subsidio para cuatro meses. Que le importa a dicho Sr. que uno no pueda comer y no pueda comprarse ropa en pleno invierno.

Estoy convencido de que si el Generalísimo conociese el caso, lo resolvería con toda Urgencia.

No pudiendo aguardar más tiempo en poderme comprar ropa, ayer molesté a un amigo mío y me prestó dinero para poderme comprar un abrigo usado, que parece nuevo, dos camisas azules, calcetines, pañuelos y un poco de ropa interior; y unos zapatos.

Le he prometido que tan pronto como se resuelva el asunto de los subsidios, y que cuando mis jefes me remitan dinero, se lo devolvería religiosamente, ya que en estos momentos los favores se agradecen más.

Paso una vida de privaciones, pero Dios hará el milagro de que pronto vuelva a reinar en mí la tranquilidad.

No se olvide de la ropa que le pedí. No tenga ningún reparo, ya que hoy uno tiene que amoldarse a las circunstancias.

Yo ya sé que tan pronto como VDs. puedan no ha de faltarme nada, pero me temo que tanto lo de VDs. como lo de los subsidios lo resolverán cuando estemos en nuestra amada Cataluña.

Besos a sus queridísimas hijitas.

Recuerdos para todos VDs. y los recibe Vd. de su buen amigo.

Olegario Coll

Arriba España. P.D. Por aquí, mal tiempo lluvias y frío.

NARRADOR:

Saragossa, 15 de novembre de 1937. Carta d'Olegario Coll al senyor José Hostench Cardellach (Fuenterrabía, San Sebastián).

VEU PRIMERA:

Il Año Triunfal. Viva España. Saludo a Franco.

Mi querido jefe y amigo: confirmo mi anterior 28 Octubre ppdo.

Deseo que todos Vs. sigan bien.

Comisión Pagos Intervenidos — Hace tres días que ha llegado el Sr. Presidente y en vez de llevar la solución para los subsidios, para los viajeros, lo que ha hecho es suprimirlo a los que aún seguían cobrándolo. No ha podido ser más catastrófico dicho Sr.

Yo, en vista de ello, y ya que se trata de un caso de verdadera injusticia, he mandado un escrito al Generalísimo y he encargado el asunto al Jefe de la Territorial de Cataluña en Burgos, para que hagan las debidas gestiones.

En fin, caso más vergonzoso que esto no se explicará en la historia.

Aparte de mi disgusto, me cabe la grata satisfacción y alegría de que a Vd. y a otros Sres. que tenían los créditos bloqueados se los liberarán o se los han ya liberado.

Gracias a Dios de que a VDs. ya se les ha terminado ir apretados y ahora podrán ayudar a sus empleados a medida de sus necesidades, ya que es hora de que no tengamos que sufrir privaciones y podamos comprarnos ropa y vivir como Dios manda. Mi alegría ha sido grande.

Tan pronto como pueda, le ruego me remita fondos.

Besos a sus queridas hijitas.

Recuerdos a todos VDs. y Vd. los reciba de su buen amigo.

Olegario Coll

Arriba España. P.D. Tan pronto como reciba noticias del Generalísimo o de la Territorial de Cataluña se lo comunicaré.

NARRADOR:

Hi ha nota autògrafa al final de la carta del receptor:

VEU SEGONA:

Contestado 23/11

NARRADOR:

Justificant de Giro Telefànic.

VEU TERCERA:

Telègrafs, 28 de Diciembre 1937, San Sebastián. Porte gratuito. Indicaciones de servicio: Eugenio Cáceres, Villa Santa Eulalia, Fuenterrabía. A I I. S. Sebastián Zaragoza. Nº 466 19: 27 21. Sigue carta lista créditos bloqueados Stop por humanidad remita fondos urgentes. Coll.

NARRADOR:

Saragossa, 28 de desembre de 1937. Carta d'Olegario Coll Canadell al senyor Eugenio Cáceres (Fuenterrabía, San Sebastián).

VEU PRIMERA:

II Año Triunfal

Mi distinguido amigo: Poseo la suya 20 cte. que correspondo.

Confirmo mi telegrama de ayer que dice: «Eugenio Cáceres. Villa Santa Eulalia. Fuenterrabía. San Sebastián. Sigue carta lista créditos bloqueados. Stop. Por humanidad remita fondos urgentes.

Celebro que Vd. haya llegado a ésa sin novedad.

Quedo bien impuesto de que Vd. se ha hecho cargo de los asuntos de nuestro D. José y por eso me dirijo a Vd.

También quedo impuesto de que nuestro D. José ha pasado unos días de bastante cuidado, según me indicó ya su Sr. Hijo, y que conforme indicaba también él va acentuándose su mejoría, cosa que celebro infinito, deseando que al recibo de la presente esté completamente restablecido.

Amigo Cáceres; Vd. dice que lamenta mis calamidades y penalidades etc., y que VDs. han tenido que acudir al préstamo para poder llegar a vivir.

¿Y el que no tiene quien le preste como mi caso, de qué tiene que vivir?

¿Si mis Jefes no encontraran quien les prestara qué harían?

Si ellos no hubiesen encontrado dónde acudir, y por el contrario, yo hubiese encontrado quien a mí me hubiese prestado, ¿cree Vd. que hubiera dejado abandonado a mi Jefe y a los suyos a su suerte? Esto no lo hago yo, ni nadie que tenga un poco de corazón, como tampoco lo hará nunca D. José, porque sobradamente le conozco para apreciar sus bondades. Son momentos éstos que no se pueden resolver dando tiempo al tiempo, pues el que no tiene para comer, y pasa frío, necesita resolver en el acto estas necesidades. Creo yo que, a pesar de ser para mi Jefe un sacrificio, puede resolverlo.

Dichoso aquél que en estos momentos difíciles encuentra quien le preste para lo más indispensable para la vida.

Yo he acudido a todas mis amistades, sin encontrar corazón humano que se apiadara de mí.

Sólo un compañero refugiado y que lo necesita para él me dejó dinero para comprarme un poco de ropa y ayudarme en poder vivir, ya que con 200 Ptas. hoy en ésta es imposible vivir.

Vd. no ignora que yo viajo por cuenta y riesgo de la casa Azucral y que no es culpa mía ni de la casa que al cabo de 19 meses de ausencia de mi casa particular y en pleno viaje de negocios por cuenta y riesgo de Azucral me encuentre pasando toda suerte de vicisitudes, sin encontrar apoyo en nadie. ¿A quién debo acudir pidiéndolo sino a mi Jefe?

Yo no tengo inconveniente si lo desean en trasladarme a esa casa de D. José al primer aviso, para vivir con ellos.

Yo mientras me he podido ganar la vida, no he molestado a nadie en lo más mínimo, pero ahora ya no encuentro ni comisiones ni colocaciones.

Desearía trabajar y con mi trabajo ganarme la vida y no depender de nadie, como se dice vulgarmente, ya que mi ánimo ha sido no molestar a nadie. Vea Vd. si puede encontrarme colocación para poderme defender y mucho se lo agradeceré.

Ya sabe D. José, por cartas anteriores y por copias que obran en su poder, que con el fin de no molestarle he hecho todos los posibles para resolver mi situación, escribiendo entre otros al Excmo. Sr. Presidente de la Junta de Incautación de Burgos, al Generalísimo, y últimamente un escrito jurídico al Excmo. Sr. Presidente de la Junta Técnica de Burgos para lograr la solución al asunto de los otros viajeros con sus patronos en esta zona, pero no aquí, muchos de estos viajeros son Camaradas de Falange como yo, y por ellos sé que muchos patronos se encuentran en iguales condiciones o peores que D. José, y sin embargo pasan a sus viajeros de 300 a 350 Ptas. mensuales para vivir y vestirse, y animándoles, diciéndoles que no se preocupen, ya que si bien las circunstancias no son normales, habiendo cumplido con las casas, las casas a su vez, tienen la obligación de mirar por ellos.

¿Es que yo no me lo merezco?, o ¿debo ser una excepción?

No creo que el pasarme un subsidio mensual de 300 Ptas. mensuales vaya a empeorar la situación de mi querido Jefe.

Desbloqueo Créditos. La única región que ha puesto bastantes trabas ha sido ésta, y créame que es culpa en parte de los patronos, que no se han preocupado, pero en las demás regiones, parece ser, se han desbloqueado todos los créditos suponiendo a Vd. enterado de ello.

Aquí, por noticias particulares, dentro de pocos días se desbloquearan los de mis amigos Aureliano Raurell y seguramente otros más.

Nunca he dudado de que una vez empezados a desbloquear sus créditos, y como me decía D. José Hostench Cardellach, me remitiría cantidad suficiente mensualmente para que pudiera vivir y vestirme, cosa indispensable mientras duren las actuales circunstancias.

Mientras esto se resolvía, me remitía mensualmente doscientas pesetas, que no llegaban para vivir, y para poder llegar, suerte como he dicho antes de mi buen amigo que me iba prestando, pero se encuentra apurado y no puede seguir haciéndolo.

Si me deja, D. José, sin subsidio, me pregunto qué es lo que debo hacer. ¿Es que debo esperar a que me muera y después me lo pasarán? No creo que esto sea humano y que ni Vd. ni D. José lo permitirán por ser inhumano, mayormente conociendo que mi estado de salud no es todo lo satisfactorio que debiera.

Lista Créditos Bloqueados. Por conducto particular he obtenido de la Comisión de Pagos Intervenidos la adjunta lista de los clientes y cantidades declaradas por los que presentaron declaraciones juradas de los clientes que deben a Azucral.

Tengo la seguridad de que faltan muchos más que no habrán declarado, como ocurre en estos casos.

Dada la extensión de mi ruta me es imposible saber quiénes deben, y menos aún cantidades.

La Farmacéutica Aragonesa S.A., con el fin de que yo pudiese cobrar las 300 Ptas. mensuales del subsidio que me había asignado la Comisión de Pagos Intervenidos, ingresaba en el Banco cada mes las 300 Ptas, con abono a la cuenta Azucral, por lo tanto, yo cobré de la Comisión de Pagos Intervenidos los meses de Abril, Mayo, Junio y Julio.

Seguramente la Farmacéutica ha ido ingresando en el Banco con abono en la Cuenta de Azucral cada mes 300 Ptas., por lo que probablemente habrá un abono en el Banco en la citada cuenta de pesetas 1.500— correspondientes a los meses de Agosto, Septiembre, Octubre, Noviembre y Diciembre.

Ahora, amigo Cáceres, yo no voy a explicarle nuevamente mi situación, por cuanto la conoce de sobras D. José Hostench Cardellach. Sólo espero de Vd., así como de D. José, me presten su auxilio y protección y ayuda personal, pues a pesar de que es su deber, conociéndolos como les conozco, huelga ese deber y obligación por sus magnánimos corazones, pues de sobras sé que en todo momento practican los sublimes lemas de nuestro Generalísimo: Ni un hogar sin pan. Ni un hogar sin lumbre. Por la Patria, El Pan y La Justicia y como VDs. son buenos Españoles no pueden dejar en el arroyo a sus empleados que han defendido y defienden sus intereses sagrados y que nunca han escatimado sacrificios en beneficio de su querido jefe.

Aguardo su envío de fondos y noticias.

Con recuerdos para D. José y distinguida familia, Vd. los recibe de su affo. Y buen amigo

Olegario Coll

Saludo a Franco Arriba España

NARRADOR:

Lista de clients i quantitats declarades.

VEU PRIMERA:

S.V.P.	Zaragoza	264,60
T.C	"	170,00 Pag.
G.P.L.	"	510,15 Pag.
P.N.	"	675,50
Vda. I.	"	6,35
C.E.A.	"	35,00 Pag.
A.J.B.	"	20,00
Vda. De L.	Calatayud	1664,00 Pag.
C.P.P.	Borja	411,90 Pag.
P.M.S.	Calatayud	651,00
C.J.	Ateca	168,00 Pag.
Viuda J.A.	Zaragoza	160,00
S.F. S.A.	"	358,50
D.M.	"	14,50
V.J.	"	17,00
S.A. Farmacéutica Aragonesa	"	7.552,50
L.J.	Huesca	603,05
P.A.	Soria	206,45
O.J.	Burgo de Osma	166,30
M.J.	Almazan	403,55 Pag.

Total Pts. 14.058,35

S.A. Aragonesa Pag. A cuenta 1200 Ptas.

Sociedad General Española de Azúcares y Derivados Möricke S.A. Barcelona.

Yo percibí de la Comisión de Pagos Intervenidos Ptas. 1200 en los meses de Abril, Mayo, Junio y Julio a razón de Ptas. 300 mensuales, o sea, las ingresadas por la Farmacéutica.

Las cantidades que al lado llevan pagado son las ingresadas en la Comisión de Pagos.

Olegario Coll

NARRADOR:

Saragossa, 3 de gener de 1938. Carta d'Olegario Coll Canadell, escrita amb paper de F.E.T. de las J.O.N.S., Asesoría Política de Milicias de Cataluña, al senyor Eugenio Cáceres (Fuenterrabía, San Sebastián).

VEU PRIMERA:

II Año Triunfal

Mi estimado amigo.

Confirmo la mía de ayer.

Adjunto carta para nuestro D. José.

Desbloqueo de créditos.

Cuantas gestiones necesite sobre dicho asunto me lo comunica.

Para su gobierno en la Junta Técnica de Burgos hay de miembros de la misma los siguientes.

Pablo Díez

Pizarro

Bou de Aran

Clos

Si tiene Vd. amistad con dichos Sres. podrán darle solución rápida.

Ya sabe que estoy a sus órdenes, para lo que guste mandar.

Recuerdos a todos VDs. y Vd. los recibe de su buen amigo.

Olegario Coll

Saludo a Franco, Arriba España

NARRADOR:

Saragossa, 3 de gener de 1938. Carta d'Olegario Coll Canadell, escrita amb paper de F.E.T. de las J.O.N.S., Asesoría Política de Milicias de Cataluña, al senyor José Hostench Cardellach (Fuenterrabía, San Sebastián).

VEU PRIMERA:

II Año Triunfal

Mi querido Jefe. Confirmo la mía de ayer.

Le abono en la cuenta Azucral pesetas 250— (doscientas pesetas) que me ha entregado por su cuenta D. Antonio Gavasa de ésta. Le quedo altamente reconocido, ya que no sabía a donde dirigirme para poder comer.

Deseo que al recibo de la presente esté completamente restablecido.

Yo sigo algo mejor de mi bronquitis

Recuerdos para todos VDs., y los recibe de este su affmo. S.S.

Olegario Coll

Saludo a Franco, Arriba España

NARRADOR:

San Sebastia, 13 de gener de 1938. Carta d'Eugenio Cáceres al senyor Olegario Coll Canadell, Zaragoza.

VEU SISENA:

II Año Triunfal

Muy distinguido amigo:

Acuso a Vd. recibo de su telegrama del 27 de Diciembre, de su carta del 28 siguiente confirmándolo, y de sus posteriores del 2 y 3 de Enero corriente, con los adjuntos acompañados.

No extraña no haber recibido noticias de la ropa que le signifiqué se la enviaría, porque el Sr. Hostench se la quería llevar personalmente en uno de sus posibles viajes a ésta, que no ha tenido lugar hasta ahora y así ha ido pasando el tiempo. Si no se presenta esta oportunidad pronto se le mandaría por agencia.

Se ha tomado nota de su cobro de 250 pesetas hechas efectivas por don Ricardo Gaos, por orden y cuenta del Sr. Hostench. En adelante se harán los posibles para que en caso de necesidad puedan entregársele algunas cantidades más, mientras no se puedan hacer efectivos los créditos de Azucral. Y ello por generoso humanitarismo y no por derecho o deber algunos, no pudiéndose estar conforme con las manifestaciones prolijas que sobre este tema consignaba en su carta del 28 de diciembre. Vd. sabe muy bien por el hecho de ser accionista de la casa Azucral, hoy colectivizada, ni somos sus Jefes ni tenemos derecho ni obligación directos con el personal que trabajaba por la indicada Sociedad. Ya es mucho que tratemos de hacer efectivos los créditos anteriores de la misma para subvenir a las necesidades circunstanciales del personal que intervino en su producción. Y aun ello no en forma indefinida y taxativa, porque sí es deber de Vd. de hacer lo necesario para liberarse de tales necesidades, procurándose la adecuada retribuida ocupación. Con ser yo realmente dependiente del Sr. Hostench no se me hubiese ocurrido insinuarle el cumplimiento de un deber ni el derecho de ir a vivir con él, y sepa que aun cuando me ocupo de asuntos suyos, vivo gracias principalmente a la ayuda de familiares míos que tengo en el extranjero.

En cuanto al desbloqueo de los créditos de Azucral, lo hemos obtenido ya en cuanto a los de la provincia de Sevilla y también a los de esta de Guipúzcoa, gracias a la resolución de la Comisión de Incautación de Bienes de Sevilla, cuyo testimonio notarial acompaño, así como una instancia, la instancia correspondiente a esa Comisión con cuyos documentos entiendo debería conseguirse, como en otras provincias ha sucedido, el desbloqueo de los créditos a favor de Azucral y la autorización al cobro, para lo cual al objeto de evitar las dificultades que podrían presentarse para hacer efectivos los indicados créditos, sería conveniente que tanto los depositados como los nuevos ingresos que se hicieran se pusiesen en una cuenta a nombre de José Hostench Tintorer, Director Gerente Azucral, Sociedad General Española de Azucares y Derivados Möricke S.A.

Espero que se ocupe del asunto con su diligencia acostumbrada y entre tanto quedo affm. S.S.
Eugenio Cáceres

NARRADOR:

Saragossa, 18 de gener de 1938. Carta d'Olegario Coll Canadell al senyor Eugenio Cáceres (Fuenterrabía, San Sebastián).

VEU PRIMERA:

II Año Triunfal

Muy distinguido amigo: Obra en mi poder la suya del 13 cte.

De la misma, separo una copia de una acta notarial y dos instancias para el Exmo. Sr. Presidente de la Comisión de Pagos Intervenidos.

Comisión de Pagos Intervenidos. Hoy he entregado la copia del acta notarial y la instancia. Me han dicho que vaya pasando. Así lo haré y les iré comunicando las impresiones.

Le devuelvo la copia de la instancia.

Le adeudo en cuenta:

Ptas. 1,50 por una póliza para la instancia.

Ropa. Tomo buena nota.

De trasladarse esta semana un buen amigo mío a ésa en auto, le daría una carta para que le visitase a Vd. y se la entregase. De no ser así, ya me la enviará cuando le sea posible.

Su tercer párrafo— Con verdadera sorpresa y de un efecto teatral leo el mismo, y máxime conociendo su clarividencia, es incomprensible, ya que sólo puede haberlo escrito en un exceso de nerviosismo y confusión. No me extraña, ya que en estos momentos todos sufrimos de los nervios.

¿De dónde saca Vd. que D. José no es mi Jefe?

¿Cree el Sr. Cáceres que soy un vulgar viajante que desconoce las leyes?

Para su gobierno, he sido 18 años apoderado de la importante casa Cardús y Cía. refinadora de Azúcares. Salí de ella cuando el Monopolio del Azúcar para establecerme con un hermano mío.

En todo momento defendí los intereses de mis Jefes y de sus empleados, sabiendo también en todo momento mis deberes y obligaciones y los de los demás.

En cuanto a su escrito, que voy a refutar, verá la razón que me asiste.

Para desbloquear los créditos han tenido que clasificar a mi Jefe, como adicto al movimiento nacional, reconociéndole único propietario de la fábrica, hoy colectivizada, de lo contrario no hubiese podido desbloquear los créditos de la zona liberada.

Para desbloquear los créditos, según el decreto, se tenían que pagar las cuentas que tuviere pendientes, la casa, hoy en zona roja; ya que según el tal decreto, se les mantienen todos sus derechos hoy, y el día de mañana que se libere Cataluña.

Lo mismo ocurre con los empleados de las casas que están hoy en zona liberada, que por decreto del Generalísimo se respetan hoy todos los derechos adquiridos de las casas donde se trabajaba y el día que se libere Cataluña serán respetados en todo y con preferencia.

Seguramente desconoce Vd. dicho decreto.

Si a mi Jefe D. José se le reconocen sus derechos y los créditos en la zona liberada, se reconocen los míos, ya que la casa Azucral me adeuda a mí las siguientes partidas.

Dietas. Descontadas las cantidades recibidas de la Comisión de Pagos Intervenidos y las mandadas por mi Jefe.

Desde el 16 de Julio de 1936 al 18 de Enero de 1938 Ptas. 7.501,65

Sueldos. Como no sé si mi familia los ha cobrado no los reclamo; de no haberlos cobrado, por tal concepto Ptas. 9.000,-

Como yo me hice cargo de la situación de mi Jefe, nunca he reclamado nada, y sí sólo he pedido un pequeño subsidio para poder vivir mientras no encuentre un acomodo.

Creo que no soy exigente ni me aparto de la razón.

Si su escrito lo leyese los que conocen a fondo a D. José, le favorecería muy poco, y si las autoridades lo viesen, le perjudicaría. Lo que ocurre, amigo Cáceres, es que aún no se han convencido de que la nueva España que se está formando es nacional-Sindicalista, y que todos los vicios y defectos de antaño han de desaparecer. En la nueva España se practicará la justicia, pese a quien pese.

Y para demostrarle que D. José es mi único Jefe, voy a copiarle párrafos de las cartas que he recibido para que Vd. se entere y vea que está Vd. en un error.

Carta 21/7/37. «Apenas leí su carta 5/4 (esto hará 2 ó 3 días) hablé con mi Padre poniéndole al corriente de su penosa situación y quedamos en que le escribiría encargándole se enterase de las cantidades que Azucral tiene bloqueadas por la Comisión de Pagos Intervenidos comunicándolo

seguidamente a nosotros. Para dicho fin acompaño una carta de presentación para el Director del Banco Zaragozano, buen amigo mío, y que forma parte de dicha comisión. Una vez logrado eso daremos las órdenes oportunas para que le sea entregada la cantidad necesaria para que Vd. pueda vivir y comprarse la ropa que necesite.»

¿No le parece que mi Jefe habla como un padre por reconocer que soy su empleado?

A los pocos días recibí la visita en mi casa de mi Jefe D. José Hostench Cardellach, en la que me dio verdaderos ánimos, reconociendo que eran justas mis pretensiones y que no me dejarían sufrir más. Y que en todo momento de apuro que le telegrafiase.

El día 6/8/37, recibo la siguiente carta que copio.

«Muy Sr. mío y amigo: Según convenimos con Vd. en mi reciente visita a Zaragoza, adjunto le mando la carta por triplicado dirigida al Excmo. Sr. Presidente de la comisión de Pagos Intervenidos. Fue una satisfacción de poder estrecharle la mano, sintiendo únicamente tuviese que ausentarme tan rápidamente. Espero que en la próxima visita dispondré de más tiempo y podré conversar detenidamente con Vd.» etc. etc.

La carta para el Exmo. Sr. Presidente de la Comisión de Pagos Intervenidos de ésta, de fecha 6 de Agosto de 1937, decía:

«Muy Sr. mío: y de mi mayor consideración: En la ausencia de mi padre le dirijo estas líneas con el objeto de rogarle sigan pasando el subsidio de pesetas trescientas (300) a Don Olegario Coll Canadell, viajante inspector de la casa Azucral de Barcelona, que ya viene cobrando hace tres o cuatro meses, en tanto duren las circunstancias actuales.

»Para su gobierno, mi padre D. José Hostench Tintorer es único propietario de las acciones de dicha sociedad, ejerciendo el cargo de Presidente del Consejo, así como yo el de consejero.

»Dándole mis más expresivas gracias por el interés que pone en este asunto, aprovecho la ocasión para repetirme de Vd. affo.»

Como verá, Sr. Cáceres, mi Jefe es D. José y por la citada carta se mantienen todos mis derechos en la casa Azucral, ya que se le autorizaba al Sr. Presidente se me pasase el subsidio de 300 pesetas para poder vivir.

Con fecha 11/9/37, recibí la siguiente carta:

«Muy señor mío y amigo: Recibí oportunamente sus últimas cartas de Vd. me dirigió con motivo de haberle sido suprimida la subvención que hasta ahora venía cobrando mensualmente. La carta que Vd. escribió al Sr. Puigramón me pareció muy razonada así como la que ha dirigido al Sr. Presidente de la Junta de Incautación de Burgos. Esta última la entregué a mi padre, que marchó hace unos días a Burgos, para ver si allí podía hacer algo para que este asunto sea fallado favorablemente y Vd. pueda seguir cobrando la subvención; pues amigo Coll, es triste decirlo, pero tal como están las cosas y mientras no podamos cobrar los créditos bloqueados no podríamos remitirle mensualmente la cantidad de 300 pesetas, pues como Vd. sabe no contamos con ningún ingreso en la actualidad. Si no lo ha hecho creo será conveniente ponga Vd. al corriente al Sr. Puigramón u otro Sr. que conozca de la Junta o comisión de Zaragoza de la carta que Vd. escribió a Burgos.

»Lo de la ropa no lo descuido e incluso diré a mis hermanas le hagan un jersey para mandárselo, pues sin darnos cuenta se nos echará el frío encima.

»Creo conveniente insista nuevamente cerca de los Sres. de la Comisión pues no es justo que mientras haya quien siga cobrando el subsidio a Vd. se le suprima.»

¿Quiere Vd. más pruebas de que soy empleado de la casa Azucral y que D. José es mi jefe?

Aparte de todo esto, el único empleado de la casa Azucral que se encuentra en la zona liberada soy yo, según verá por el párrafo que copio de la carta de nuestro representante en Bilbao, D. Mario Márquez del Pozo, de fecha 30 de Dicbre. 1937, que dice así:

«...Yo tuve noticias suyas por conducto del Sr. Carbreich, quien me manifestaba que todos los viajeros de la casa al no ser Vd. que les había cogido en Barcelona y que Vd. se encontraba en Teruel...»

Desbloqueo de créditos. Mis jefes en todas sus cartas me decían que cuando se desbloqueasen sus créditos me enviarían un subsidio mensual de 300 pesetas para poder vivir y vestirme.

Por acta notarial, que ha obrado en mi poder, ya se han desbloqueado los de Sevilla y Guipúzcoa, y parece muy pronto los de toda la zona liberada.

Creo amigo Sr. Cáceres, que siendo yo el único empleado y habiéndose ya desbloqueado los créditos, es hora ya que no tenga que molestarles más y dar órdenes Vd. al Banco o a la casa que indique para que todos los meses se me entreguen las cte., a cuenta de lo que me adeuda la casa Azucral y evitar molestias y disgustos que no conducen a nada, y máxima existiendo la razón de mi parte.

De cómo vive Vd. comprenderá que no es de mi incumbencia saber cómo vive, ni me interesa.

Yo sólo sé cómo vivo yo, lo que he sufrido y lo que sufro. Dichoso aquel que tiene familiares que le pueden ayudar.

Espero pues que, leído el contenido de esta carta, se hará perfecto cargo de que yo nunca he exigido nada y sí, sólo, una ayuda para poder vivir.

Como para mí los meses empiezan y finen los días 26 de cada mes, ruego al Sr. Cáceres y a D. José, por su conducto, me remita autorización para D. Ricardo Gaos de ésta, para que me entregue la cantidad de trescientas pesetas para poder pasar el mes de Febrero.

¿Vd. cree que si yo encontrara colocación y me ganara la vida molestaría a nadie? Mi dignidad no me la permitiría.

Puedo remitirle a Vd. copias de las cartas que he dirigido bajo este aspecto que son muchas, pero siempre, sin resultado.

Yo me he tenido que empeñar, naturalmente confiando en la palabra de D. José, pero tan pronto como cobre de mi casa Azucral pagaré religiosamente, como todo hombre honrado que sabe cumplir con su deber.

Recuerdos a mis jefes y a sus familiares, y Vd. los reciba de su buen amigo

Olegario Coll Canadell

Saludo a Franco. Arriba España

NARRADOR:

San Sebastià, sense data. Carta de José Hostench Cardellach a la Comisión de Pagos Intervenidos.

VEU SEGONA:

Muy Sr. mío y de mi mayor consideración. En la ausencia de mi padre le dirijo estas líneas con el objeto de rogarle sigan pasando el subsidio de Ptas. 300 a D. Olegario Coll Canadell, viajante inspector de la casa Azucral, y que ya viene cobrándolo desde hace 3 ó 4 meses, en tanto duren las actuales circunstancias.

Para su gobierno, mi padre D. José es único propietario de las acciones de dicha sociedad, ejerciendo el cargo de presidente del consejo, así como yo el de consejero.

Sin otro particular, aprovecho gustoso esta ocasión para despedirme de Vd.

Suyo affmo. s.s. José Hostench Cardellach

NARRADOR:

Telegrama d'Olegario Coll al senyor José Hostench Cardellach. Sense data.

VEU TERCERA:

«Fomentad los servicios del Estado al utilizar el telégrafo. Facilitáis recursos al tesoro y hacéis obra nacional». Para: Sr. Hostench. Zaragoza CR. Depositado: 28, 14. Su giro telegráfico nº 1.424 Olegario Coll pagado hoy. (Ponerlo con los documentos correspondientes al beneficiario).

NARRADOR:

San Sebastià, 25 de gener de 1938. Carta d'Eugenio Cáceres al senyor Olegario Coll Canadell.

VEU SISENA:

Mi distinguido amigo:

Recibo su carta del 18 de los corrientes con la copia de la instancia consabida, que se mandó para que se hubiera hecho constar la presentación del original en la misma.

Tomo nota de que se le adeuda el importe de la póliza de la instancia.

En cuanto al extenso resto de su citada, he podido observar que sigue Vd. con su propensión a la polémica epistolar y al profuso escrito que había sido ya objeto de lamentaciones por la Gerencia de B. No le seguiré en dicho camino porque ni tengo tiempo ni es mi temperamento.

Seguramente sabe Vd. muchas cosas en cuanto a derechos y deberes a leyes, a lo que es la patria que se restaura. Le felicito y me felicitaré de que las sepa Vd. bien.

No necesitaba Vd. copiar correspondencia que de sobras había de suponer conocía para demostrar que era jefe suyo el Sr. Hostench, como Gerente de Azucral y hasta los deberes y recursos de dicha Casa alcancen. En buena hora llame Vd. jefes también a los hijos del Sr. Hostench, Consejeros de la Sociedad y siempre en tal carácter.

Mis reparos surgieron al salirse Vd. de este ámbito y señalar deberes y alegar derechos en otro terreno.

Que Vd. no reclama, que no pide nada. No lo parecen el tono y aún las palabras mismas de su carta del 28 de diciembre que dio lugar a mi contestación y aún de su misma última. ¿Cómo, si no, se hubiese podido indicar que hay que atenderle utilizando cualesquiera medios al alcance y aún llevarle a vivir con los señores Hostench?

Y por si tales peregrinas ideas se le hubiesen ocurrido a Vd. por la suposición de que otro tenía este favor, es por lo que me permití insinuarle mi situación y manera de vivir, cuyo conocimiento me dice Vd., tan amablemente, que no le interesa.

Aunque se haya declarado el levantamiento del bloqueo de los Créditos Azucral, lo cierto es que hasta ahora no ha podido disponer todavía de cantidad alguna de dicha procedencia. No sé los motivos por los cuales, después de tanto tiempo de permanencia de Vd. en ésa y de sus relaciones en la misma, no se haya podido lograr tampoco nada en esa provincia.

La situación, por tanto, momentáneamente es la misma de antes sin perjuicio de hacer todos los esfuerzos para salir de ella cuanto antes. En consecuencia, en el mayor espíritu de atenderle

no es posible más que continuar dándole la ayuda particular de los meses anteriores, en el importe de 200 pesetas, que puede pasar a retirar de la casa Ricardo Gaos a la que se escribe.

Y saludándole atentamente queda atto. a. y s.s.

Eugenio Cáceres

NARRADOR:

Saragossa, 26 de gener de 1938. Carta d'Olegario Coll Canadell (Méndez Núñez 9, 3º Izq., Zaragoza) a Eugenio Cáceres (Villa Santa Eulalia, Fuenterrabía, San Sebastián).

VEU PRIMERA:

II Año Triunfal

Muy apreciado amigo: Confirmo mi anterior que supongo en su poder.

Desbloqueo de créditos. Repetidas veces he estado en la Comisión de Pagos Intervenidos para ver al Sr. Presidente de la misma, pero resulta que dicho Sr. tiene un hijo y a su padre político gravísimos, y no va por la oficina y sin dicho Sr. no resuelven nada.

Este asunto no lo descuido, ya que es interesante para todos.

Tan pronto como vea a dicho Sr. le comunicaré el resultado.

Me permito recordarle mi grave situación económica, no dudando hará cuanto esté de su parte para sacarme de estos apuros.

Allí on neixis tant se val, de Ricard Salvat, en la versió dirigida per Lluís Calderer amb el grup Art Viu de Manresa. M. Dolors Garriga i Francesc Bozzo, a la foto, en van ser els protagonistes. Magatzems Jorba de Manresa, 11 de juny de 1966.

Con recuerdos para Don José y familia Vd. los reciba de su buen amigo.
Olegario Coll
Arriba España. Saludo a Franco.

NARRADOR:

Saragossa, 3 de febrer de 1938. Carta d'Olegario Coll Canadell al senyor Eugenio Cáceres (Villa Santa Eulalia, Fuenterrabía, San Sebastián).

VEU PRIMERA:

Saludo a Franco. Viva España.

Mi distinguido amigo. Confirmo la mía de ayer.

Deseo que todos VDs. sigan bien.

Ropa. Esta tarde me ha sido entregado el paquete remitido por Vd. conteniendo un traje, cuyo envío agradezco en el alma no teniendo palabras para expresar mi gratitud.

Tan pronto como tenga dinero lo haré arreglar, ya que según me ha manifestado el sastre, me costará el arreglo 25 Ptas.

Dios hará el milagro para que las pueda reunir, y poderlo usar, que buena falta me hace.

Como título de curiosidad (y sentiría que se molestase) cuando escriba me dijese si Vd. pagó los portes, ya que me han cobrado tres pesetas, sin entregarme recibo, y no fuese cosa de que nos cobrasen dos veces.

Con recuerdos para D. José y familia, Vd. los recibe de su buen amigo,

Olegario Coll

Arriba España.

NARRADOR:

San Sebastià, sense data, mes de febrer de 1938. Carta d'Eugenio Cáceres al senyor Olegario Coll Canadell (Méndez Núñez 17, 4ª izda., Zaragoza).

VEU SISENA:

Mi distinguido amigo:

He recibido sus dos atentas cartas de fechas 2 y 3 de los corrientes.

Celebro que haya recibido bien el paquete de ropa, que efectivamente me dicen fue mandado a portes debidos, porque no había medio de hacerlo de otra forma.

Como el Sr. Hostench Cardellach le mandó esta ropa para que realmente pudiera servirse de la misma, ya que necesita el arreglo que Vd. indica, se le mandará el importe. Pase uno de estos días por casa Ricardo Gaos, que tendrá orden de entregarle 50 pesetas con las cuales podrá atender a estos gastos, a los portes y a la póliza que puso en la instancia para el desbloqueo en esa de los créditos Azucral.

A propósito de lo que me dice Vd. en cuanto a éstos, espero que la instancia consabida se pasará a la resolución de la Comisión Provincial de Incautación de bienes, a la que Vd. sabe que yo hice realmente la instancia, como Vd. verá por la copia que le vuelvo a remitir. En caso contrario sería cuestión de reproducir la instancia ante dicha Comisión, lo que después de informarse espero se sirva decírmelo.

Acaso dentro de unos días vayamos con don José a ésa y no dejaría de avisarle o de ir a verle.

Correspondiendo los Sres. Hostench a sus recuerdos, recíbalos igualmente de su atto. a. s.s.
Eugenio Cáceres

NARRADOR:

Saragossa, 2 de gener de 1939. Carta d'Olegario Coll Canadel, amb paper de la F.E.T. de las J.O.N.S., asesoría política de Milicias de Cataluña, al senyor Eugenio Cáceres.

VEU PRIMERA:

II Año Triunfal

Mi estimado amigo: Confirmo mi anterior 28 Dicbre. ppdo. cruzada con la suya del 29 del mismo mes.

Quedo bien impuesto de cuanto me manifiesta en la misma.

Le agradezco en el alma a Vd. y a D. José la orden para ir a cobrar a la casa Gavasa de ésta 250 Pesetas.

Vd. no puede figurarse las Navidades y año nuevo que he pasado, pues apenas comí, y para mí pasaron desapercibidas dichas fiestas tan señaladas y familiares, que años anteriores pasaba con tanta alegría.

Soy cobarde en decirle, pero tuve momentos que quise dar fin a mi vida.

Es demasiado lo sufrido y lo que sufro y uno llega a pensar, en ciertos momentos, que acabando se han terminado todos los sufrimientos.

Hace con hoy más de 5 meses que no tengo noticias de mis familiares y como comprenderá mi intranquilidad es grande.

Agradezco a mi buen amigo José Hostench Cardellach el envío del traje el cual me haré arreglar seguidamente. No sabe la alegría que tengo porque así podré ir más decente.

Ya sabe la Virgen del Pilar que todos los días mi plegaria es para que no les ocurra nada y les conceda toda suerte de venturas.

A todos VDs. mi agradecimiento.

Desbloqueo de créditos. Le voy a poner al corriente sobre este asunto, por estar muy ligado y lo conozco a fondo.

Los clientes no pueden pagar ninguna cantidad, ya que las tienen declaradas a las Comisiones de Pagos Intervenidos, y cada mes van ingresando en los Bancos el tanto por ciento que se les ha fijado para sus deudas o bien ingresan su totalidad.

Para el desbloqueo, hay que solicitarlo de las Comisiones de Pagos, y éstos son los que lo solicitan si están clasificados con la letra A les autorizan para el desbloqueo de sus créditos.

Sobre esto su buen amigo Sr. Puigramón del Banco Zaragozano podrá darle más detalles.

Ahora bien, si D. José, para desbloquear todos los créditos, hace como instala una pequeña fábrica de pinturas, les autorizarían seguidamente para el desbloqueo total de todas las zonas liberadas.

Por lo manifestado, verá que es inútil escribir a los clientes.

En toda la zona liberada se desbloquean créditos. La única región es ésta, que ponen trabas siendo el mayor culpable D. Juan Antonio Garota.

En esta F.E.T. hay el camarada Carlos Rivera, Catedrático de derecho y abogado, que dice que él se compromete a lograr el desbloqueo. Si Vd. lo desea, le pondrá en contacto con el mismo.

Si necesita que yo haga un viaje por una zona liberada, para visitar a los representantes para que indiquen los créditos bloqueados, ya sabe que estoy en todo a sus órdenes, ya que primero son los intereses de mi querido Jefe, pues a pesar de que ostento en esta F.E.T. los cargos de Jefe de Segunda Línea y Jefe de Intendencia, lo dejaría todo por D. José.

Me tengo hecho cargo de la situación de D. José, familia y la de Vd., así como de la mía y en general, cuya situación, si se prolongase, iríamos a parar al manicomio.

Si Vd. y D. José quieren conseguir con éxito el desbloqueo, tienen que hacerlo tal como se lo indico.

Como le decía en mi anterior se están desbloqueando créditos.

En ésta se han desbloqueado lo de Aureliano Raurell, Pedro Juan Rasti, Alberto Cornellá y otros, así como los de las Compañías de seguros.

Anoto a continuación las direcciones de algunos representantes, por si Vd. desea escribirles.

Mario Máquez del Pozo. Calle Egana 23, l derecha, Bilbao.

G.B.P. Pallars, 12, Palma de Mallorca.

M.M.F. Calle Conde Lugo, 24, Lugo.

P.M.. Calle Panamá, 4, 2, Vigo.

Y otros si lo desea.

Tan pronto como cobre de la casa Gavasa, le haré el abono correspondiente, así como el acuse de recibo del traje que me remite mi buen amigo D. José Hostench.

Les deseo a todos un feliz y próspero año nuevo, y que sea más fructífero que el anterior; y que nos podamos reunir muy pronto y fraternalmente en nuestra amada Cataluña.

También deseo que nuestro D. José esté completamente restablecido.

Besos a las hijitas de D. José Hostench.

Con recuerdos para todos VDs. los recibe de su buen amigo.

Olegario Coll

Saludo a Franco. Arriba España. II Año Triunfal

NARRADOR:

Sentencia

SENTENCIA

EN LA CIUDAD DE Barcelona a cuatro de mayo de mil novecientos cuarenta, el señor Don N.L.F., Magistrado de ascenso, Juez de Primera Instancia número siete de los de esta Ciudad, ha visto los presentes autos de juicio declarativo de menor cuantía sobre reclamación de cantidad, promovidos por Don Olegario Coll Canadell, mayor de edad, casado, viajante y de esta vecindad, que litiga acogido al beneficio de la defensa por pobre, representado por el procurador Don P.E.J. y dirigido por el letrado Don C.L., ambos designados *apud acta*; contra «Sociedad General Española de Azúcares y Derivados Möricke S.A.» sociedad mercantil domiciliada en esta ciudad, representada por el procurador Don C.J. y defendida por el abogado Don C.J., y

Resultando que el procurador Don E.J. en la representación que se expresa dedujo demanda de juicio declarativo de menor cuantía a la que se dio curso después de tramitarse el incidente en el cual se concedió...

CONSIDERANDO QUE LA PRIMERA cuestión que hay que decidir en este juicio es la excepción dilatoria de incompetencia de jurisdicción, alegada por la parte demandada, quien sostiene que no es competente para entender de este asunto la jurisdicción ordinaria y sí la Magistratura del Trabajo.

CONSIDERANDO que el artículo primero del Decreto de 13 de Mayo de 1938 suprimió los jurados mixtos de Trabajo y los tribunales industriales y dispuso que la competencia atribuida a unos y otros se confiere a las Magistraturas de Trabajo creadas por dicho Decreto.

CONSIDERANDO que según el artículo 435 del Código de Trabajo, la competencia del tribunal Industrial se determina a) por la calidad de la persona que había de ser patrono, entendiendo por tal el propietario o contratista de la obra, explotación o industria donde se prestase habitualmente un trabajo manual por cuenta ajena; los dependientes de comercio propiamente dichos, mozos de almacén, aprendices y meritorios de cualquiera de los mencionados y cualquier otra persona que preste trabajo manual o servicios asimilados por las leyes al mismo, y b) por la clase del asunto, que habían de ser entre otros, las reclamaciones surgidas entre patronos y obreros sobre incumplimiento o rescisión de los contratos de trabajo y de los de aprendizaje.

CONSIDERANDO que según el número segundo del artículo 19 de la ley de Jurados mixtos son atribuciones de éstos, entre otras, entender en todas las cuestiones que se sometan a su conocimiento sobre pago de horas extraordinarias, diferencia de jornales y otras análogas derivadas de la interpretación y cumplimiento de las obligaciones contractuales siempre que no se litigue una cantidad superior a dos mil quinientas pesetas.

CONSIDERANDO que el viajante de comercio es un auxiliar dependiente del comercio terrestre encargado de recorrer una o varias plazas mercantiles para hacer negocios en nombre y por cuenta de un tercero y cuando realiza sus funciones sometido a las normas de su principal es un mero empleado como el dependiente o mancebo ya esté a sueldo o a un tanto por ciento toda vez que la forma remuneratoria es accidental para estos efectos; y en tal supuesto es un obrero en sentido legal ya que realiza un trabajo por cuenta ajena requisito esencial para imprimir a la persona el carácter de obrero.

CONSIDERANDO que las contestaciones afirmativas dadas por el actor Coll a las preguntas primera y segunda del interrogatorio formulado para su confesión judicial, aparece plenamente probado que en 18 de julio de 1936 al iniciarse el Glorioso Movimiento Nacional dicho señor tenía contratados sus servicios a la demandada en interés y por cuenta de la cual trabajaba en calidad de dependiente percibiendo un sueldo mensual de quinientas pesetas y además se trasladaba de una localidad a otra fuera de esta provincia percibía dietas en suplemento de dicho sueldo.

CONSIDERANDO que de lo expuesto resulta que el demandante es un obrero en sentido legal y por ello la reclamación que formula contra su patrono pidiendo el pago de devengos y gastos, debe resolverlo la Magistratura del Trabajo de conformidad con lo dispuesto en las disposiciones legales mencionadas en los párrafos anteriores lo que lleva consigo estimar la excepción dilatoria de incompetencia de jurisdicción y no resolver el fondo del asunto de conformidad con lo dispuesto en el artículo 687 de la Ley de Enjuiciamiento Civil, sin hacer especial condena de costas.

VISTOS los preceptos legales citados y demás aplicación

FALLO que estimando la excepción dilatoria de incompetencia de jurisdicción alegada por la parte demandada, debo declarar y declaro que este juzgado es incompetente para entender de la demanda que inicia estos autos, absteniéndome de resolver el fondo de la cuestión y sin hacer especial condena de costas.

Así por esta mi sentencia, lo pronuncio, mando y firmo.

NARRADOR:

Barcelona, 8 de maig de 1940. Carta de M.F., advocat (Lauria 56, 2º 1ª), al senyor Eugenio Cáceres.

VEU SETENA:

Sr. D. Eugenio Cáceres

Apreciado amigo y compañero: Cúmplame manifestarle que en el pleito promovido por Don Olegario Coll contra «Sociedad General Española Möricke S.A.» se ha dictado sentencia dando lugar a la excepción dilatoria de incompetencia de jurisdicción alegada por nosotros y, por tanto, declarándose el Juzgado incompetente para entender de la reclamación que en su demanda formula el Sr. Coll.

Como supongo podrá interesarle conocer los fundamentos de dicha sentencia, sacaré copia de sus Considerandos y se la remitiré a Vd.

Mande como guste a su afmo. Amigo y s.s.

q.e.s.m. M.F.

NARRADOR:

Barcelona, 12 de gener de 1940. Dossier per al Sr. Cáceres elaborat per Olegario Coll Canadell.

VEU PRIMERA:

Sociedad General Española de Azucres y Derivados Möricke S.A. Barcelona

1936

HABER

Julio 16	Timbres Kilométrico y dietas	11,00
" 17	Parte taxi a Segorbe	10,50
" 17	Dietas	20,00
" 18	Dietas	20,00
" 18	Auto a Teruel	8,50
" 18	175 sellos de 0,02	3,50
" 19	Dietas	20,00
Septe 30	Liquidación tercer trimestre	1,60
Dbre. 31	" "	17,85
" 31	Viaje a Zaragoza	38,55
	Sueldo de Julio a Dbre. 1936 a	449,40
	de Enero a Dbre. 1937	449,40

Suma y sigue

8.270,50

8.270,50

1938	Suma anterior	8.270,50	
Sueldos de Enero a Dbre.	1938 a 449,40	5.392,80	
" " "	y Febrero a 449,40	898,80	6.291,60

DEBE, Olegario Coll Canadell su cuenta corriente con

1936

Julio 16	Saldo anterior cuenta viaje	120,50
" 16	Recibido para salir de viaje	300,00
" 16	su débito en la casa	954,70
Septbre. 18	Cargo 1924	0,65
" 25	Obsequio boda Q.J.	5,00
Novbre 11	Participación corona	0,60

1937

Marzo 16	Obsequio boda Z.	5,00
Junio 30	Liquidación tercer trimestre cte.	1.387,45
	Cte. CTE. CTE. Cte. P.N. – Zaragoza	200,00
G.L.	- "	127,50
D.C.	- "	40,00
	Hijos de P.F: – Zaragoza	20,75
	Materiales Const. y pavimentos "	363,85
	F.Q.M. "	70,30
	V.J. "	10,00
	Vda. De G.F: "	30,00
	S.A. " cte.	912,40
Cte.1937		
Abril 27	Su entrega	300,00
Mayo 31	" "	300,00
Junio 30	" "	300,00
Julo 31	" "	300,00
	Cte.1937	
Agosto 31	Su entrega	200,00
Septbre 30	" "	250,00
Octbre 31	" "	200,00
Novbre 30	" "	200,00
Dicbre. 31	" "	250,00
1938		
Enero 31	" "	200,00

Suma y sigue

1.300,00 3.499,85

1938		Suma anterior	1.300,00	3.499,85
Febrero 26	Su entrega			250,00
Marzo 31	" "			300,00
Abril 30	" "			350,00
Mayo 31	" "			300,00
Junio 31	" "			300,00
Julio 31	" "			300,00
Agosto 30	" "			300,00
Septe. 30	" "			300,00
Octbre. 31	" "			300,00
Nbre. 30	" "			300,00
Dbre. 31	" "			300,00
1939				
Enero 31	" "			300,00
Febrero 28	" "		cte. 5.500,00	
	Cte. 1936			
Julio	Nuestro pago			549,55
Agosto	" "		428,90	
Septe.	" "		449,10	
Octbre.	" "		449,10	
Dbre.	" "		449,10	
1937				
Enero	Nuestro pago			449,10
Febrero	" "		450,00	
Marzo	" "		450,00	
Abril	" "		450,00	
Mayo	" "		493,30	
Junio	" "		493,30	5.560,55

Saldo a su favor cte.

cte. Hay un sello de : Soc. Gral. Espñ. de
Azucres y Derivados

Möricke S.A.- Barcelona

Además según carta Sr. Coll 8 Julio 1938, cobró Ptas. 358,50 de la firma S.F., de Zaragoza, cuya suma no aparece entregada al Sr. Blanco por cuyo motivo deben ser reclamadas al Sr. Coll y en la entrega efectuada por el Sr. Coll al Sr. Gavasa en la misma fecha, existe una diferencia de Ptas. 30,-, pues el segundo acusa recibo de Ptas. 5.452,10 mientras el Sr. Coll, dice haber entregado 5.482,10 Ptas.